

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Lukáš Pícha

Odvolání v trestním řízení

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 25. 10. 2023

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 233 317 znaků včetně mezer.

Lukáš Pícha

V Přepychách dne 25. 10. 2023

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěl velmi poděkovat vedoucímu své diplomové práce, panu JUDr. Rudolfu Vokounovi, CSc., za cenné rady a připomínky, které mi v průběhu psaní udělil, jakož i za velice lidský a vstřícný přístup při vedení této práce. Dále bych chtěl touto cestou poděkovat všem svým blízkým, a to především rodině, která mi poskytovala nesmírnou podporu v průběhu celého studia.

Obsah

ÚVOD	1
1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA OPRAVNÝCH PROSTŘEDKŮ V ČESKÉM TRESTNÍM ŘÍZENÍ	3
1.1 K PODSTATĚ A ÚČELU OPRAVNÉHO ŘÍZENÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ	3
1.2 SYSTÉM OPRAVNÝCH PROSTŘEDKŮ V ČESKÉM TRESTNÍM ŘÍZENÍ	5
1.2.1 Řádné opravné prostředky.....	7
1.2.2 Mimořádné opravné prostředky.....	9
2 ZÁKLADNÍ ZÁSADY A PRINCIPY OPRAVNÉHO ŘÍZENÍ A JEJICH UPLATNĚNÍ	11
2.1 ZÁKLADNÍ ZÁSADY A PRINCIPY OPRAVNÉHO ŘÍZENÍ	11
2.1.1 Revizní princip	12
2.1.2 Princip kasační a princip apelační	13
2.1.3 Suspenzivní a devolutivní účinek	15
2.1.4 Princip beneficium cohaesionis	16
2.1.5 Princip zákazu reformationis in peius	17
3 VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY ODVOLÁNÍ NA NAŠEM ÚZEMÍ OD 2. POLOVINY 20. STOLETÍ	18
4 PLATNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA ODVOLÁNÍ V ČESKÉM TRESTNÍM ŘÍZENÍ	26
4.1 OPRAVNĚNÉ OSOBY K PODÁNÍ ODVOLÁNÍ	30
4.2 PŘEDMĚT A DŮVODY ODVOLÁNÍ	35
4.2.1 Předmět odvolání.....	35
4.2.2 Důvody odvolání	37
4.3 PODÁNÍ ODVOLÁNÍ A JEHO OBSAH.....	39
4.3.1 Podání odvolání	39
4.3.2 Obsah odvolání.....	41
4.4 VZDÁNÍ SE ODVOLÁNÍ A JEHO ZPĚTVZETÍ	42
4.4.1 Vzdání se odvolání.....	42
4.4.2 Zpětvzetí odvolání	43
4.5 ŘÍZENÍ U SOUDU PRVÉHO STUPNĚ.....	44
4.6 ŘÍZENÍ U ODVOLACÍHO SOUDU	47
4.7 ROZBOR ROZHODNUTÍ ODVOLACÍHO SOUDU.....	57
4.8 ŘÍZENÍ U PRVOINSTANČNÍHO SOUDU PO VRÁCENÍ VĚCI ODVOLACÍM SOUDEM.....	65

5 KOMPARACE INSTITUTU ODVOLÁNÍ S VYBRANÝMI ZAHRANIČNÍMI ÚPRAVAMI.....	67
5.1 SROVNÁNÍ SE SPOLKOVOU REPUBLIKOU NĚMECKO	68
5.1.1 Organizace německé trestní soudní soustavy	68
5.1.2 Organizace německé veřejné žaloby.....	70
5.1.3 Odvolání podle německé právní úpravy.....	71
5.2 SROVNÁNÍ SE SLOVENSKOU REPUBLIKOU	74
5.2.1 Organizace slovenského trestního soudnictví.....	74
5.2.2 Organizace slovenské veřejné žaloby	76
5.2.3 Odvolání podle slovenské právní úpravy	77
ZÁVĚR.....	80
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	84
ABSTRAKT	89
ABSTRACT	90

ÚVOD

Nad tématem své diplomové práce jsem dlouhou dobu přemýšlel, avšak byl jsem přesvědčen, že zvolím některé z oblastí trestního práva, které mě za celou dobu studia zaujalo nejvíce a chtěl bych se mu věnovat i v budoucnosti. Nakonec jsem zvolil téma z odvětví trestního práva procesního, přičemž tato volba byla poměrně nasnadě, jelikož v zásadě každá lidská činnost je spojena s eventualitou vzniku chyb a vad s tím, že k těmto může dojít i v trestním řízení, a to i přes důsledný postup orgánů činných v trestním řízení, čímž může dojít k významnému zásahu do základních lidských práv a svobod osob. V takový moment vyvstává napovrch důležitost odvolacího řízení, které sice není obligatorní částí trestního řízení, jelikož je ponechána možnost volby pro oprávněné osoby, zdali budou brojit proti rozsudku soudu prvního stupně, popřípadě že tak neučiní. Odvolání totiž představuje institut, kterým se obžalovaný může bránit proti vadám, které vyvstaly v trestním řízení, přičemž tak může uplatňovat v plném rozsahu svá práva, kdy lze extenzivně hovořit o právu na spravedlivý proces, kam lze subsumovat i jeho právo na obhajobu. Nelze však opomenout ani skutečnost, že cílem odvolacího řízení je napravit nesprávné rozhodnutí soudu prvního stupně, které je nežádoucí, jelikož výsledkem trestního řízení jako celku má být rozhodnutí, které je věcně správné, spravedlivé, jakož i zákonné. A contrario dojde-li k vydání vadného rozhodnutí v prvním stupni, potom pro tyto případy slouží struktura opravných prostředků, kam lze samozřejmě zařadit i odvolání.

Již z výše uvedeného vyplývá důležitost institutu odvolání v právním řádu, přičemž nelze opomenout, že se jedná o velmi významný prostředek, který v praxi bývá hojně využíván, jelikož není neobvyklé, že účastník trestního řízení nemusí být zcela uspokojen rozsudkem soudu prvního stupně, a proto může využít možnosti podat proti němu právě odvolání. I vzhledem k této skutečnosti je naprosto esenciální, aby právní úprava tohoto institutu byla nastavena vhodným způsobem tak, aby mohlo dojít k naplnění základního cíle trestního řízení, tj. vydat pravomocné rozhodnutí, které je v souladu se zákonem a zároveň je i spravedlivé, přičemž za tímto účelem je třeba vhodně nastavit i úpravu principů, které ovládají odvolací řízení jako celek. Vzhledem k důležitosti institutu odvolání bude proto zajímavé hodnotit, zdali stále naplňuje svého účelu, jelikož základem českého trestního práva procesního dosud je zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, který byl mnohokrát novelizován, přičemž v této souvislosti nelze opomenout ani opakující se snahy o vypracování nového trestního řádu, tj. snahy o rekonstrukci celého trestního práva procesního.

Cílem této práce je zevrubně rozebrat platnou právní úpravu odvolání v trestním řízení, přičemž považuji za vhodné tak učinit komplexně, proto se první kapitola věnuje obecné analýze systému opravných prostředků v českém trestním řízení. V právu se neobejdeme bez právních principů, kterých se užívá jak při zákonodárné činnosti, tak i při aplikaci právních norem, jakož i při jejich interpretaci, proto je druhá kapitola věnována principům, které ovládají opravné řízení. Jednou ze základních otázek této práce je i polemika, zdali je současná právní úprava stále dostatečná, přičemž ke komplexní odpovědi na tuto otázku je třeba rozebrat i historický kontext a vývoj odvolání na našem území, o čemž pojednává třetí kapitola. Esenciální část práce však tvoří rozbor nejdůležitějšího řádného opravného prostředku v našem právním řádu, tj. samotného odvolání, kdy se postupně vyjadřuji k příslušným ustanovením zákona, a to i s přihlédnutím k významným soudním rozhodnutím. Poslední kapitola práce je věnována komparaci odvolání s právními úpravami, přičemž považuji za vhodné jej porovnat s právní úpravou západoevropského státu, u kterého je předpoklad jisté stability právního řádu, jakož i s právní úpravou státu z postsocialistického bloku, kde naopak předpokládám jistou podobnost s vývojem české právní úpravy.

Závěr práce rozebírá, zdali výše uvedené cíle byly naplněny, avšak nezapomínám ani na uvedení návrhů *de lege ferenda*, které vyznívají jednak z provedené komparace se zahraničními právními úpravami, jednak i z vlastních poznatků, které vyvstaly v průběhu tvorby práce, přičemž věřím, že by tyto mohly být vzaty v potaz i při rekonstrukci.

1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA OPRAVNÝCH PROSTŘEDKŮ V ČESKÉM TRESTNÍM ŘÍZENÍ

1.1 K podstatě a účelu opravného řízení v trestním řízení

„*Errare humanum est*“¹ čili „*chybovati je lidské*“. Touto latinskou frází je dle mého názoru vhodné započít výklad k opravnému řízení v trestním řízení. Důvod je prostý a vychází z úvahy, že v zásadě každá způsobilá lidská činnost je spjata s rizikem spočívajícím v genezi chyb, omylů či jiných nesrovnalostí. Každý by se proto měl snažit usměrňovat svoji činnost tak, aby se pokusil zcela eliminovat tyto negativní důsledky, popřípadě je alespoň snižovat, a to co do jejich významu, tak i do jejich kvantity. Stejně tak však dochází ke vzniku omylů a chyb při provádění úkonů trestního řízení, kdy k nim může dojít i přes náležitou pečlivost orgánů činných v trestním řízení, jakož i přes sebedokonalejší a preciznější právní úpravu. Každé rozhodnutí orgánu veřejné moci by mělo být zákonné, což znamená být v souladu s právním řádem, dále by mělo být věcně správné s tím, že by mělo splňovat i atribut spravedlnosti. Pouze takové rozhodnutí může plnit svoji preventivní úlohu, kterou je následně způsobilé i výchovně působit na společnost.

Potřebu právní úpravy opravného řízení lze spatřovat v tezi, že rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení může být nesprávné, a to jak ze subjektivního, tak zejména z objektivního hlediska. V trestním řízení se totiž často střetávají protikladné zájmy stran tohoto řízení. Typickým příkladem může být právě rozsudek soudu první instance. Pakliže se jedná o odsuzující rozsudek, potom s ním zřejmě nebude souhlasit obžalovaný, který chtěl všechny přesvědčit o své nevině, případně o své vině menší. Naopak v případě zprošťujícího rozsudku nemusí být spokojen jak poškozený, tak i státní zástupce s tím, že takovému rozsudku mohou subjektivně připisovat jeho nesprávnost. Hlavním důvodem právní úpravy opravného řízení je však potřeba přezkumu a nápravy rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení z hlediska objektivní možnosti výskytu chyb a omylů, tj. zjednodušeně vad rozhodnutí. Výše zmiňuji, že záměrem zákonodárce je skutečnost, aby jednotlivá rozhodnutí byla zákonná, věcně správná, jakož i spravedlivá, přičemž právě z tohoto důvodu jsou konstituovány jednotlivé opravné prostředky. Funkci opravného řízení lze tak zejména spatřovat ve zvýšení záruky, aby ideálně každé rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení naplňovalo tyto esenciální atributy.

Opravné řízení v českém trestním řízení představuje jeho fázi, jež je však čistě fakultativní, nejedná se o obligatorní stadium trestního řízení. To znamená, že se opravné řízení může konat

¹ Fráze připisovaná neznámému autorovi.

jen na základě dispozitivního procesního úkonu oprávněné osoby k jeho podání. Pakliže by rozhodnutí bylo přezkoumáváno z moci úřední, tj. hovořili bychom o obligatorním přezkumu rozhodnutí, potom by orgány činné v trestním řízení byly nadměrně a zároveň i neúměrně zatěžovány. Projevy dispoziční zásady lze dále spatřovat i ve skutečnosti, že podala-li oprávněná osoba opravný prostředek, může jej zpravidla vzít zpět, avšak může se možnosti podání opravného prostředku i vzdát. Byl-li však podán opravný prostředek, přičemž nedošlo-li ani k jeho následnému zpětvzetí, potom je již opravné řízení vedeno zásadou oficiality, tj. probíhá dále již bez ohledu na aktivitu, resp. neaktivitu stran, jelikož rozhodování v opravném řízení je v českém trestním řízení založeno na tom, že o podaném opravném prostředku musí být rozhodnuto.²

V této souvislosti lze tedy vyvodit závěr, že podstatou opravného řízení je skutečnost, aby zpravidla orgán vyššího stupně přezkoumal na základě procesního úkonu oprávněné osoby, tj. podáním opravného prostředku, napadené rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení, a to z hlediska jeho důvodnosti, zákonnosti, jakož i správnosti mu předcházejícího řízení. Objektem posuzování jsou tak rozhodnutí, která byla učiněna orgány činnými v trestním řízení, a to zpravidla orgány nižšího stupně s tím, že přezkum činí v zásadě orgány vyššího stupně, které by k tomu měly být nadány personálně tak, aby o podaném opravném prostředku rozhodovaly osoby v právní vědě kvalifikovanější a zkušenější. Proces přezkumu napadeného rozhodnutí může skončit tak, že byly nalezeny vady rozhodnutí. V takovém případě může dojít k jeho zrušení a nahrazení rozhodnutím novým, které vydá orgán prvního stupně po vrácení celé věci, případně orgán, který je způsobilý rozhodovat o podaném opravném prostředku. Pakliže bylo rozhodnutí shledáno jako bezvadné, opravné řízení bude naopak skončeno potvrzením napadeného rozhodnutí. Lze tedy uzavřít, že orgán rozhodující o opravném prostředku posuzuje, zda napadené rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení spočívá na správném a dostatečně zjištěném skutkovém stavu včetně určení, zda právní posouzení skutkového stavu bylo správné, tj. zda došlo ke správné aplikaci, jakož i interpretaci relevantních právních norem.

Šámal explicitně uvádí,³ že nesprávnost rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení, které je opravným prostředkem napadeno, může spočívat jednak ve vadách skutkových neboli „*error in facto*“, ke kterým dojde v případě, zjistil-li orgán činný v trestním řízení nesprávným či nedostatečným způsobem skutkový stav věci. Dále může nesprávnost spočívat ve vadách právních čili „*error in iure*“, ke kterým může dojít v případě, že orgán činný v trestním řízení sice správně

² Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 588.

³ Viz ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 781.

a dostatečně zjistil skutkový stav věci, ale aplikoval na něj nesprávnou právní normu, popřípadě užil právní normu správnou, avšak tu nesprávně interpretoval. A konečně můžeme nesprávnost rozhodnutí spatřovat ve vadách v procesním postupu neboli „*error in procedendo*“, tj. pokud orgán činný v trestním řízení porušil procesní normy, kterými se měl řídit před vydáním svého rozhodnutí.

Z hlediska samotného účelu opravného řízení lze konstatovat, že právní věda trestního práva procesního rozlišuje jeho bezprostřední, všeobecný, jakož i širší účel. Bezprostřední účel opravného řízení spočívá na skutečnosti, aby konkrétní napadené rozhodnutí vydané orgánem činným v trestním řízení bylo přezkoumáno, přičemž dojde-li ke zjištění některých jeho vad výše specifikovaných, potom je třeba zajistit, aby bylo rozhodnutí napraveno. V tomto smyslu má být opravné řízení vedeno právě v zájmu účastníků trestního řízení. Podstatou všeobecného účelu opravného řízení je teze, že jeho účelem je realizovat základní cíl trestního řízení, tj. zabezpečit náležité zjištění trestných činů bez důvodných pochybností, jakož i skutečnost, aby jejich pachatelé byli náležitě potrestáni podle zákona.⁴ Opravné řízení a jeho všeobecný účel lze chápat rovněž tím způsobem, že napomáhá k uplatňování zásady právní jistoty, principu zákonnosti, jakož i spravedlnosti v trestním řízení jako takovém. Širší účel opravného řízení spočívá v tom, že rozhodnutí soudů vyššího stupně, jež jsou vydávána v tomto řízení, sjednocují interpretaci a aplikaci právních norem včetně sporných právních institutů, čímž zároveň dochází k integraci řešení složitých právních či skutkových otázek, které právě vyvěrají z rozhodování konkrétních věcí v opravném řízení. Jelínek v této souvislosti dále uvádí,⁵ že rozhodnutí vydávaná v opravném řízení tvoří velmi významnou část rozhodnutí publikovaných ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek vydávané Nejvyšším soudem ČR, který je jako vrcholný orgán obecné soudní moci způsobilý k zajišťování jednoty v rozhodování soudů.⁶

1.2 Systém opravných prostředků v českém trestním řízení

Opravné řízení se zahajuje dispozitivním procesním úkonem strany trestního řízení,⁷ popř. jiné oprávněné osoby, čímž se tyto domáhají přezkoumání rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení, tj. policejního orgánu, státního zástupce či soudu⁸ s tím, že tento přezkum zpravidla činí orgán vyšší instance. Výše specifikovaným dispozitivním procesním úkonem je třeba chápat právě

⁴ Viz § 1 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

⁵ Viz JELÍNEK, Jiří, a kol. Trestní právo procesní. 6 aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, str. 659.

⁶ Viz § 24 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

⁷ Viz výkladové ustanovení § 12 odst. 6 TŘ.

⁸ Viz výkladová ustanovení § 12 odst. 1 - odst. 5 TŘ.

podání opravného prostředku, kterým se oprávněná osoba domáhá zrušení napadeného rozhodnutí, popř. jeho nahrazení rozhodnutím novým, jakož i situaci, kdy dojde k opětovnému projednání celé věci orgánem, jenž vydal rozhodnutí opravným prostředkem napadené. V českém trestním právu procesním známe několik opravných prostředků, jejichž výčet je taxativní. To znamená, že opravnými prostředky v českém trestním řízení jsou pouze ty, které jsou explicitně upravené trestním řádem. Jedná se tak o stížnost, odpor, odvolání, dovolání, stížnost pro porušení zákona a obnovu řízení s tím, že odborná literatura se shoduje na závěru, že zvláštním opravným prostředkem je i možnost předložení věci ministrem spravedlnosti Nejvyššímu soudu ČR, a to k přezkoumání rozhodnutí soudu v řízení o vydání do zahraničí.⁹ Pro úplnost je třeba v této souvislosti uvést, že trestněprávní jurisprudence někdy uvádí jako zvláštní opravný prostředek rovněž přezkum pravomocného usnesení o zastavení trestního stíhání a postoupení věci v přípravném řízení, přičemž k jejich zrušení je oprávněn nejvyšší státní zástupce.^{10 11}

Opravné prostředky v českém trestním řízení je možno kategorizovat dle různých kritérií, tj. například dle rozsahu přezkoumání napadeného rozhodnutí na opravné prostředky, u kterých je uplatněn revizní princip a opravné prostředky, u kterých a contrario tato zásada uplatněna není. Dále lze systematizovat opravné prostředky dle kritéria způsobu vyřizování opravných prostředků, tj. dělení na opravné prostředky, u nichž se uplatňuje princip apelační čili reformativní, jakož i na prostředky, u kterých se uplatňuje princip kasační neboli zrušovací. Další kategorii opravných prostředků můžeme spatřovat v dělení dle účinků, které daný opravný prostředek vyvolává, přičemž lze rozlišovat opravné prostředky, které vyvolávají devolutivní účinek, popř. opravné prostředky bez tohoto účinku. Konečně můžeme dělit opravné prostředky v českém trestním řízení na ty, které disponují suspenzivním účinkem, jakož i na ty, které suspenzivní účinek nevyvolávají. S přihlédnutím ke skutečnosti, že principům, tj. jak obecným, tak i vyloženě speciálním pro opravné řízení, se věnuje samostatná následující kapitola, omezím se v následujícím výkladu na systematizaci opravných prostředků dle nejrozšířenějšího dělení na opravné prostředky řádné a mimořádné, tj. podle toho, zda opravné prostředky směřují proti rozhodnutí, které již je v právní moci či nikoliv. K tomuto dělení je třeba uvést, že vyplývá čistě z poznatků vědy trestního práva

⁹ Viz např. JELÍNEK, Jiří, a kol. Trestní právo procesní. 6 aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, str. 660.

¹⁰ Viz ustanovení § 173a, § 174a TR.

¹¹ Viz ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání., § 245 TR, *Beck-online* [online]. [cit. 2022-06-07]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgnpwk5tlge3a&tocid=nnptembrgnpwk5tlge3a>.

procesního, z čehož lze implikovat, že se nejedná o zákonné dělení. V trestním řádu tak nenalezneme kategorizaci opravných prostředků na řádné a mimořádné.

1.2.1 Řádné opravné prostředky

Řádné opravné prostředky směřují proti rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení, které doposud není v právní moci, což znamená, že není dosud nezměnitelné a závazné. Pod tyto opravné prostředky lze subsumovat odvolání, stížnost a odpor. Platné právní úpravě odvolání je věnována samostatná kapitola č. 4, proto se v této podkapitole omezím pouze na rozbor stížnosti a odporu.

Odpor představuje zvláštní řádný opravný prostředek, který směřuje proti trestnímu příkazu (dle § 314e a násl. TŘ). Pro úplnost je třeba dodat, že trestní příkaz může bez projednání věci v hlavním líčení vydat samosoudce, byl-li skutkový stav spolehlivě prokázán. Trestní příkaz se pouze vyhotovuje a doručuje, tj. nevyhlašuje se jako rozsudek s tím, že jím je možno uložit pouze omezenou sféru trestů. K podání odporu je oprávněn obviněný, osoby, které jsou oprávněny podat odvolání v jeho prospěch, jakož i státní zástupce, a to do osmi dnů od jeho doručení u soudu, jenž předmětný trestní příkaz vydal (dle § 314g odst. 1 TŘ). Pakliže byl v zákonné lhůtě podán odpor, který nemusí být ani odůvodněn, trestní příkaz se ruší ze zákona s tím, že samosoudce je povinen nařídit hlavní líčení ve věci. A contrario nedojde-li některou z oprávněných osob k podání odporu, trestní příkaz se stane pravomocným, vykonatelným a rovněž nabude povahy odsuzujícího rozsudku.

Stížnost představuje řádný opravný prostředek, který směřuje proti rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení za předpokladu, že toto rozhodnutí má formu usnesení a dosud není v právní moci. S přihlédnutím ke skutečnosti, že usnesením se zpravidla rozhoduje o méně závažných otázkách, je právní úprava stížnosti nastavena tak, aby řízení o ní bylo rychlé, pružné, jednoduché a nikoliv tak formalizované. S touto tezí zcela koresponduje i omezený okruh oprávněných osob k podání stížnosti, kratší lhůty pro její podání, účinky, které způsobuje, jakož i způsob rozhodování příslušného orgánu. V kontextu těchto skutečností by řízení o stížnosti nemělo způsobovat neúměrné průtahy v trestním řízení jako takovém. Z podané stížnosti musí být alespoň zřejmé, proti jakému rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení směřuje a kdo ji činí, z čehož lze implikovat, že stížnost musí splňovat alespoň obecné náležitosti podání (dle § 59 odst. 3 TŘ). Zákon dále kategorizuje stížnost dle její přípustnosti na dvě skupiny s tím, že dle dikce zákona je stížností možno bez dalšího napadnout jakékoliv usnesení policejního orgánu, avšak usnesení vydané soudem, jakož i státním zástupcem lze napadnout pouze v případech, kdy to zákon explicitně připouští s tím, že tyto zároveň musí rozhodovat v prvním stupni, přičemž obě

kritéria musí být naplněna kumulativně (dle § 141 odst. 2 TŘ). Oprávněné osoby k podání stížnosti lze rovněž kategorizovat na dvě skupiny, a to jednak na osoby oprávněné k jejímu podání výčtem tam, kde to zákon výslovně uvádí, tj. u konkrétních druhů usnesení, přičemž toto speciální vymezení má přednost před okruhem oprávněných osob upraveným zákonem obecnou klauzulí (dle § 142 odst. 1 TŘ), dle které může stížnost podat osoba, které se usnesení přímo dotýká, popř. osoba, která dala svým návrhem podnět k usnesení, a to vše za předpokladu, že zákon nestanovuje jinak. Pro úplnost je třeba doplnit, že osobou, které se usnesení přímo dotýká, se rozumí osoba, jejíž práva a povinnosti jsou usnesením vydaným orgánem činným v trestním řízení přímo dotčeny, tj. zpravidla obviněný, poškozený, avšak i další osoby. Stížnost je oprávněn dále podat státní zástupce proti jakémukoliv usnesení soudu, proti němuž je stížnost přípustná, a to bez ohledu na skutečnost, zda je podána ve prospěch či neprospěch kterékoliv jiné oprávněné osoby k podání stížnosti. Podat stížnost jsou oprávněny rovněž osoby, které by mohly podat ve prospěch obviněného odvolání, avšak mohou tak činit pouze v relaci k vybraným druhům usnesení, tj. např. proti usnesení o vazbě, o ochranném léčení či o zabezpečovací detenci.¹² Ve věcech mladistvých je oprávněn k podání stížnosti i orgán sociálně-právní ochrany dětí, a to i proti vůli mladistvého, avšak stejně tak mohou činit i příbuzní mladistvého, nicméně ti tak mohou učinit výlučně v jeho prospěch. Oprávněná osoba se může práva podat stížnost vzdát, přičemž již podanou stížnost je oprávněna vzít i zpět, nebylo-li o ní dosud rozhodnuto. V obou případech však musí učinit výslovně. Stížnost je nutno podat u orgánu, který předmětné usnesení vydal, a to do tří dnů od oznámení usnesení (dle § 143 odst. 1 TŘ). V této souvislosti považuji za vhodné uvést, že se na tuto lhůtu aplikují obecná ustanovení zákona o počítání lhůt.¹³ Stížnost zpravidla nemá suspenzivní účinek s výjimkou případů, kde to zákon výslovně stanoví. Stížnost však většinou vyvolává devolutivní účinek, což znamená, že se rozhodnutí o stížnosti zpravidla přesouvá na orgán přímo nadřízený orgánu, jenž předmětné usnesení vydal. Výjimkou jsou ovšem případy, kdy se uplatní tzv. institut autoremedury, což znamená, že o podané stížnosti rozhoduje stejný orgán, který napadené usnesení vydal, nicméně předpokladem je skutečnost, že orgán podané stížnosti vyhověl a zároveň změnou napadeného usnesení nebudou dotčena práva jiné strany trestního řízení, přičemž obě tyto podmínky musí být splněny kumulativně. Pakliže byly naplněny veškeré podmínky autoremedury, orgán prvního stupně může rozhodnout o podané stížnosti, avšak není k tomu povinen, z čehož lze vyvodit, že stejně tak jako v případech, kdy nejsou naplněny

¹² Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 677.

¹³ Viz ustanovení § 60 a násl. TŘ.

podmínky autoremedury, může stížnost postoupit nadřízenému orgánu, aby o ní rozhodl. Pro úplnost je nutno také uvést, že v zákonem upravených situacích se rozhodování o opravném prostředku přesouvá na orgán jiného typu (dle § 146a TŘ).¹⁴ V řízení o stížnosti platí omezený revizní princip, kdy stížnostní orgán přezkoumá správnost napadeného usnesení do všech výroků, proti nimž mohl oprávněný podat stížnost, jakož i řízení předcházející napadenému usnesení.¹⁵ Z výše uvedeného vyplývá, že revizní princip je omezen právě na osobu stěžovatele. Stížnostní orgán může ve věci rozhodnout tak, že stížnost zamítne, tj. ať již z formálních či věcných důvodů. Dále může doplnit předmětné usnesení, popř. může jeho doplnění nařídit orgánu prvního stupně. Stížností orgán může rovněž rozhodnout tak, že zruší napadené usnesení, aniž by učinil další rozhodnutí ve věci, a to zejména za předpokladu, že zrušení usnesení postačuje k nápravě zjištěného pochybení. Nadřízený orgán může dále v řízení o stížnosti rozhodnout tak, že zruší napadené rozhodnutí a sám rozhodne ve věci, kdy je ovšem povinen vycházet ze skutkového stavu zjištěného orgánem prvního stupně. Konečně může stížnostní orgán i zrušit napadené usnesení a uložit orgánu prvního stupně, aby o věci znovu jednal a rozhodl, přičemž ten je vázán právním názorem stížnostního orgánu.

1.2.2 Mimořádné opravné prostředky

Vzhledem k tématu práce není výklad k mimořádným opravným prostředkům tak zevrubný, jelikož by tím došlo k významnému překročení rámce celé práce.

Mimořádné opravné prostředky se na rozdíl od těch řádných vyznačují skutečností, že směřují proti rozhodnutím, jež jsou v době podání opravného prostředku v právní moci, a to bez ohledu na skutečnost, zda již došlo k jejich výkonu či nikoliv. Tyto opravné prostředky představují průlom do právní moci rozhodnutí, tj. do jeho nezměnitelnosti, závaznosti, jakož i vykonatelnosti, a proto jsou mimořádné, jelikož představují opatření ultima ratio, jimiž zároveň dochází k negativnímu ovlivnění stability společenských vztahů a právní jistoty jako takové. Pod mimořádné opravné prostředky lze subsumovat dovolání, stížnost pro porušení zákona a obnovu řízení.

¹⁴ Jedná se o rozhodování o stížnosti proti taxativně vymezeným rozhodnutím státního zástupce dle § 146a odst. 1 TŘ, příslušným k rozhodování je soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, jenž předmětné rozhodnutí vydal. Rovněž v případě stížností proti vyjmenovaným rozhodnutím policejního orgánu ve smyslu ustanovení § 146a odst. 2 TŘ rozhoduje soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, jenž dozoruje nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení ve věci, přičemž věc předkládá k rozhodnutí soudu právě státní zástupce. Pokud vykonává tento dozor evropský žalobce, potom je příslušný k rozhodování soud, v jehož obvodu by byl činný evropský pověřený žalobce, jenž by byl jinak příslušný k vykonávání dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení, a to vše viz dikce ustanovení § 146a odst. 2 TŘ.

¹⁵ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 682.

Dovolání¹⁶ může být podáno jen proti rozsudku či usnesení soudu s tím, že směřuje zejména k nápravě vad právních těchto rozhodnutí, nicméně z judikatury bylo dovozeno, že dovolání může směřovat i k nápravě skutkových vad rozsudku či usnesení soudu. V této souvislosti je nutné doplnit, že novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 220/2021 Sb., účinnou k 1. 1. 2022, došlo k doplnění ustanovení § 265b TŘ o písmeno g), které zakotvuje na zákonné úrovni dovolací důvod spočívající právě v nápravě nejzávažnějších skutkových vad rozhodnutí soudu. Naopak stížnost pro porušení zákona a návrh na obnovu řízení mohou směřovat jak proti rozsudku, tak i trestnímu příkazu, jakož i usnesení soudu či státního zástupce.¹⁷ Stížnost pro porušení zákona¹⁸ směřuje zejména k nápravě právních vad předmětných rozhodnutí, jakož i vad v řízení předcházejícím napadenému rozhodnutí, nicméně může směřovat i k nápravě skutkových vad, jež však musely být patrné již v době, kdy bylo rozhodováno. K jejímu podání je oprávněn pouze ministr spravedlnosti. Konečně třetím mimořádným opravným prostředkem je obnova řízení,¹⁹ která slouží k nápravě skutkových vad rozhodnutí, které však vyšly najevo až po právní moci rozhodnutí tím, že se objevily nové skutečnosti či důkazy, popř. se objevily takové skutečnosti, které dříve nebyly známy.

¹⁶ Viz ustanovení § 265a a násl. TŘ.

¹⁷ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 599.

¹⁸ Viz ustanovení § 266 a násl. TŘ.

¹⁹ Viz ustanovení § 277 a násl. TŘ.

2 ZÁKLADNÍ ZÁSADY A PRINCIPY OPRAVNÉHO ŘÍZENÍ A JEJICH UPLATNĚNÍ

V rámci této kapitoly považuji zprvu za vhodné definovat samotný termín „*právní princip*“. Lze říci, že právní princip představuje vůdčí ideu, kterou je vedeno právo jako celek, popř. jeho jednotlivá odvětví s tím, že se právních principů užívá jak při normotvorbě, tak při aplikaci práva, jakož i při jeho výkladu. Nicméně nelze opomenout ani poznávací význam, jelikož právní principy napomáhají k porozumění a celkovému poznání norem i institutů právního řádu. V této souvislosti lze dále konstatovat, a to i v souladu s předchozím výkladem, že opravné řízení představuje stádium či fázi trestního řízení, přičemž z této skutečnosti z logiky věci vyplývá, že se v jeho rámci uplatňují i základní právní principy trestního řízení, byť v určité modifikované formě. Základních právních principů se užívá nejen při praktickém postupu v opravném řízení, ale i v jeho zákonné úpravě. Důvod aplikace základních zásad trestního řízení je prostý, tj. dosáhnout naplnění účelu opravného řízení jako takového.

2.1 Základní zásady a principy opravného řízení

Kromě základních principů trestního řízení se v opravném řízení uplatňují rovněž i principy, které můžeme nazvat jako specifické, jelikož se uplatňují pouze v řízení o opravných prostředcích, přičemž lze konstatovat, že na těchto jednotlivých principech jsou v zásadě vybudovány jednotlivé řádné i mimořádné opravné prostředky.²⁰ Význam specifických principů opravného řízení tedy prvně spočívá ve skutečnosti, že představují významná interpretační pravidla pro opravné prostředky a řízení o nich. Zejména nám však blíže charakterizují jednotlivé opravné prostředky, tj. jejich podstatu a celkový účel opravného řízení. Specifické principy opravného řízení jsou rovněž i významným garantem řádného zákonného procesu, jelikož směřují k přezkoumání zákonnosti celého trestního řízení, nicméně za použití logického argumentu a *maiori ad minus* lze uzavřít, že specifické principy cílí rovněž na tezi, zdali je právní úprava jednotlivých opravných prostředků efektivní. Lze tedy zjednodušit, že specifické principy tvoří jakási základní pravidla, kterými je nastaven rámec opravného řízení, určují nám jeho charakter, podstatu, ale i jeho základní cíle.²¹

²⁰ K řádným a mimořádným opravným prostředkům viz výklad výše.

²¹ Viz ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 784.

2.1.1 Revizní princip

Revizní princip určuje rozsah přezkoumávání původního rozhodnutí učiněného orgánem nižšího stupně, které bylo napadeno podaným opravným prostředkem. Dle tohoto hlediska můžeme následně dělit opravné prostředky na ty, u nichž se jedná o revizní přezkoumávání, a to úplné či omezené, jakož i na ty opravné prostředky, u nichž revizní princip uplatněn není, tj. dochází k přezkoumávání napadeného rozhodnutí pouze z důvodů výslovně vymezených v zákoně, popř. z důvodů výslovně stanovených v řádně podaném opravném prostředku. Pakliže je u opravného prostředku uplatněn revizní princip, znamená to, že daný orgán rozhodující o podaném opravném prostředku je povinen přezkoumat správnost všech výroků předmětného rozhodnutí, tj. zda neobsahuje hmotněprávní či procesněprávní vady, jakož i správnost řízení, které předcházelo vydání napadeného rozhodnutí, přičemž Šámal k tomuto dodává,²² že „... zejména přezkoumává, zda byla dodržena v tomto řízení příslušná ustanovení trestního řádu, a to bez ohledu na to, zda oprávněná osoba, která podala opravný prostředek, vady rozhodnutí či řízení mu předcházejícího vytkla, či podala opravný prostředek bez bližšího odůvodnění.“ Orgán rozhodující o podaném opravném prostředku je tedy povinen k provedení revizního přezkoumávání napadeného rozhodnutí za předpokladu, že byl opravný prostředek podán, přičemž tato jediná skutečnost v tomto smyslu postačuje. V této tezi můžeme spatřovat výhodu provedení revizního principu, jelikož oprávněná osoba má jistotu, že rozhodnutí bude přezkoumáno co do správnosti, a to i přesto, že domnělé vady rozhodnutí v podaném opravném prostředku odůvodnila nedostatečně, případně poukazovala na jiné vady rozhodnutí, než které v opravném prostředku namítala. Naopak nevýhodu uplatnění revizního principu lze spatřovat ve skutečnosti, že jeho provedení snižuje požadavky na aktivitu stran, jelikož v tomto důsledku mohou spoléhat na „zaručenou“ ochranu svých práv ze strany orgánů rozhodujících o opravných prostředcích, přičemž tyto mohou být negativně ovlivněny revizním principem i v tom smyslu, že mohou být nadměrně zatěžovány.

Rozsah revizního přezkoumávání může být *úplný*, což si lze představit tak, že orgán rozhodující o podaném opravném prostředku je povinen přezkoumat napadené rozhodnutí ohledně veškerých dotčených osob, a to i přesto, že byl opravný prostředek podán pouze ohledně některé z nich, přičemž se dále povinnost revizního přezkumu v tomto smyslu vztahuje i na všechny výroky rozhodnutí. A contrario rozsah přezkumné povinnosti může být i *omezený*, tj. povinnost orgánu rozhodujícího o opravném prostředku se vztahuje pouze na část rozhodnutí, která se týká

²² Viz ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 785.

osoby, ohledně níž došlo k podání opravného prostředku. Není bez významu zmínit, že v tomto omezeném rozsahu byl revizní princip prováděn v českém trestním řízení do novely trestního řádu z roku 2001, byť s výjimkou u obnovy řízení. V původním rozsahu přezkumu je omezený revizní princip zachován pouze u stížnosti, a to jednak osobně, nýbrž i věcně (dle § 147 odst. 2 TR), kdy lze argumentovat zejména krátkou třídní lhůtou k jejímu podání. Po výše zmíněné novele trestního řádu můžeme konstatovat, že u odvolání, dovolání, stížnosti pro porušení zákona a obnovy řízení byl zaveden *princip vázanosti orgánu* podaným opravným prostředkem. To znamená, že orgán rozhodující o opravném prostředku je vázán napadeným výrokem, jakož i vytýkanými vadami, které oprávněná osoba uvedla v podaném opravném prostředku, popř. jsou tyto důvody explicitně stanoveny zákonem. Orgán rozhodující o opravném prostředku je oprávněn jít nad takto stanovený rámec a napadené rozhodnutí přezkoumat, případně i zrušit pouze za předpokladu, že vytýkané vady mají původ v jiné části rozhodnutí, tj. v části nenapadené opravným prostředkem.²³ Pro úplnost uvádím, že u odporu jako specifického řádného opravného prostředku se revizní princip neuplatňuje, jelikož jeho podáním se trestní příkaz ruší ex lege, tudíž zde přezkumná povinnost orgánu ani nemůže připadat v úvahu.

2.1.2 Princip kasační a princip apelační

Dle způsobu vyřizování podaných opravných prostředků můžeme dělit opravné prostředky na ty, u nichž se provádí princip kasační čili zrušovací, jakož i na opravné prostředky, u kterých se uplatňuje princip apelační čili reformativní.

Podstata *kasačního principu* spočívá v tom, že zjistí-li orgán rozhodující o opravném prostředku nesprávnost napadeného rozhodnutí, popř. nesprávnost řízení předcházejícího, potom opravný orgán rozhodnutí zruší a věc přikáže prvoinstančnímu orgánu, tj. vrátí jej k novému projednání a rozhodnutí. Pro kasaci je charakteristickým prvkem skutečnost, že skutkový stav zjištěný orgánem prvního stupně je pro druhoinstanční orgán závazný, z čehož lze implikovat, že se od něho nemůže odklonit.²⁴ Opravné prostředky založené na kasačním principu sloužily z historického hlediska pouze k nápravě vad právních, nicméně nelze opomenout, že v platné právní úpravě provedení kasačního principu slouží i k nápravě vad skutkových. Výhodu kasace lze spatřovat ve větší garanci odstranění veškerých vad napadeného rozhodnutí, a to zejména v tom

²³ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 592.

²⁴ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 593.

smyslu, že oprávněné osoby disponují právem brojit proti rozhodnutí, tj. možností podat další opravný prostředek, pakliže s novým rozhodnutím vydaným orgánem první instance znovu nesouhlasí. Kasační princip rovněž podporuje tezi, že jádro rozhodování má spočívat zejména v řízení před orgánem prvního stupně, kde se dle zastánců mají nacházet nejvhodnější předpoklady pro náležité zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností, s čímž souvisí i skutečnost, že se zde v nejširší možné míře uplatňují základní zásady trestního řízení. Lze tak v této fázi nalézt nejvhodnější podmínky pro naplnění jak preventivního, tak i výchovného působení trestního procesu na společnost. Nevýhodou kasace je bezpochyby skutečnost, že dochází k neúměrnému prodlužování trestního řízení, což může být v konečném důsledku i v rozporu s principem hospodárnosti za předpokladu, že rozhodnutí orgánu prvního stupně bude zrušeno opakovaně.

Naproti tomu provedení *apelačního* neboli *reformativního principu* u opravného prostředku znamená, že orgán rozhodující v druhém stupni zruší rozhodnutí za předpokladu, že zjistil vady u napadeného rozhodnutí, které sám odstraní tím, že vynese nové, tj. již bezvadné rozhodnutí. Charakteristickým znakem opravných řízení ovládaných apelačním principem je možnost napadnout opravným prostředkem jak skutkové vady rozhodnutí, tak i vady právní. Apelační princip v sobě rovněž zahrnuje širokou možnost změny skutkového stavu zjištěného orgánem prvního stupně na základě provedení vlastního dokazování v opravném řízení orgánem druhé instance. Výhodu apelačního principu lze spatřovat právě v rychlosti a hospodárnosti řízení, jelikož v souladu s předchozím výkladem apelace zabraňuje opakovanému zrušování rozhodnutí prvoinstančního orgánu, z čehož lze vyvodit, že k úplné nápravě vad dochází v samotném opravném řízení. Naopak nedostatek apelace lze dle mého názoru spatřovat právě v široké možnosti změny skutkového stavu zjištěného orgánem prvního stupně, jelikož může dojít až ke zcela zásadním změnám ve skutkovém stavu po provedeném dokazování v opravném řízení, přičemž tyto již nebude možné napadnout řádným opravným prostředkem. Pro úplnost je třeba uvést, že v naší právní úpravě dochází ke kombinaci obou principů, avšak determinujícím u odvolání je právě apelační princip, nicméně u dovolání a stížnosti pro porušení zákona naopak dominuje princip kasační.

Výše zmíněnou tezi podporuje platná právní úprava odvolání, jelikož odvolací soud zpravidla sám napraví vady napadeného rozhodnutí tak, že meritorně rozhodne s tím, že se může odchýlit od skutkového stavu zjištěného soudem první instance, tj. rozhodne na podkladě skutkového stavu zjištěného odvolacím soudem. Nicméně jsou-li skutková zjištění tak nedostatečná, že je nutno hlavní líčení opakovat, popř. by odvolací soud byl nucen k rozsáhlému

a obtížně proveditelnému dokazování, převládne kasace a odvolací soud vrátí věc soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí. K této problematice jsem se na tomto místě vyjádřil pouze ve zkratce, jelikož platné právní úpravě odvolání je věnována samostatná kapitola.

2.1.3 Suspenzivní a devolutivní účinek

Podání opravného prostředku může způsobit vyvolání účinků s tím, že opravný prostředek může mít za následek vyvolání jak *suspenzivního*, tak i *devolutivního* účinku.

Podstata *suspenzivního účinku* opravného prostředku spočívá ve skutečnosti, že došlo-li k podání opravného prostředku, potom má za následek odklad výkonu rozhodnutí, které je opravným prostředkem napadeno, a to zpravidla do doby, kdy je o opravném prostředku meritorně rozhodnuto. Suspenzivní čili odkladný účinek mají zpravidla opravné prostředky tehdy, kdy by výkonem napadeného rozhodnutí došlo ke zmaření účelu opravného prostředku s tím, že dle Fenyka²⁵ i v situaci: „... *pokud by nepřiznání tohoto účinku znamenalo neodčinitelnou újmu.*“ A contrario nevyvolá-li opravný prostředek odkladný účinek, potom je možno napadené rozhodnutí vykonat. Předností suspenzivního účinku opravného prostředku je nepochybně eventualita přistoupení k výkonu rozhodnutí až tehdy, kdy napadené rozhodnutí bylo přezkoumáno zpravidla orgánem vyšší instance a případné vady rozhodnutí byly napraveny. Jistou nevýhodu odkladného účinku lze spatřovat v případech, kdy je vyžadováno, aby došlo k promptnímu a neprodlenému výkonu rozhodnutí, přičemž odkladem tohoto rozhodnutí může být zmařen účel, pro nějž bylo vydáno.

Nicméně podání opravného prostředku může rovněž způsobit vyvolání *devolutivního účinku*, přičemž jeho podstata spočívá ve skutečnosti, zda se rozhodování o podaném opravném prostředku odvaluje neboli přenáší na jiný orgán, a to zpravidla na orgán nadřízený orgánu, který vydal rozhodnutí, jež je opravným prostředkem napadeno. A contrario opravný prostředek bez devolutivního prostředku představuje situaci, kdy o opravném prostředku rozhoduje shodný orgán, jenž vydal napadené rozhodnutí. Nepochybnou předností opravných prostředků vyvolávajících devolutivní účinek je zaručení větší garance kvalitnějšího a objektivnějšího přezkoumání napadeného rozhodnutí, jelikož o opravném prostředku rozhoduje orgán, který je určen k rozhodování o opravných prostředcích s tím, že tento je způsobilý k přezkoumání rozhodnutí i z hlediska vyšší odbornosti.²⁶ Vzhledem k výše uvedenému je možno konstatovat, že i z tohoto

²⁵ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 594.

²⁶ Viz JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 6 aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, str. 664.

důvodu je řádným opravným prostředkům přiznán devolutivní účinek s výjimkou odporu proti trestnímu příkazu, jelikož jeho účinné podání způsobuje zrušení trestního příkazu ex lege a následuje standardní projednání věci v hlavním líčení soudem prvního stupně. Pro úplnost považuji za vhodné doplnit, že zákon u stížnosti umožňuje autoremeduru (dle § 146 odst. 1 TR), což znamená, že v zájmu rychlosti a hospodárnosti řízení může orgán, jenž napadené rozhodnutí vydal, vynést nové rozhodnutí, kterým stížnosti vyhoví, aniž by se změna napadeného usnesení dotkla práv jiné strany trestního řízení. Jelikož se jedná o nové rozhodnutí orgánu prvního stupně, je přípustná možnost podání další stížnosti proti autoremedurnímu usnesení. Návrh na povolení obnovy řízení zpravidla nemá devolutivní účinek, jelikož se v tomto řízení řeší zejména skutkové otázky, přičemž k jejich přezkumu je vhodnější prvoinstanční soud, který disponuje lepšími podmínkami k jejich řešení. Pro úplnost je nutné zmínit tzv. *devolutivní účinek centralizovaný*, který určuje, že o opravném prostředku rozhoduje jediný nadřazený orgán, tj. kupříkladu Nejvyšší soud ČR v případě dovolání a stížnosti pro porušení zákona.

2.1.4 Princip beneficium cohaesionis

Beneficium cohaesionis neboli volným překladem „*dobrodiní náležející v souvislosti*“ představuje právní princip, jehož podstava spočívá v tom, že rozhodnutí, které napadla opravným prostředkem pouze některá z osob k tomu oprávněných, je možno změnit i ve prospěch další osoby, která proti němu sice nepodala účinně opravný prostředek, avšak toto rozhodnutí se jí rovněž týká. Toto všechno připadá v úvahu ovšem za předpokladu, že této další osobě prospívá stejný důvod, pro který bylo napadené rozhodnutí změněno ve prospěch osoby, která opravný prostředek sama podala. Princip beneficium cohaesionis představuje významný průlom do právní moci rozhodnutí, konkrétně do jeho nezměnitelnosti. Přičemž logickou implikací beneficium cohaesionis je rozšíření a překročení rámce pro přezkum rozhodnutí, který je stanoven principem vázanosti orgánu podaným opravným prostředkem ve smyslu výkladu výše.

Pakliže jsou naplněny veškeré podmínky, potom je orgán vyššího stupně povinen postupovat z moci úřední, tj. postupuje obligatorně tak, že je povinen pokaždé rozhodnout i ve prospěch dalších osob, kterým prospívá společný důvod, ze kterého přezkumný soud vycházel a rozhodl ve prospěch osoby, která podala opravný prostředek. Hlavní výhodou tohoto principu lze spatřovat v tom, že má za účel zabránit negativním vlivům, ke kterým by eventuálně mohlo dojít, pakliže by se přezkum napadeného rozhodnutí týkal pouze osoby, jež opravný prostředek podala.

Osobně se mi velmi líbí příklad, na kterém to demonstruje Fenyk²⁷: „*Projevilo by se to např. v tom, že odvolací soud by nemohl zprostit obžaloby všechny osoby, odsouzené za spolupachatelství na určitém trestném činu, přestože z podnětu odvolání podaného jen jednou z nich dospěl k závěru, že odsuzující rozsudek soudu prvního stupně je nesprávný, protože skutek spáchaný všemi odsouzenými osobami není trestným činem [§ 226 písm. b)].*“ Na základě tohoto příkladu lze názorně ilustrovat důležitost principu beneficium cohaesionis, jelikož odvolací soud by sice zprostil obžaloby osobu, která odvolání podala, ostatní spolupachatelé by nicméně i přesto zůstali odsouzenými podle původního rozsudku, což by vedlo z logiky věci k situaci, že by došlo v jedné věci k vydání dvou vzájemně si odporujících rozsudků. Z výše zmíněného lze implikovat, že by to vše vedlo k tomu, že by nebyla dostatečně zajištěna ochrana práv osob, o nichž je v trestním řízení rozhodováno s tím, že by tato rozhodnutí ani nebyla s to naplňovat svoji základní funkci, a to výchovně působit na společnost.²⁸

Pro úplnost je třeba dodat, že princip beneficium cohaesionis se uplatňuje jak u řádných, tak i u mimořádných opravných prostředků.

2.1.5 Princip zákazu reformationis in peius

Zákaz reformationis in peius čili zákaz změny k horšímu představuje princip, který zabraňuje zhoršení postavení osoby, která podala opravný prostředek, popř. osoby, v jejíž prospěch byl podán opravný prostředek jinou osobou k tomu oprávněnou. Požadavkem pro aplikaci tohoto principu je skutečnost, že opravný prostředek byl podán výlučně ve prospěch takové osoby, přičemž jsou-li naplněny tyto předpoklady, potom nemůže být zhoršeno postavení osoby nejen v opravném řízení, ale i v řízení po zrušení rozhodnutí a přikázání věci k novému projednání a rozhodnutí. Princip zákazu reformationis in peius se však uplatňuje výhradně tehdy, byl-li podán opravný prostředek výlučně ve prospěch osoby, což znamená, že byl-li podán vedle toho i opravný prostředek v její neprospěch s tím, že dojde-li následně ke kasaci napadeného rozhodnutí z důvodu obou podaných opravných prostředků, potom se tento princip neaplikuje. Podobný stav demonstruje i situace, kdy je podán opravný prostředek jak ve prospěch, tak i v neprospěch osoby, přičemž dojde-li ke změně v neprospěch této osoby, potom se zákaz reformationis in peius rovněž neuplatní.²⁹ A contrario pokud by bylo opravnému prostředku

²⁷ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 595.

²⁸ Viz ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 789.

²⁹ Např. podá-li odvolání státní zástupce.

uvedenému v předchozí větě vyhověno pouze ve prospěch osoby, potom se princip již uplatní. Považuji za vhodné v této souvislosti uvést, že se tento princip vztahuje na rozhodnutí, nikoliv na samotné řízení.

Předností principu zákazu reformationis in peius je možnost přezkoumat nesprávná rozhodnutí v co nejširší míře přezkumným orgánem tak, aby se oprávněné osoby neobávaly podat opravný prostředek z důvodu zhoršení svého postavení či postavení osoby, v jejíž prospěch opravný prostředek podat mohly.³⁰

3 VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY ODVOLÁNÍ NA NAŠEM ÚZEMÍ OD 2. POLOVINY 20. STOLETÍ

Vývoj právní úpravy institutu odvolání od 2. poloviny 20. století lze kategoricky rozčlenit zejména na dva zásadní milníky, a to jednak na úpravu odvolání obsaženou v zákoně č. 87/1950 Sb., trestním řádu z r. 1950 (dále jen „*trestní řád 1950*“ či „*TR 1950*“) a jednak na právní úpravu tohoto institutu, kterou nalezneme v zákoně č. 141/1961 Sb., trestní řád (dále jen „*trestní řád*“ či „*TR*“). V této souvislosti považuji za vhodné rovněž zmínit skutečnost, že velmi aktuální otázkou je celková rekodifikace trestního práva procesního. Motivace těchto snah je poměrně jasně čitelná, jelikož stávající základní právní norma trestního práva procesního pochází z brzkých 60. let 20. století, přičemž i dále v této kapitole zmiňuji, že trestní řád byl mnohokrát novelizován, lze tak zhodnotit, že již nevyhovuje moderním evropským standardům. Konkrétním výsledkem těchto snah bylo vytvoření Komise pro nový trestní řád z března 2014, jež je složena z odborníků na trestní právo procesní, přičemž jejím předsedou byl jmenován prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D. Komise vychází ze schválených věcných záměrů k novému trestnímu řádu z let 2004 a 2008 s tím, že jejím úkolem je vytvoření moderního právního předpisu upravujícího komplexně trestní právo procesní, a to společně s jednotlivými speciálními zákony.³¹ Ve zkratce je ovšem nutno říci, že stav k 14. 10. 2022 je takový, že Komise prozatím projednala jisté části nového trestního řádu, nicméně dosud není možné zaznamenat reálné kontury nového trestního řádu, a proto nás budou snahy směřující k rekodifikaci trestního práva procesního zřejmě provázet i v nadcházejících letech.

³⁰ Viz ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 790.

³¹ Viz Rekodifikace trestního práva procesního. In: *JUSTICE.CZ* [online]. [cit. 2022-04-28]. Dostupné z <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

Jak je výše zmíněno, tak v rámci této kapitoly je třeba se prvně vypořádat s úpravou odvolání obsaženou v zákoně č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním. Pro úplnost je třeba k tomuto předpisu uvést skutečnost, že byl přijat v rámci tzv. právníkové dvouletky, která měla za cíl přetransformovat československý právní řád tak, aby vyhovoval tehdejším poměrům lidově demokratického státu nastaveným po únoru 1948. Odvolání jakožto řádný opravný prostředek bylo upraveno tímto zákonem ve své hlavě čtvrté nadepsané *Odvolání a odvolací líčení*.³² Důvodová zpráva k zákonu uvádí, že všechna ustanovení trestního řádu mají vést k zajištění správného rozhodnutí, byť je možno, že soud rozhodne nesprávně a právě pro tyto případy má sloužit možnost přezkoumání soudního rozhodnutí.³³ Z důvodové zprávy rovněž vyplývá, že odvolací soud má v zásadě rozhodnout meritorním rozhodnutím ve veřejném odvolacím líčení, kdy lze zjednodušit, že v rámci řízení o odvolání bylo v podstatě opakováno hlavní líčení, přičemž odvolací soud přezkoumával napadený rozsudek jak po stránce právní, tak i po stránce skutkové.³⁴ Dále je možno dojít k závěru, že dle důvodové zprávy bylo řízení o odvolání zbaveno nadbytečných formalit oproti předchozí právní úpravě, což mělo vést i k urychlení celého odvolacího řízení.³⁵ Dle ustanovení § 172 odst. 2 TR 1950 bylo možno odvoláním napadnout rozsudek státního či okresního soudu. Z obecných ustanovení trestního řádu dále vyplývá, že okresní soud byl příslušný jako soud prvního stupně k projednávání veškerých trestných činů s výjimkou těch, k nimž byl příslušný v první instanci soud státní. Pro úplnost je třeba v této souvislosti uvést, že ustanovení § 252 TR 1950 stanovilo, že odvolání proti rozsudku vydanému ve stanném řízení nebylo přípustné. Odvolání se podávalo u soudu, jehož rozhodnutí bylo odvoláním napadeno, přičemž bylo nutno tak učinit do tří dnů od oznámení rozsudku, a to v souladu s ustanovením § 175 TR 1950. Ustanovení § 175 odst. 1 TR 1950 rovněž obsahovalo závěr, že požádal-li obviněný či prokurátor do tří dnů od vyhlášení rozsudku prvoinstančního soudu o doručení stejnopisu vyhotovení předmětného rozsudku, potom mohl podat odvolání do tří dnů od doručení stejnopisu, nicméně podmínkou byla skutečnost, že byl přítomen vyhlášení rozsudku soudu prvního stupně. Úpravu oprávněných osob k podání odvolání obsahovalo ustanovení § 173 TR 1950, dle kterého byl prokurátor oprávněn napadat rozsudky soudu prvního stupně jak ve prospěch, tak i v neprospěch obviněného, tzn. mohl napadnout zprošťující i odsuzující rozsudek pro nesprávnost jakéhokoliv z výroků. Dalšími oprávněnými osobami k podání odvolání proti odsuzujícímu rozsudku byli

³² Viz ustanovení § 172 – 199 trestního řádu 1950.

³³ Viz *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestním řízení soudním (trestní řád)* [online]. In: POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČR. [cit. 2022-05-02]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0486_08.htm.

³⁴ Viz tamtéž.

³⁵ Viz tamtéž.

obviněný a zúčastněná osoba pro nesprávnost výroku, jenž se této osoby přímo dotýkal, jakož i poškozený pro nesprávnost výroku o jeho nárocích vzešlých z trestného činu. Zprošťující rozsudek mohl napadnout kromě prokurátora rovněž obviněný a dále zúčastněná osoba pro nesprávnost výroku o zabránění. Ve prospěch obviněného mohli podat odvolání i další osoby, kterým lhůta k podání počínala plynout stejným dnem jako obviněnému.³⁶ Trestní řád rovněž obsahoval instituty vzdání se a zpětvzetí odvolání³⁷ s tím, že oprávněná osoba se mohla výslovně vzdát odvolání. Nicméně zpětvzetí odvolání bylo možno učinit pouze do doby, než se odvolací soud odebral k závěrečné poradě. Pro úplnost je třeba uvést, že podala-li odvolání ve prospěch obviněného jiná oprávněná osoba, potom mohlo dojít k jeho zpětvzetí pouze s výslovným souhlasem obviněného. Další ustanovení trestního řádu upravovala samotné řízení o odvolání, přičemž předseda senátu soudu prvního stupně nejprve zařídil, aby stejnopis odvolání byl doručen osobám, jež by mohly být přímo dotčeny rozhodnutím odvolacího soudu, jakož i prokurátorovi. Po tomto kroku následovalo předložení celé kauzy odvolacímu soudu.³⁸ Ustanovení § 178 TŘ 1950 dále stanovilo, že odvolacím soudem proti rozsudku státního soudu byl Nejvyšší soud, avšak brojilo-li odvolání proti rozsudku okresního soudu, příslušným k rozhodování v řízení o odvolání byl přímo nadřízený soud krajský. Bláhová dále uvádí,³⁹ že „*Proklamovaným záměrem zákonodárce byla co možná nejširší možnost přezkumu nepravomocného rozsudku.*“ Odvolací soud mohl ve věci rozhodnout ještě před nařízením odvolacího líčení v neveřejném zasedání, kdy soud odvolání zamítl, bylo-li podáno neoprávněnou osobou, případně osobou, která se odvolání vzdala, vzala jej zpět, jakož i v případě, že bylo podáno po uplynutí lhůty, tj. opožděně. Odvolací soud dále mohl v případech upravených zákonem přerušit i zastavit trestní stíhání, popřípadě i zrušit napadený rozsudek a vrátit celou věc příslušnému prokurátorovi k došetření, jakož i soudu prvního stupně, aby kauzu v hlavním líčení znovu projednal a rozhodl, a to v případě, kdy skutkový stav věci zjištěný soudem prvního stupně byl tak nedostatečný, že bylo esenciální skutečností, aby se hlavní líčení znovu konalo, načež při novém rozhodování byl prvoinstanční soud vázán právním názorem vysloveným odvolacím soudem. Pakliže byla nesprávná jen oddělitelná část napadeného rozsudku, odvolací soud byl oprávněn zrušit jen tuto vadnou část. Soud přerušil trestní stíhání v případě, že obviněný nebyl schopen pro duševní poruchu, jež nastala po spáchání trestného činu, chápat smyslu trestního řízení jako takového. Odvolací soud

³⁶ Viz § 174 trestního řádu 1950.

³⁷ Viz § 176 trestního řádu 1950.

³⁸ Viz § 177 trestního řádu 1950.

³⁹ Viz BLÁHOVÁ, Ivana. *Rekodifikace trestního práva procesního v letech 1948-1950*. Praha: Auditorium, 2017. ISBN 978-80-87284-59-9, s. 204.

v neveřejném zasedání rovněž mohl zastavit trestní stíhání, pakliže obviněný zemřel, jakož i za situace, že prezident republiky nařídil, aby se v trestním řízení dále nepokračovalo. Odvolací soud mohl vydat i další rozhodnutí, která zákon taxativně upravoval.⁴⁰ Nebylo-li o podaném odvolání rozhodnuto v neveřejném zasedání, konalo se odvolací líčení, ve kterém odvolací soud rozhodl. Pro úplnost je třeba uvést, že se na odvolací líčení přiměřeně užilo ustanovení upravujících hlavní líčení.⁴¹ V rámci přípravy odvolacího líčení byl předseda senátu odvolacího soudu povinen zajistit vše, čeho bylo třeba k úspěšnému provedení odvolacího líčení. Jakmile bylo odvolací líčení zahájeno, přednesl člen senátu rozsudek napadený odvoláním, podal zprávu o stavu celé věci, následovalo přednesení odvolání odvolatelem s odůvodněním, načež reagoval prokurátor a přímo dotčené osoby svými vyjádřeními. Další fází odvolacího líčení bylo provádění důkazů, přičemž po této části odvolacího řízení se přešlo k závěrečným řečem. Není bez významu upozornit na skutečnost, že obhájci a obviněnému příslušelo právo posledního slova. Pakliže byl obviněný nesvéprávný, příslušelo toto jeho právo zákonnému zástupci. Následně se odebral odvolací soud k závěrečné poradě, po které vyhlásil předseda senátu rozhodnutí s odůvodněním.⁴² V zásadě lze zjednodušit, že odvolací soud měl zejména sám meritorně rozhodnout, tj. v odvolacím řízení výrazně převažoval apelační princip, nicméně s jistými prvky kasace, což je uvedeno výše, kde je specifikováno, v jakém případě mohl soud zrušit napadené rozhodnutí a vrátit věc soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí. Tento závěr vyplývá rovněž z důvodové zprávy k zákonu, jelikož zákonodárce stanovil, že odvolací soud má zejména sám meritorně rozhodnout, a to ve veřejném odvolacím líčení, což mělo vést dle zákonodárce k urychlení celého řízení na rozdíl od předchozí právní úpravy, u které naopak převažoval kasační princip.⁴³ Není bez významu zmínit skutečnost, že ustanovení § 196 TŘ 1950 upravovalo zásadu *beneficium cohaesinonis*, jakož i zákaz *reformationis in peius*, přičemž se k těmto dvěma zásadám krátce vyjádřil zákonodárce v důvodové zprávě.⁴⁴

Jako jistý mezistupeň mezi trestním řádem 1950 a stávajícím trestním řádem je třeba ve zkratce rozebrat zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „*trestní řád 1956*“ nebo „*TŘ 1956*“). Tímto zákonem došlo k rekodifikaci trestního práva procesního tak, aby vyhovovalo tehdejšímu poměru na našem území, jelikož hnací silou byl předvoj dělnické třídy, nicméně

⁴⁰ Vše viz § 179 – 184 trestního řádu 1950.

⁴¹ Viz § 185 odst. 2 trestního řádu 1950.

⁴² Vše viz § 186 – 193 trestního řádu 1950.

⁴³ Viz *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestním řízení soudním (trestní řád)* [online] In: POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČR. [cit. 2022-05-02]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0486_08.htm.

⁴⁴ Viz tamtéž.

k faktickému rozhodování docházelo v ÚV KSČ. Právě celostátní konference KSČ stanovila zásady pro činnost orgánů prokuratury, bezpečnosti a soudů, a to za účelem zajištění zásady presumpce neviný v trestním řízení, jakož i důsledného upevnování socialistické zákonnosti, ale i zajištění vzájemné prověrky jednotlivých orgánů. Celostátní konference KSČ stanovila, že je nutná rekodifikace trestního práva procesního tak, aby bylo možné uskutečnění těchto přijatých zásad, přičemž těmito kroky má být posíleno společenské povědomí o skutečnosti, že žádný trestný čin neskončí neodhalen, což úzce souvisí s tezí, že má dojít k potrestání pachatelů veškerých trestných činů.⁴⁵ Z důvodové zprávy dále vyplývá, že zákonodárce vedla k rekodifikaci trestního práva procesního i skutečnost, že dosavadní trestní řád již nezaručoval uplatnění výchovné funkce trestního řízení.⁴⁶ Výraznou změnou odvolacího řízení zavedenou tímto zákonem bylo převážení kasačního principu nad princip apelační, přičemž úvaha zákonodárce k tomuto kroku byla taková, že řízení před soudem prvního stupně představuje ohnisko soudní činnosti a jejího působení na společnost.⁴⁷ Nicméně i přesto byly zachovány jisté prvky apelace, jelikož dle § 282 odst. 1 TŘ 1956 mohl odvolací soud sám meritorně rozhodnout, pakliže skutkový stav sám zjistil po provedeném dokazování v odvolacím líčení, případně opírá-li svůj rozsudek o skutkový stav, který byl prvoinstančním soudem správně zjištěn. Rovněž je třeba zmínit, že lhůta k podání odvolání byla prodloužena na 8 dnů s tím, že počala běžet od doručení opisu rozsudku, přičemž tímto mělo být zaručeno, aby oprávněné osoby disponovaly erudovaným podkladem pro své odvolání.⁴⁸ Významnou změnou byla i skutečnost, že trestní řád nepřiznával odvolací právo poškozenému. Z ustanovení trestního řádu 1956, jakož i z důvodové zprávy dále vyplývá, že princip zákazu reformationis in peius a beneficium cohaesionis byly upraveny shodně s předchozí právní úpravou.⁴⁹

Druhým zásadním milníkem v rámci vývoje trestního práva procesního jako takového od 2. poloviny 20. století bylo přijetí zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „*trestní řád*“ či „*TŘ*“), platný ke dni 09. 12. 1961 a účinnosti nabyt dne 01. 01. 1962. V prvé řadě je třeba zmínit skutečnost, že tento právní předpis je základní normou trestního práva procesního do dnešního dne s tím, že jak zmiňuji výše, tak více než 20 let se vedou diskuze o nutnosti rekodifikace tohoto právního oboru, přičemž trestnímu řádu je vytýkána zejména jeho zastaralost

⁴⁵ Viz *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestním řízení soudním (trestní řád)* [online] In: POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČR. [cit. 2022-05-02] Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1954ns/tisky/t0095_09.htm.

⁴⁶ Viz tamtéž.

⁴⁷ Viz tamtéž.

⁴⁸ Viz tamtéž.

⁴⁹ Viz tamtéž.

a neaktuálnost k dnešní době. Nicméně trestní řád byl projednáván a přijat současně se zákonem č. 140/1961 Sb., trestním zákonem, čímž došlo k celkové rekodifikaci trestního práva. Záměr zákonodárce tímto vedl k vypracování dvou, na svou dobu poměrně moderních a kvalitních právních předpisů, které měly odpovídat potřebám socialistické společnosti na našem území, jakož i případnému budování komunismu v budoucím výhledu.⁵⁰ Nová právní úprava měla vycházet z klíčové teze, a to ze zvýšené úlohy pracujícího lidu, která má směřovat k vymýcení negativních společenských jevů, tj. zejména zločinnosti.⁵¹ Záměrem zákonodárce rovněž byla myšlenka, aby došlo ke kontinuitě s dosavadní právní úpravou, jelikož trestní řád měl navázat na zásady jako presumpce nevinny s tím, že principy obsažené v předchozí právní úpravě měl dále prohlubovat a rozšiřovat tak, aby došlo k postupnému snižování zločinnosti.⁵² Trestní řád byl do dnešního dne mnohokrát novelizován s tím, že do r. 1989 můžeme hovořit o sedmi změnách trestního řádu, nicméně po pádu socialismu a změně právního režimu na našem území došlo k masivním novelizacím, které se zastavují na vyšších desítkách změn trestního řádu.

Nyní již k samotnému odvolání a odvolacímu řízení. Lze zhodnotit, že zákonodárce navázal na předchozí právní úpravu a vycházel z teze, že ohnisko rozhodování se má nacházet před soudem první instance. V odvolacím řízení byly prohloubeny prvky kasace s tím, že úkolem odvolacího soudu je přezkoumat zákonnost, jakož i správnost rozsudku prvoinstančního soudu. V odvolacím řízení se tedy nemá konat žádné další hlavní líčení, resp. nemá se v jeho rámci ani opakovat.⁵³ Činnost odvolacího soudu v rámci přezkumu napadeného rozsudku soudu prvního stupně tkví jak v oblasti právních vad, tak i vad ve skutkovém zjištění, přičemž důsledkem dle zákonodárce má být zejména zrušení napadeného rozhodnutí a vrácení celé věci prvoinstančnímu soudu k novému projednání a rozhodnutí.⁵⁴ Obecně lze však zhodnotit, že úprava odvolacího řízení byla v zásadě kontinuální až do r. 1989, proto se dále zaměřím na významné novely vztahující se k odvolání po tomto významném okamžiku.

První významnou změnu do odvolacího řízení přinesl zákon č. 178/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád. Touto novelou došlo k posílení principu *zákazu reformationis in peius*, jelikož zákon přetransformoval znění ustanovení § 264 odst. 2 TŘ. Pakliže v důsledku podaného

⁵⁰ Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *ASPI|Wolters Kluwer ČR, a. s.* [online]. [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/32409/1/2/duvodova-zprava-c-lit32409cz-duvodova-zprava-k-zakonu-c-141-1961-sb-o-trestnim-rizeni-soudnim-trestni-rad>.

⁵¹ Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *ASPI|Wolters Kluwer ČR, a. s.* [online]. [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/32409/1/2/duvodova-zprava-c-lit32409cz-duvodova-zprava-k-zakonu-c-141-1961-sb-o-trestnim-rizeni-soudnim-trestni-rad>.

⁵² Viz tamtéž.

⁵³ Viz tamtéž.

⁵⁴ Viz tamtéž.

odvolání ve prospěch obžalovaného došlo ke zrušení napadeného rozsudku, potom mu v novém řízení nelze uložit trest přísnější v komparaci s trestem uloženým dle napadeného a zrušeného rozsudku. Pakliže porovnáme toto ustanovení se zněním před novelou, lze uzavřít, že došlo-li ke zrušení rozsudku v důsledku podaného odvolání ve prospěch obžalovaného, potom mu nemohl být uložen přísnější trest, než který byl uložen dle zrušeného rozsudku, avšak výjimku z tohoto představovala situace, kdy by soud v novém řízení na základě nově objevených skutečností uznal obžalovaného vinným trestným činem těžším oproti původnímu řízení. Z výše uvedeného lze vyvodit závěr, že i po novele mohl být obžalovaný po zrušení rozsudku a novém projednání celé věci uznán vinným pro těžší trestný čin, avšak nebylo mu možno uložit trest přísnější, než který mu byl uložen dle zrušeného rozsudku. Touto novelou tedy došlo k významnému posílení postavení obžalovaného, a to v důsledku rozšíření a prohloubení zásady *reformationis in peius* v souvislosti s uděleným trestem. Tato zásada byla následně ještě prohloubena zákonem č. 292/1993 Sb., který přeměnil předmětné ustanovení § 264 odst. 2 TR tak, že v novém řízení nemůže dojít ke změně rozhodnutí v neprospěch obžalovaného, pakliže došlo ke zrušení napadeného rozsudku pouze v důsledku podaného odvolání v jeho prospěch.

Za zcela zásadní novelu trestního řádu vztahující se nejen k odvolání lze považovat zákon č. 265/2001 Sb., který přetransformoval odvolací řízení dle předchozí právní úpravy, dle které převažovaly prvky kasace nad prvky apelace, a to na odvolací řízení s převahou apelačního principu nad kasačním. Úvaha zákonodárce vycházela ze skutečnosti, že odvolací soud řízení doplní potřebnými důkazy tak, aby sám mohl o podaném odvolání rozhodnout, vyjma případů, kdy by se jednalo o rozsáhlé dokazování, kterým by v zásadě nahrazoval činnost prvoinstančního soudu. Ke kasaci by dle záměru zákonodárce mělo docházet pouze v případech, kdy provedené dokazování před soudem prvního stupně nereflktuje odraz o skutkovém stavu celé kauzy, popřípadě pokud by nově navrhované důkazy mohly zásadně změnit skutkový stav.⁵⁵ Po provedené novele se však kasace omezila pouze na vady, které nelze odstranit ve veřejném zasedání, a to v případech, kdy bylo nutno opakovat hlavní líčení či provést rozsáhlé a těžko proveditelné doplnění dokazování v důsledku nedostatečných skutkových zjištění soudu prvního stupně (dle § 259 odst. 1 TR). Fenyk dále uvádí,⁵⁶ že „... *posílením apelačních prvků v rozhodování odvolacího soudu lze odvolací řízení zefektivnit a rychleji dosáhnout konečného*

⁵⁵ Viz Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 265/2001 Sb. *Beck-online* [online]. [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgayv6mrwgvpi6q&rowIndex=0>.

⁵⁶ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 609.

rozhodnutí ve věci.“ Záměrem zákonodárce rovněž bylo omezit revizní princip a zavést princip vázanosti soudu podaným odvoláním, čímž došlo k zvýraznění dispozitivního charakteru odvolání a vlivu oprávněných osob k přezkumné činnosti soudu.⁵⁷ Výjimku z tohoto principu ovšem tvoří situace, kdy má vada původ v jiném výroku, než který byl odvoláním napaden. V tomto případě odvolací soud přezkoumá rovněž správnost tohoto výroku.⁵⁸ Druhou výjimku z principu vázanosti soudu představuje skutečnost, kdy odvolací soud přihlédne i k vadám, které sice nebyly podaným odvoláním vytýkány, avšak jedná se o takové vady, které mají ve svém důsledku vliv na správnost výroků rozsudku.⁵⁹ Jak výše zmiňuji, novelou došlo k posílení dispozitivního charakteru odvolání mimo jiné i tím, že odvolání musí být ve lhůtě odůvodněno, aby bylo zřejmé, do kterých výroků oprávněná osoba rozsudek napadá, jakož i které vady vytýká samotnému rozsudku či předcházejícímu řízení, čímž je dán rozsah i obsah přezkumného řízení. V důsledku novely došlo také k posílení procesních práv stran, jakož i ostatních oprávněných osob, a to především tím, že musí být řádně poučeny o možnosti podat odvolání a o povinnosti jej odůvodnit. Novela rovněž přinesla změnu ustanovení § 249 TŘ, do kterého byl vložen odstavec 2, kterým se stanovuje státnímu zástupci povinnost uvést v samotném odvolání, zda jej podává ve prospěch či v neprospěch obviněného, což má vliv i z hlediska principu *zákazu reformationis in peius*.⁶⁰ Na základě novely byla zavedena možnost odmítnutí odvolání, což právě úzce souvisí s nově zavedenými obsahovými náležitostmi tohoto procesního úkonu ve smyslu výše zmíněného. Není bez významu zmínit, že touto novelou byl zaveden i mimořádný opravný prostředek, a to dovolání.

Platné právní úpravě odvolání a přezkumného řízení se věnuje následující kapitola této práce.

⁵⁷ Viz Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 265/2001 Sb. *Beck-online* [online]. [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgayv6mrwgvpi6q&rowIndex=0>.

⁵⁸ Viz tamtéž.

⁵⁹ Viz JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 6 aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, str. 690.

⁶⁰ Viz tamtéž.

4 PLATNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA ODVOLÁNÍ V ČESKÉM TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Odvolání je třeba subsumovat v rámci výše uvedeného doktrinálního členění opravných prostředků právě pod řádné opravné prostředky. Z této skutečnosti tak lze logicky vyvodit, že odvolání může být podáno proti rozsudku soudu prvního stupně, který doposud nenabyl právní moci. Odvolání, ostatně jako další opravné prostředky, má povahu dispozitivního procesního úkonu osoby, která je k tomu oprávněna na základě příslušných ustanovení trestního řádu, přičemž podáním odvolání se zahajuje odvolací řízení, které představuje samostatné stádium trestního řízení. Pro úplnost je však třeba uvést, že odvolací řízení je čistě fakultativní fází trestního řízení, což vyplývá i z výše uvedeného výkladu, jelikož se zahajuje podáním odvolání, které má povahu dispozitivního procesního úkonu. Z této skutečnosti lze vyvodit určité závěry, tj. odvolací řízení není obligatorní součástí trestního řízení, ale pokud se již koná, potom nemůže být zahájeno z moci úřední, a to ani v případě, kdy by prvoinstanční soud sám došel k závěru, že jím vydaný rozsudek trpí vadami, jelikož odvolací řízení se může konat pouze na základě účinného podání odvolání. Rovněž považuji za vhodné doplnit, že jeho podání, resp. případné nepodání závisí čistě na vůli oprávněné osoby.⁶¹ Domnívám se, že lze tvrdit, že odvolání představuje v zásadě vůbec ten nejvýznamnější opravný prostředek, jelikož směřuje proti rozsudku prvoinstančního soudu, kterým se zpravidla rozhoduje o nejzásadnějších otázkách trestního řízení, tj. především o otázce viny obžalovaného, jakož i trestu, popř. dalších opatřeních.⁶² Význam odvolání zvyšuje rovněž skutečnost, že jeho podání a následné pravomocné meritorní rozhodnutí soudu druhého stupně je nezbytným předpokladem pro možnost podání mimořádného opravného prostředku dovolání k tomu oprávněnými osobami (dle § 265a odst. 1, odst. 2 TR).

V souladu i s předchozím výkladem je možno vyvodit, že v odvolacím řízení se uplatňuje jak základních zásad, které jsou obecně platné pro celé trestní řízení, tak i specifických právních principů opravného řízení, přičemž tyto ve svém komplexu následně utvářejí zvláštní rysy, které nám blíže charakterizují odvolání a zároveň jej i pomáhají vykládat jako jeden z velmi významných institutů trestního práva procesního. Vzhledem k výše uvedenému významu odvolání Jelínek dále rozvádí,⁶³ že je třeba úpravu odvolání nastavit takovým způsobem, „... aby

⁶¹ Viz ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání., § 245 TR, *Beck-online* [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgnpwk5tlge3a&tocid=nnptembrgnpwk5tlge3a>.

⁶² Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 606.

⁶³ Viz JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 6 aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, str. 667.

poskytovalo maximum demokratičnosti řízení a dalo reálné záruky, že bude účelné a že jeho výsledkem bude spravedlivé rozhodnutí ve věci.“ Lze říci, že s tímto požadavkem plně korespondují jednotlivé charakteristické rysy odvolání. Jedním z těchto atributů je *možnost napadnout všechny rozsudky prvoinstančních soudů*⁶⁴ odvoláním, kterým je však možno brojit pouze proti výrokům předmětného rozsudku, nelze tak tedy napadnout výlučně jenom jeho odůvodnění. Přičemž v této souvislosti považuji za vhodné doplnit, že výkon soudní moci v České republice je dvoustupňový. Z logiky věci tak vyplývá, že meritorní rozhodnutí soudu druhého stupně již nelze napadnout řádným oprávněným prostředkem. Dalším charakteristickým rysem je, že zákonná úprava odvolání přiznává *odvolací právo širokému okruhu oprávněných osob*, kdy se zákon neomezuje pouze na strany trestního řízení, tj. zejména ve prospěch obžalovaného mohou podat odvolání i další osoby. Jedním z atributů je i *svoboda odvolacího práva*, a to jednak ve smyslu, že závisí čistě na vůli oprávněné osoby, zdali podá, popř. nepodá odvolání, dále se však tato svoboda projevuje i v institutech vzdání se a zpětvzetí odvolání.⁶⁵ Další charakteristický rys by měla představovat *dostatečně dlouhá lhůta k podání odvolání*, která činí osm dnů od doručení opisu rozsudku, což má být dle vůle zákonodárce vhodně zvolený časový úsek k tomu, aby se oprávněná osoba erudovaně rozhodla, zdali odvolání podá, či nikoliv. S tezí zákonodárce v zásadě souhlasí jak odborná, tak i komentářová literatura. Pro úplnost považuji za vhodné zmínit, že kupříkladu Jelínek uvádí⁶⁶: *„lhůta k podání odvolání je dostatečně dlouhá (osm dní), čímž se poskytuje záruka, že osoby oprávněné podat odvolání budou mít pro rozhodnutí, zda podají odvolání, náležitý podklad a dostatek času...“* Já si ovšem dovoluji s tímto bodem polemizovat. V zásadě se dle mého názoru dá souhlasit s tvrzením, že zákonná lhůta osmi dnů k podání odvolání je dostatečně dlouhá k řádnému posouzení osobou oprávněnou k podání odvolání, zdali tak učiní, byť ve skutkově složitých případech může být sporný i tento bod. Nicméně dle mého názoru nelze souhlasit s tím, že by lhůta byla dostatečně dlouhá, aby představovala uspokojivý časový úsek k náležitému podkladu, patřičnému uvážení ohledně odvolání, jakož i k exaktnímu vymezení vytýkaných vad, odvolacích důvodů a případných návrhů k doplnění. Mám za to, že tuto úvahu ohledně nedostatečně dlouhé lhůty k podání odvolání rovněž podporuje i předcházející kapitola této práce, a to zejména její závěr rozebírající vliv zákona č. 265/2001 Sb., tedy tzv. *velké novely*

⁶⁴ Toto je i v souladu se závazky vyplývajícími z mezinárodního práva (viz např. čl. 14 odst. 5 Mezinárodního paktu OSN o ochraně občanských a politických práv, čl. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod). Pro úplnost je třeba uvést, že mezinárodní smlouvy ve smyslu čl. 10 Ústavy ČR jsou součástí právního řádu a mají aplikační přednost před zákonem v případě rozporu.

⁶⁵ Viz JELÍNEK, Jiří, a kol. Trestní právo procesní. 6 aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, str. 668.

⁶⁶ Viz JELÍNEK, Jiří, a kol. Trestní právo procesní. 6 aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, str. 668.

trestního řádu,⁶⁷ která začala mimo jiné klást požadavky na odvolatele, a to zejména řádně odůvodnit jeho odvolání tak, aby bylo nesporné, do jakých výroků odvolatel rozsudek napadá a jaké vady mu vytýká. Pro úplnost je na tomto místě třeba uvést, že pokud odvolatel neunes, resp. nenaplní tyto obsahové náležitosti jeho podání, potom jej soud odmítne (dle § 253 odst. 3 TŘ). Dovolím si navrhnout řešení spočívající v prodloužení lhůty k podání odvolání z osmi dnů na patnáct, čímž by došlo mimo jiné i ke sjednocení odvolací lhůty v rámci odvětví veřejného práva, jelikož odvolací lhůtu v obecných ustanoveních správního řízení stanovil zákonodárce právě na patnáct dní,⁶⁸ avšak nelze opomenout, že by tímto krokem došlo i ke sjednocení úpravy trestního řízení s úpravou lhůty k podání odvolání v civilněprávním řízení.⁶⁹ V této souvislosti je však třeba říci, že prodloužení lhůty k podání odvolání nepředstavuje nikterak revoluční myšlenku, jelikož i v současné době je diskutována v souvislosti s probíhajícími pracemi na návrhu nového trestního řádu. Rovněž je třeba uvést, že lhůtu vnímala odborná veřejnost i dříve jako poměrně krátkou, kdy toto zmiňoval například Langer již v roce 2007.⁷⁰

Se lhůtou k podání odvolání souvisí rovněž další charakteristický atribut, kterým je skutečnost, že *opis rozsudku musí být doručen všem osobám, které jsou jeho výroky dotčeny*, což je esenciálním předpokladem k tomu, aby se tyto osoby mohly seznámit s rozsudkem a disponovaly tak náležitým podkladem pro podání odvolání.⁷¹ Dalším charakteristickým rysem je, že *odvolání je zbaveno zbytečných formalit*, což je míněno v tom smyslu, že postačí jeho podání oprávněnou osobou v jakékoli formě podání s tím, že se posuzuje podle svého skutečného obsahu, byť je třeba nesprávně označeno. V této souvislosti tedy postačuje, pokud je odvolání podáno oprávněnou osobou včas, rovněž z podání vyplývá, do jakých výroků je předmětný rozsudek napaden, jakož jsou zřejmé i vady, které jsou rozsudku odvolatelem vytýkány. Pro úplnost opětovně uvádím, že tyto obsahové náležitosti odvolání zavedl zákon č. 265/2001 Sb., kterým byl novelizován trestní řád,⁷² přičemž na základě této novely musí být oprávněné osoby o obsahových náležitostech odvolání náležitě poučeny s tím, že soud je rovněž povinen poskytnout součinnost při odstraňování vad spočívajících v obsahových náležitostech odvolání. Touto novelou byl také zaveden institut ustanovení obhájce v případě oprávněné osoby, která i přes náležité poučení soudu

⁶⁷ Viz kapitola č. 3 této práce.

⁶⁸ Viz ustanovení § 83 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu.

⁶⁹ Viz ustanovení § 204 odst. 1, odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

⁷⁰ Viz LANGER, Petr. Je třeba nově upravit odvolání v trestních věcech? *Trestněprávní revue* [online]. 2007(5), s. 128 [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqg5pxi4s7gvpngxzrgi4a&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>.

⁷¹ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 608.

⁷² Viz kapitola č. 3 práce.

není schopna kvalifikovaně odůvodnit odvolání, popř. jej vymezit.⁷³ Se svobodou odvolacího práva souvisí i *princip zákazu reformationis in peius*, jehož podstata spočívá v tom, že byl-li zrušen rozsudek soudu prvního stupně pouze v důsledku podaného odvolání výlučně ve prospěch obžalovaného, potom odvolací soud nemůže změnit rozsudek v jeho neprospěch, nadto nemůže dojít ani ke zhoršení postavení obžalovaného v novém řízení před soudem prvního stupně po zrušení rozsudku a vrácení celé věci k tomuto soudu. Tímto principem má být zamezeno situacím, kdy by se oprávněná osoba zdráhala podat odvolání pouze v důsledku obav ze zhoršení svého postavení v řízení. Dalším charakteristickým atributem odvolání je *oprávnění vymezit rozsah přezkoumání k tomu oprávněnou osobou*, nicméně v souladu s předchozím výkladem se jedná simultánně o povinnost této osoby tak učinit. Na tento rys kontinuálně navazuje *princip vázanosti soudu podaným odvoláním*. Považuji za vhodné v této souvislosti uvést, že odvolací soud přezkoumává rozsudek ex nunc, tj. v době svého rozhodování. Neméně významným rysem odvolání je *důsledná ochrana procesních práv stran*, kterým je třeba garantovat ochranu jejich zákonných práv, tj. tyto musí být o svých právech náležitě poučeny, musí být řádně vyrozuměny o řízení a musí jim býti garantováno, že mohou činit návrhy a vyjadřovat se k věci jako takové apod.⁷⁴

Z výše uvedeného mimo jiné vyplývá, že v odvolacím řízení se uplatňuje veškerých specifických principů opravného řízení včetně principu beneficium cohaesionis, dle kterého dojde ke změně rozsudku i ve prospěch osoby, která sice sama odvolání nepodala, avšak prospívá jí společný důvod, v důsledku něhož došlo ke změně rozsudku ve prospěch odvolatele. V případě odvolání je rozhodujícím apelační princip, který je doplněn o prvky kasace, což znamená, že odvolací soud v zásadě sám o podaném odvolání meritorně rozhodne. Pakliže by ovšem měl činit rozsáhlé a těžko proveditelné dokazování, čímž by v podstatě nahrazoval činnost prvoinstančního soudu, potom celou věc vrátí soudu prvního stupně k doplnění dokazování. Kasace by tak měla převážet pouze v takových případech, kdy by nově navrhané důkazy mohly podstatným způsobem změnit skutkový stav věci, jakož i v případech, kdy by důkazy provedené soudem prvního stupně nedávaly dostatečný obraz o skutkovém stavu celé kauzy.⁷⁵ Pod výše uvedenými situacemi si lze představit zejména tak závažné vady rozsudku, jež v zásadě vyžadují opakování hlavního líčení. Odvolání dále vyvolává jak suspenzivní účinek (dle § 245 odst. 2 TŘ), tak i účinek

⁷³ Viz ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 805.

⁷⁴ Viz JELÍNEK, Jiří, a kol. Trestní právo procesní. 6 aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, str. 669.

⁷⁵ Viz JELÍNEK, Jiří, a kol. Trestní právo procesní. 6 aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, str. 670.

devolutivní. Nakonec lze uvést, že odvolací řízení je charakteristické i svými prvky jako jsou rychlost, jednoduchost a hospodárnost.

Platnou právní úpravu odvolání nalezneme v části třetí trestního řádu, hlavně šestnácté nadepsané „*Odvolení a řízení o něm*“, tj. úprava ustanovení § 245 – 265 trestního řádu.

4.1 Oprávněné osoby k podání odvolání

V rámci výkladu k oprávněným osobám k podání odvolání je třeba na prvním místě uvést, že jejich výčet je zákonodárcem stanoven poměrně široce. Nejedná se tedy pouze o osoby, které disponují právem podat odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně, přičemž toto jejich právo vyplývá z jejich postavení strany trestního řízení⁷⁶ s tím, že rozsah jejich odvolacího práva je zákonem i vymezen. Je třeba do této kategorie podřadit i osoby, kterým zákon přiznává samostatné odvolací právo, jež mohou využít ve prospěch obžalovaného (dle § 247 odst. 2 TR), dále toto právo přiznává zákon i příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí v řízení proti mladistvému.⁷⁷ Považuji za vhodné doplnit, že podat odvolání je oprávněn i opatrovník obviněného a opatrovník mladistvého obviněného, který byl ustaven předsedou senátu, resp. státním zástupcem v přípravném řízení, avšak ti nedisponují samostatným odvolacím právem, tj. nepodávají jej vlastním jménem, avšak činí tak v zásadě za obviněného, jeho jménem a v jeho prospěch.⁷⁸ Odvolacím právem disponuje i právní nástupce poškozeného v případě uplatnění nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy či na vydání bezdůvodného obohacení, popřípadě toto právo může mít společný zmocněnec poškozených.⁷⁹ Dále je nutné doplnit, že v případě zúčastněné osoby, jejíž způsobilost k právnímu jednání byla omezena, vykonává její práva zákonný zástupce této osoby, tj. včetně práva odvolacího. V návaznosti na výše uvedené je však třeba uvést, že výčet oprávněných osob k podání odvolání je taxativní.

Oprávněnou osobou s nejširším rozsahem odvolacího práva je státní zástupce, který je oprávněn napadat rozsudky prvoinstančních soudů pro nesprávnost jakéhokoliv z výroků, jakož i z toho důvodu, že některý výrok chybí a také pro veškeré vady řízení, které mohly způsobit, že je výrok nesprávný, popř. mohly zapříčinit omisi výroku jako takového. Nutnost nejširšího rozsahu odvolacího práva u státního zástupce vyplývá již ze samotné obžalovací zásady, tj. jedné ze základních zásad trestního řízení. Státní zástupce v řízení před soudem reprezentuje veřejný zájem v trestním řízení, z čehož je nutné implikovat, že je povinen zastávat v celé kauze atributy

⁷⁶ Viz výkladové ustanovení § 12 odst. 6 TR.

⁷⁷ Viz ustanovení § 72 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „ZSVM“).

⁷⁸ Viz ustanovení § 34 odst. 2 TR, resp. 43 odst. 2 ZSVM.

⁷⁹ Viz ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání., § 246 TR.

nestrannosti a objektivitu. Tuto tezi si lze představit na situaci, kdy by se státní zástupce snažil o odsouzení zcela nevinné osoby, což by bylo v rozporu se základními zásadami, které ovládají komplexně celé trestní řízení. Proto je státní zástupce v zásadě povinen předkládat i rozdílná stanoviska od podané obžaloby v případě, kdy by při nestranném a objektivním posuzování skutkového stavu celé věci nebylo možné na ní setrvávat.⁸⁰ Z této skutečnosti vyplývá, že státní zástupce může podat odvolání jak ve prospěch, tak i v neprospěch obžalovaného, zúčastněné osoby či poškozeného s tím, že tak může učinit i jen částečně ve prospěch, jakož i v neprospěch.⁸¹ Nicméně je nutno dodat, že na základě novely trestního řádu, která byla provedena zákonem č. 265/2001 Sb., je státní zástupce povinen explicitně uvést v odvolání, zdali jej podává ve prospěch či v neprospěch obžalovaného (dle dikce § 249 odst. 2 TŘ). Jedná se tak o povinnou náležitost odvolání. Nicméně v případě opomenutí této skutečnosti nelze bez dalšího vyvodit, že se jedná o odvolání, jež bylo podáno výlučně ve prospěch obžalovaného, přičemž zároveň nelze takové odvolání odmítnout, což vyplývá z judikatury.⁸² Výše zmíněná obsahová náležitost odvolání je významná zejména z pohledu uplatnění zásady zákazu reformationis in peius.⁸³ Významnou skutečností je dále i výlučné oprávnění státního zástupce k podání odvolání v neprospěch obžalovaného, nicméně toto neplatí absolutně, jelikož ve vztahu k výrokům o povinnosti k náhradě nemajetkové újmy, náhradě škody či v případě výroku vztahujícího se k vydání bezdůvodného obohacení je oprávněn podat odvolání v neprospěch obžalovaného i poškozený.⁸⁴ A contrario státní zástupce může podat odvolání i ve prospěch obžalovaného, přičemž tak může učinit i proti jeho vůli.⁸⁵ Také je nutné v této souvislosti zmínit, že podal-li státní zástupce odvolání ve prospěch obžalovaného, může jej vzít zpět i bez jeho souhlasu, avšak následně obžalovanému počne běžet nová lhůta k podání odvolání, tj. od vyrozumění, že došlo ke zpětvzetí odvolání státním zástupcem (dle § 250 odst. 3 TŘ).⁸⁶ Pro úplnost uvádím, že v případě rozsudku, kterým došlo ke schválení dohody o vině a trestu, je státní zástupce oprávněn podat odvolání pouze za předpokladu, že tento

⁸⁰ Viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání., § 246 TŘ.

⁸¹ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 615.

⁸² Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 10. 2003, sp. zn. 5 Tdo 1205/2003, kdy v případě opomenutí skutečnosti, zda je odvolání státním zástupcem podáno ve prospěch či v neprospěch obžalovaného, je prvoinstanční soud povinen pokusit se odstranit vady postupem dle ustanovení § 251 odst. 1 TŘ. Až teprve v momentě, kdy by státní zástupce neodstranil po výzvě obsahové vady odvolání, potom by byl odvolací soud povinen k odmítnutí odvolání postupem dle ustanovení § 253 odst. 3 TŘ.

⁸³ Viz výklad ke kapitole č. 2 práce, jakož i dikce ustanovení § 259 odst. 4 TŘ.

⁸⁴ Viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání., § 246 TŘ.

⁸⁵ Viz JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, ISBN 978-80-7502-395-7, str. 1026.

⁸⁶ Viz např. ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 809.

rozsudek není v souladu s dohodou, kterou státní zástupce sám navrhl ke schválení soudu (dle § 245 odst. 1 TŘ). Jelínek taktéž uvádí,⁸⁷ že stejným oprávněním jako státní zástupce disponuje i evropský nejvyšší žalobce, evropský žalobce a evropský pověřený žalobce.

Další oprávněnou osobou k podání odvolání je samozřejmě obžalovaný, který disponuje právem podat odvolání výlučně ve svůj prospěch, přičemž může brojit proti výroku rozsudku, který se ho dotýká, a to pro důvody, že některý z výroků subjektivně pociťuje jako nesprávný, že některý výrok nebyl učiněn, jakož i pro vady řízení, které dle něj právě způsobily nesprávnost výroku nebo jeho opomenutí. Je třeba uvést, že se obžalovaný může odvolat i proti zprošťujícímu rozsudku, tj. zejména proto, že se domáhá zproštění z příznivějšího důvodu, než pro který byl zproštěn. Důvody zproštění obžaloby spočívající ve skutečnostech, že jednak nebylo dokázáno, že se stal skutek, pro který je obžalovaný stíhán (dle § 226 písm. a) TŘ), jednak i skutečnost, že skutek obsažený v obžalobě není trestným činem (dle § 226 písm. b) TŘ), představují zprošťující důvody nejvíce příznivé, tj. obžalovaný v těchto případech již není oprávněn podat odvolání, jelikož by tak činil v zásadě ve svůj neprospěch, což je potvrzeno i judikaturou.⁸⁸ Obžalovaný se zejména může odvolat proti odsuzujícímu rozsudku, kdy může napadat jak výroky o vině, trestu včetně jeho výkonu, tak i výroky o ochranném opatření a povinnosti k náhradě škody či nemajetkové újmy poškozenému, popř. i výrok k vydání bezdůvodného obohacení, k němuž došlo v důsledku spáchání trestného činu.⁸⁹ Pro úplnost uvádím, že proti rozsudku, kterým byla schválena dohoda o vině a trestu se může obžalovaný odvolat stejně jako státní zástupce pouze za předpokladu, že rozsudek není v souladu s dohodou, kterou státní zástupce navrhl soudu (dle § 245 odst. 1 TŘ). Přistoupíme-li komparativně k rozsahu odvolacího práva obžalovaného a státního zástupce, dojdeme bezpochyby k závěru, že odvolací právo obžalovaného je výrazně užší, z čehož lze vyvodit, že se kupříkladu nemůže odvolat ve prospěch, případně v neprospěch spoluobžalovaného. Fenyk rovněž uvádí,⁹⁰ že obžalovaný omezený na způsobilosti k právnímu jednání sám disponuje odvolacím právem, a to i přes skutečnost, že odvolání za něj mohou podat jeho obhájce či opatrovník i proti jeho vůli. V souvislosti s odvolacím právem obžalovaného je esenciální potřebou zmínit i osoby, které mohou podat odvolání v zastoupení obžalovaného, tj. jeho jménem s tím, že tak z logiky věci mohou činit pouze v jeho prospěch. Z této teze lze ovšem implikovat, že se nejedná osoby, které by disponovaly samostatným odvolacím právem, naopak

⁸⁷ Viz JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 6 aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, str. 672.

⁸⁸ Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 05. 05. 1988, sp. zn. 6 Tz 12/88.

⁸⁹ Viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání., § 246 TŘ.

⁹⁰ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRÍVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 616.

mohou podat odvolání pouze „za obžalovaného“. Do této kategorie lze podřadit zákonného zástupce, opatrovníka, jakož i obhájce obžalovaného, tj. i v případě řízení proti uprchlému. Pro úplnost považuji za vhodné doplnit, že ke zpětvzetí odvolání těchto osob je nutný výslovný souhlas obžalovaného (dle § 250 odst. 3 TŘ). V případě, že je obžalovaný omezen na způsobilosti k právnímu jednání, mohou tyto osoby podat odvolání i proti jeho vůli.

Oproti výše uvedeným je třeba rozlišovat skupinu oprávněných osob, které disponují samostatným odvolacím právem, což znamená, že tyto jsou oprávněny podat odvolání výlučně ve prospěch obžalovaného, avšak vlastním jménem. Jejich odvolací právo se projevuje tím způsobem, že jsou oprávněny podat odvolání samostatně, tj. bez ohledu na odvolání obžalovaného s tím, že tato vzájemná odvolání mohou koexistovat vedle sebe, avšak mohou stát i samostatně bez odvolání obžalovaného. Ten zároveň nemůže vzít jejich odvolání zpět, jelikož by tím zasáhl do jejich autonomního odvolacího práva, k čemuž není oprávněn.⁹¹ Dle dikce zákona lze subsumovat pod tyto oprávněné osoby, které disponují samostatným odvolacím právem, příbuzné obžalovaného v přímém pokolení, jeho sourozence, osvojitele, osvojence, jakož i manžela, partnera či druha (dle § 247 odst. 2 TŘ). Klíčovým atributem jejich odvolacího práva je však skutečnost, že nemohou podat odvolání proti vůli obžalovaného, který však tak musí učinit projevem, jenž nevzbuzuje žádné pochybnosti. Z komentářové literatury vyplývá, že tento projev vůle by nesplňovalo pouhé rozhodnutí o nepodání odvolání, ani vzdání se jej. Naopak by jej splňoval výslovný projev vůle obžalovaného, kterým by explicitně sdělil, že si nepřeje, aby kdokoliv z citovaného ustanovení zákona podal odvolání v jeho prospěch.⁹² Nicméně je třeba uvést, že jejich odvolací právo je oslabeno také skutečností, že ke zpětvzetí podaného odvolání může dojít pouze s výslovným souhlasem obžalovaného. Těmto osobám rovněž končí lhůta k podání odvolání stejným dnem jako obžalovanému, přičemž tato skutečnost představuje další atribut, kterým dochází k oslabení jejich samostatného odvolacího práva (dle § 248 odst. 3 TŘ). Pro komplexní vyložení této problematiky je nutné dále zmínit rozsah odvolacího práva orgánu sociálně-právní ochrany dětí,⁹³ který je v podstatě shodný s rozsahem odvolacího práva výše specifikovaných osob se samostatným odvolacím právem. Ovšem značným rozdílem je skutečnost, že tento orgán může podat odvolání ve prospěch mladistvého obžalovaného i proti jeho vůli. Za další přesah odvolacího práva orgánu lze považovat skutečnost, že lhůta k podání odvolání mu počíná běžet samostatně od doručení opisu rozsudku, který musí být orgánu řádně doručen.⁹⁴ Taktéž považuji za vhodné v této

⁹¹ Viz ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání., § 246 TŘ.

⁹² Viz ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání., § 246 TŘ.

⁹³ Viz ustanovení § 72 odst. 1 ZSVM.

⁹⁴ Viz tamtéž.

souvislosti uvést, že odvolání, jakož i dovolání, tj. mimořádný opravný prostředek, mohou ve prospěch mladistvého, který nenabyl plné způsobilosti k právnímu jednání, proti jeho vůli podat i jeho zákonný zástupce či opatrovník a obhájce.⁹⁵ A contrario okamžikem nabytí plné svéprávnosti tyto osoby proti jeho vůli tak již učinit nemohou.⁹⁶

Další z oprávněných osob k podání odvolání je poškozený, který disponuje odvolacím právem v případě, že mu trestným činem byla způsobena škoda, nemajetková újma, popř. se pachatel trestného činu na jeho úkor bezdůvodně obohatil, přičemž poškozený uplatnil svůj nárok z těchto právních skutečností vyplývající, a to řádně a včas.⁹⁷ Z výše uvedeného lze vyvodit, že zákonodárce vyžaduje, aby poškozený nejpozději před zahájením dokazování v hlavním líčení, resp. v případě sjednání dohody o vině a trestu nejpozději při prvním jednání o této dohodě, navrhl soudu, aby v rozsudku uložil obžalovanému povinnost k náhradě škody, nemajetkové újmy či k vydání bezdůvodného obohacení, přičemž z jeho návrhu musí bezpodmínečně vyplývat, v jaké výši specifikovaný nárok uplatňuje a rovněž musí být zcela jasné, vůči komu daný návrh směřuje (dle § 43 odst. 3 TŘ). Neučiní-li poškozený takový návrh řádně či včas, není oprávněn podat odvolání, a to ani v případě, že o jeho nároku nebylo soudem rozhodnuto.⁹⁸ Odvolání poškozeného má veliký význam, jelikož pouze poškozený může společně se státním zástupcem podat odvolání v neprospěch obžalovaného. Avšak porovnáme-li rozsah jejich odvolacích práv, potom z logiky věci vyplývá, že odvolací právo poškozeného je výrazně užší, jelikož může odvoláním účinně napadnout pouze výrok rozsudku, který se vztahuje k povinnosti náhrady škody, nemajetkové újmy či k vydání bezdůvodného obohacení, popř. může napadnout rozsudek z toho důvodu, že takový výrok nebyl učiněn, jakož i pro vady řízení, které byly způsobitelné zapříčinit, že výše zmíněný výrok je nesprávný či chybí (dle § 246 odst. 1 písm. d), odst. 2 TŘ). Poškozený tak není oprávněn podat odvolání proti výroku o vině odsuzujícího či zprošťujícího rozsudku, a to i přes skutečnost, že jeho nárok může mít v tomto výroku základ. Odvolacím právem nedisponuje ani proti zprošťujícímu rozsudku, kterým ho soud odkázal s jeho nárokem na civilněprávní či jiné řízení. Důvod je prostý, jelikož výrok o povinnosti obžalovaného k náhradě škody, nemajetkové újmy či k vydání bezdůvodného obohacení může být učiněn pouze v odsuzujícím rozsudku. Z judikatury bylo dále dovozeno,⁹⁹ že jiné než výše specifikované výroky může poškozený podaným odvoláním napadnout pouze v případě, že je zároveň v postavení osoby se samostatným

⁹⁵ Viz ustanovení § 72 odst. 2 ZSVM.

⁹⁶ Viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15. 07. 1985, sp. zn. 5 To 11/85, kterým bylo judikováno, že pakliže mladistvý dosáhl zletilosti, potom jeho rodiče nejsou oprávněni podat odvolání proti jeho vůli.

⁹⁷ Viz ustanovení § 43 odst. 1 a 206 odst. 2 TŘ.

⁹⁸ Viz např. směrnice pléna Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 04. 06. 1962, sp. zn.: Pls 1/62.

⁹⁹ Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 03. 2010, sp. zn.: 8 Tdo 277/2010.

odvolacím právem, kdy je však oprávněn podat odvolání ve vztahu k těmto jiným výrokům pouze ve prospěch obžalovaného.¹⁰⁰ V případě rozsudku, kterým byla schválena dohoda o vině a trestu, je poškozený oprávněn podat odvolání pouze pro nesprávnost výroku o povinnosti k náhradě škody, nemajetkové újmy či k vydání bezdůvodného obohacení (dle § 245 odst. 1 TŘ). Je namístě v této souvislosti uvést, že odvolacím právem nedisponuje ani osoba, o níž bylo rozhodnuto, že není v postavení poškozeného, jakož ani osoba, která sice v postavení poškozeného je, avšak výslovně se vzdala svých procesních práv, která jí ze zákona přísluší.¹⁰¹ Pro úplnost je třeba uvést, že pokud poškozený nebyl připuštěn k řízení s uplatňovaným nárokem, není oprávněn jej uplatňovat ani potenciálním podáním odvolání, byť disponuje procesními právy poškozeného. Rovněž je třeba zmínit skutečnost, že v zastoupení poškozeného může podat odvolání jeho zákonný zástupce či ustanovený opatrovník, jakož i zmocněnec. Pakliže je v trestním řízení abnormálně vysoký počet poškozených, právem podat odvolání disponuje i společný zmocněnec poškozených.

Zúčastněnou osobu je rovněž nutné zařadit k oprávněným osobám k podání odvolání, nicméně rozsah jejího odvolacího práva je oslabený v tom smyslu, že odvoláním může napadat pouze výroky rozsudku o zabránění věci či zabránění části majetku, které jsou nesprávné, popřípadě zcela chybí, jakož i pro vady řízení, které mohly způsobit, že je takový výrok vadný či chybějící.¹⁰² V této souvislosti považuji za vhodné uvést, že odvolání podané takovou osobou proti jinému výroku rozsudku by byl povinen odvolací soud zamítnout z důvodu, že bylo podáno osobou neoprávněnou (dle § 253 odst. 1 TŘ). Zúčastněná osoba může namítat, že výrok je vadný například z důvodu nesprávného označení zabrané věci či zabrané části majetku, popř. namítat i vady spočívající v nedostatečné konkretizaci věci apod. Pro úplnost je vhodné na tomto místě zmínit, že jménem zúčastněné osoby je oprávněn podat odvolání její zákonný zástupce či opatrovník, jakož i zmocněnec.

4.2 Předmět a důvody odvolání

4.2.1 Předmět odvolání

V rámci výkladu k předmětu odvolání považuji za vhodné nejprve uvést, že odvoláním lze napadnout v zásadě každý rozsudek soudu prvního stupně, který doposud nenabyl právní moci.

¹⁰⁰ Viz ustanovení § 247 odst. 2 TŘ a výklad výše v této kapitole k těmto osobám.

¹⁰¹ Viz ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání., § 246 TŘ.

¹⁰² Viz JELÍNEK, Jiří, a kol. Trestní právo procesní. 6 aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, str. 677.

Tato teze ovšem neplatí absolutně, jelikož odvoláním lze napadnout rozsudek, kterým byla schválena dohoda o vině a trestu pouze za předpokladu, že tento rozsudek není v souladu s podobou dohody, kterou soudu navrhl ke schválení státní zástupce. V této souvislosti je rovněž nutné uvést, že poškozený je oprávněn podat odvolání v případě rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu, a to proti výroku, který se vztahuje k povinnosti náhrady škody, nemajetkové újmy či k vydání bezdůvodného obohacení. I v tomto případě nalezneme odchylku, pakliže poškozený v dohodě o vině a trestu souhlasil se způsobem, jakož i rozsahem náhrady škody, nemajetkové újmy či k vydání bezdůvodného obohacení, přičemž soud rozsudkem schválil dohodu v této podobě (dle § 245 odst. 1 TŘ). Za těchto okolností tak podání odvolání poškozeným již není přípustné. K výše zmíněnému považuji za vhodné doplnit, že vše vychází z premisy dvojinstančního výkonu soudní moci v České republice, z čehož lze vyvodit, že rozhodnutí soudu druhého stupně v meritu samotném řádným opravným prostředkem napadnout nelze. Pro úplnost v této souvislosti doplňuji, že odvoláním z logiky věci nelze napadnout rozsudek odvolacího soudu, dále jím také nelze brojit proti rozsudku Nejvyššího soudu ČR, který byl vydán v rámci dovolacího řízení, jakož i v řízení o stížnosti pro porušení zákona. K otázce určení soudu první instance je třeba vycházet z ustanovení k pravomoci a příslušnosti soudů s tím, že prvoinstančním soudem je zásadně soud okresní, ledaže zákon stanoví jinak. V takovém případě rozhoduje v prvním stupni krajský soud, kterým je i Městský soud v Praze.¹⁰³

Z výše uvedeného tak lze vyvodit, že předmětem odvolání mohou být *všechny výroky rozsudku soudu první instance, proti kterým je odvolatel oprávněn brojit* dle dikce zákona, tj. zejména výrok, kterým se obžalovaný uznává vinným, a contrario výrok, kterým se obžaloby zprošťuje, dále výrok o náhradě škody, nemajetkové újmy či k vydání bezdůvodného obohacení, jakož i výrok o ochranném opatření (dle § 121 písm. a), písm. b) TŘ). Předmětem odvolání v tomto smyslu může rovněž být výrok o trestu, o způsobu výkonu trestu, ale kupříkladu i výrok vztahující se k povolení odkladu výkonu trestu apod.¹⁰⁴ Ze zákona vyplývá, že předmětem odvolání může být i *skutečnost, že některý takový výrok nebyl učiněn*, přičemž odvolatel je přesvědčen, že o takovém výroku mělo být soudem rozhodnuto. A konečně předmětem odvolání může být i *řízení předcházející vydání předmětného rozsudku*, pakliže porušení předmětných ustanovení o tomto řízení bylo způsobilé zapříčinit nesprávnost či opomenutí výše zmíněných výroků rozsudku. Považuji za vhodné na tomto místě opětovně zdůraznit skutečnost, že odvolání není přípustné,

¹⁰³ Viz ustanovení § 16, § 17 a § 12 odst. 4 TŘ.

¹⁰⁴ Viz JELÍNEK, Jiří, a kol. Trestní právo procesní. 6 aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, str. 675.

směřuje-li pouze proti odůvodnění odvolání, byť v praxi k tomu dochází poměrně často a nejedná se tak o pouhou anomálii.¹⁰⁵ Vzhledem ke skutečnosti, že odvoláním je možno napadnout pouze výrokovou část rozsudku, lze uzavřít, že tímto nepřímo dochází i k napadení odůvodnění rozsudku, tj. v momentě, kdy se odůvodnění vztahuje k výroku, který byl odvoláním napaden.¹⁰⁶

4.2.2 Důvody odvolání

Prvně je nutné k důvodům odvolání uvést, že je zákon nikterak nevypočítává. Zákonodárce tak učinil rozdílně od určitých zahraničních úprav, avšak v rámci této komparace se nemusíme uchylovat ani za hranice našeho státu, jelikož se zákonodárce rozhodl nikterak nevypočítávat důvody odvolání, a to na rozdíl od mimořádného opravného prostředku dovolání, jehož dovolací důvody jsou v zákoně kazuisticky i taxativně rozvedeny (dle § 265b TŘ). Zákon nám tak k odvolacím důvodům pouze vágním způsobem vymezuje rámeček, ve kterém je možno rozsudek soudu prvního stupně napadnout, tj. pro nesprávnost výroků rozsudku, dále pro skutečnost, že výrok nebyl učiněn, jakož i pro vady řízení, které předcházelo rozsudku (dle § 246 odst. 1, odst. 2 TŘ).

Pakliže odvolatel napadá rozsudek pro nesprávnost výroků rozsudku neboli *error in iudicando*, může tak činit jak pro vady skutkové, tak i pro vady právní. *Skutkové vady rozsudku* čili *error in facto* jsou takové vady, jichž podstata tkví v tom, že skutkový stav, na němž je postaven rozsudek, neodpovídá zákonu, přičemž klíčovým atributem pro vydání spravedlivého rozsudku je právě náležité zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností.¹⁰⁷ Skutkové vady rozsudku se mohou projevovat v různých variacích, a to jednak tím, že se jedná o skutkové zjištění *nesprávné* (např. tvrzená skutečnost uvedená v rozsudku nevyplývá z provedeného dokazování), skutkové zjištění *neúplné* (např. tím, že vůbec nedošlo k provedení všech potřebných důkazů) s tím, že bude vadné i tehdy, jsou-li skutková zjištění *vzájemně rozporná* (např. ohledně jisté skutečnosti v rozsudku jsou uvedena vzájemně si odporující zjištění). A konečně mohou skutkové

¹⁰⁵ Viz PÚRY, František a Alexander SOTOLÁŘ. Poznámky k rozhodování odvolacího soudu v trestním řízení po tzv. velké novele trestního řádu. *Bulletin advokacie* [online]. 3/2005 [cit. 2022-06-14]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gnpxgxzw&rowIndex=0>.

¹⁰⁶ Viz ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 810.

¹⁰⁷ Viz JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 6 aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, str. 679.

vady spočívat v *nejasnosti*, tj. kupříkladu tehdy, kdy z rozsudku jasně nevyplývá, o jaké důkazy jsou dané skutečnosti opřeny, popř. ze kterých důkazů daná tvrzení vyplývají.^{108 109}

Nesprávnost výroku rozsudku však může spočívat i ve *vadách právních* čili *error in iure*, které lze dále dělit na vady hmotněprávní a procesněprávní. Hmotněprávní vady spočívají zejména na skutečnosti, že došlo k nesprávnému posouzení skutku dle trestního zákona či jiných právních předpisů, přičemž Jelínek explicitně uvádí typické příklady těchto vad¹¹⁰ : „*Např. obžalovaný byl uznán vinným určitým trestným činem, ač zjištěný skutek nevykazuje znaky tohoto ani jiného trestného činu; zjištěný skutek vykazuje znaky jiného trestného činu než toho, jímž byl obžalovaný uznán vinným, ...*“ Pro úplnost považuji za vhodné v této souvislosti zmínit, že k porušení ustanovení jiného právního předpisu dochází typicky ve vztahu k výroku o povinnosti náhrady škody, kdy dojde k aplikaci občanského zákoníku, ač měl být použit zákoník práce a naopak.¹¹¹ Podstata procesněprávních vad naopak spočívá v tom, že k nesprávnosti výroku předmětného rozsudku došlo v důsledku porušení procesních ustanovení o rozsudku, načež je výrok neúplný, nejasný, popř. i vnitřně rozporný. Typickým příkladem procesněprávní vady může být situace, pokud by rozsudkem došlo k odsouzení i zproštění pachatele pro jeden a ten samý skutek zároveň.

Odvolatel však může napadat rozsudek i pro skutečnost, že výrok v rozsudku chybí, přičemž je vnitřně přesvědčen, že soud měl tento chybějící výrok učinit a zahrnout jej do rozsudku (dle § 246 odst. 2 TŘ). Tuto vadu lze zjednodušeně subsumovat pod vady procesní.

Nakonec důvodem k podání odvolání odvolatelem může být i *porušení ustanovení o řízení předcházejícím rozsudku* čili *error in procedendo*, a to za předpokladu, že toto porušení bylo způsobilé zapříčinit nesprávnost výroku rozsudku, popř. jeho omisi. Zákon v této souvislosti nevyžaduje, aby tato vada měla skutečný vliv na nesprávnost či opomenutí výroku, pouze postačuje, že se zde taková eventualita vyskytuje.¹¹² V rámci posuzování ze strany soudu jde o to, zda došlo k naplnění veškerých pravidel v rámci zásady spravedlivého procesu včetně posouzení, je-li rozhodnutí věcně správné, spravedlivé a zákonné.

¹⁰⁸ Viz ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 808.

¹⁰⁹ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 616.

¹¹⁰ Viz JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 6 aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, str. 679.

¹¹¹ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 613.

¹¹² Viz PÚRY, František a Alexander SOTOLÁŘ. Poznámky k rozhodování odvolacího soudu v trestním řízení po tzv. velké novele trestního řádu. *Bulletin advokacie* [online]. 3/2005 [cit. 2022-06-14]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gnpxgzxw&rowIndex=0>.

Pro úplnost v rámci této podkapitoly považuji za vhodné uvést, že podané odvolání musí obsahovat i své důvody, jelikož se jedná o obligatorní náležitost dle dikce zákona (dle § 249 odst. 1 TŘ), přičemž toto bude více rozvedeno v následující podkapitole.

4.3 Podání odvolání a jeho obsah

4.3.1 Podání odvolání

K podání odvolání považuji za vhodné prvně uvést, že zákon explicitně upravuje lhůtu a místo podání odvolání (dle § 248 TŘ), přičemž trestní řád výslovně stanovuje, že se odvolání podává u soudu, jehož rozsudek je napaden. Pro komplexní zhodnocení této problematiky je však třeba dodat, že bylo-li odvolání řádně a včas podáno u odvolacího soudu, lhůta včetně účinků jsou zachovány.¹¹³ Nadto je však třeba uvést, že výše zmíněné nelze chápat absolutně, přičemž i podání odvolání je třeba vykládat v souladu se společnými ustanoveními trestního řádu tak, že lhůta k podání odvolání je zachována rovněž tehdy, bylo-li odvolání podáno ve lhůtě jako poštovní zásilka adresovaná příslušnému soudu, tj. jak soudu prvoinstančnímu, tak i soudu odvolacímu.¹¹⁴ Pakliže bychom hovořili o formě odvolání, lze uzavřít, že zákon nepředepisuje speciální náležitosti. Aplikují se tak obecná ustanovení o podání, dle kterých se každé podání čili i odvolání posuzuje podle svého obsahu, tj. i pokud je nesprávně označeno s tím, že jej lze podat jak ústně do protokolu, elektronicky, jakož i pro dnešní dobu spíše archaickými způsoby, tj. telegraficky, dálnopisem či telefaxem (dle § 59 odst. 1 TŘ). Lhůta pro podání odvolání činí osm dnů a počíná běžet od doručení písemného vyhotovení, tj. opisu rozsudku (dle § 248 odst. 1 TŘ). Tímto časovým úsekem má být zaručeno, aby oprávněné osoby k podání odvolání měly dostatek času seznámit se s rozsudkem, aby se mohly erudovaně a svobodně rozhodnout, zdali odvolání podají a pro případ, že se rozhodnout jej podat, tak aby jejich odvolání spočívalo na náležitém podkladu po důsledném prostudování předmětného rozsudku soudu prvního stupně. Opětovně uvádím, že jsem již dříve lhůtu k podání odvolání kritizoval jako nepřiměřeně krátkou a navrhoval její prodloužení z osmi dnů na patnáct.¹¹⁵ Zákon rovněž upravuje situaci, kdy se rozsudek doručuje jak obžalovanému, tak i jeho obhájci a opatrovníkovi. V tomto případě počne běžet lhůta k podání odvolání od nejzazšího doručení opisu rozsudku (dle § 248 odst. 2 TŘ). V této souvislosti považuji za vhodné pro úplnost uvést, že má-li obžalovaný více obhájců, je povinen oznámit předmětným orgánům činným v trestním řízení, který z nich byl obžalovaným zmocněn k přijímání písemností. A contrario

¹¹³ Viz obecná ustanovení § 60 odst. 4 písm. a), písm. b) TŘ.

¹¹⁴ Viz tamtéž.

¹¹⁵ Viz úvodní text ke kapitole 4.

neučiní-li tak, obhájce způsobilého k přijímání písemností určí soud, resp. v přípravném řízení státní zástupce. Za použití logického argumentu ad absurdum bychom mohli dospět do situace, kdy by obžalovaný neoznámil obhájce oprávněného k přijímání písemností, rovněž by tak neučinil ani soud či státní zástupce ve smyslu předešlého souvětí, potom lze uvést, že dokonce bylo i judikováno, že je třeba písemnosti, pod něž je třeba z logiky věci subsumovat i rozsudek, doručovat všem obhájcům, přičemž lhůta pro podání odvolání počne běžet od doručení opisu rozsudku posledního z nich.^{116 117} Zákon rovněž stanovuje, že osobám se samostatným odvolacím právem, které jsou tak oprávněny podat odvolání ve prospěch obžalovaného (dle § 247 odst. 2 TŘ), končí lhůta k podání odvolání stejným dnem jako obžalovanému. Z logiky věci zákonodárce učinil výjimku z tohoto ustanovení pro státního zástupce.

Pro úplnost považuji vhodné na tomto místě uvést, že lhůta pro podání odvolání představuje lhůtu procesní, což znamená, že se na ni aplikují obecná ustanovení trestního řádu k počítání a zachování lhůt.¹¹⁸ Počátek běhu lhůty k podání lze posunout v případě, dojde-li k opravě opisu rozsudku, pokud se podstatně dotýká některého z výroků. Ze zákona dále vyplývá, že ve výjimečných případech může dojít k navrácení lhůty k podání odvolání, byť je tak možné pouze u obžalovaného, popř. u jeho obhájce, pakliže zmeškal podání odvolání z důležitých důvodů, nicméně u jiných oprávněných osob tento institut nepřipadá v úvahu (dle § 61 TŘ).^{119 120} Pro komplexní výklad této problematiky považuji za důležité uvést, že *velká novela trestního řádu* mimo jiné zavedla lhůty k odstranění vad podaného odvolání, avšak v tomto případě se jedná o lhůty soudcovské, které stanovuje předseda senátu v rámci úkonů prvoinstančního soudu (dle § 251 odst. 1, odst. 2 TŘ). Považuji rovněž za vhodné doplnit, že orgánu sociálně-právní ochrany dětí počíná běžet samostatná lhůta k podání odvolání, a to okamžikem doručení opisu rozsudku.

¹¹⁶ Viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání., § 248 TŘ.

¹¹⁷ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 05. 2004, sp. zn.: 11 Tdo 509/2004.

¹¹⁸ Viz ustanovení § 60 a § 61 TŘ.

¹¹⁹ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRŮVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 620.

¹²⁰ Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 08. 03. 2005, sp. zn.: 11 Tdo 195/2005, publikováno jako R 60/2005 Sb. soudních rozhodnutí a stanovisek, kdy Nejvyšší soud ČR zmiňuje možnost analogické aplikace ustanovení § 61 TŘ v odůvodněných případech. Obhájce se v tomto konkrétním případě odvolával na administrativní pochybení kanceláře. V této souvislosti mohu uvést, že v rámci studentské praxe jsem se setkal s podobným případem, kdy došlo k podání odvolání obhájcem ve lhůtě, nicméně v důsledku aktualizace e-mailového software advokátní kanceláře se odvolání řádně neodeslalo, navíc hlavní administrativní pracovnice čerpala následující pracovní dny dovolenou, proto došlo ke zjištění, že se odvolání řádně neodeslalo, až za několik dní po uplynutí lhůty k jejímu podání. Soud nicméně obhájci kladně vyhověl.

4.3.2 Obsah odvolání

Zákon upravuje obsah odvolání tak, že stanovuje za obligatorní náležitost odůvodnění podaného odvolání ve lhůtě, popř. ve lhůtě stanovené soudem prvního stupně, a to v tom smyslu, aby bylo zřejmé, do jakých výroků odvolatel rozsudek napadá včetně specifikace vytýkaných vad, popř. je povinen určit vady, které spatřuje v řízení předcházejícím rozsudku, přičemž o tomto musí být oprávněné osoby řádně poučeny. Z logiky věci však vyplývá, že odvolání musí naplňovat i obsahové náležitosti podání obecně. To znamená, že z něho musí nesporně vyplývat, kdo jej činí, jaké věci se týká a co se jím sleduje s tím, že musí být odvolatelem řádně datováno a podepsáno. Obligatorní náležitostí je v případě odvolání podaného státním zástupcem i skutečnost, podává-li jej ve prospěch obžalovaného a naopak, což je klíčové z hlediska uplatnění principu *reformationis in peius*. Výše uvedené náležitosti lze považovat za obligatorní a musí je tak naplňovat každé podané odvolání. A contrario nesplní-li odvolatel tyto obsahové náležitosti, a to ani po výzvě předsedy senátu soudu prvního stupně, kterou stanovil odvolateli lhůtu k nápravě těchto vad, může dojít až k sankci spočívající v odmítnutí odvolání bez projednání ve věci samotné.¹²¹ Z dikce zákona nicméně vyplývá, že odvolání nemůže být odmítnuto, nebyla-li oprávněná osoba řádně poučena, popř. pokud osobě bez obhájce nebyla poskytnuta součinnost soudu k nápravě vad odvolání (dle § 253 odst. 4 TŘ), přičemž k této problematice se vztahuje i bohatá judikatura.¹²² Odvolání může obsahovat kromě těchto obligatorních náležitostí i náležitosti jiné čili fakultativní, kdy zákon explicitně stanovuje, že odvolatel je oprávněn v odvolání uvést nové skutečnosti a důkazy, tedy tzv. novoty (dle § 249 odst. 3 TŘ).

Na tomto místě bych blíže rozvedl, proč je odůvodnění odvolání právě tak významné. Vyvěrá to z principu vázanosti soudu podaným odvoláním a vytýkanými vadami ze strany odvolatele. Odvolatel tak odvoláním včetně jeho odůvodnění stanovuje rozsah přezkumné činnosti odvolacího soudu, který jej až na zákonné výjimky nemůže překročit.¹²³ Nicméně toto neznamená, že by odvolatel nebyl oprávněn měnit odvolání i po uplynutí lhůty k podání, jelikož jak dříve v této práci zmiňuji, determinujícím principem odvolacího řízení je princip apelační, na jehož základě je oprávněn odvolací soud měnit skutková zjištění, přičemž tím může dojít až k velmi zásadním

¹²¹ Ve smyslu ustanovení § 251 odst. 1 a § 253 odst. 3 TŘ.

¹²² Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 08. 2002, sp. zn.: 11 Tdo 423/2002.

¹²³ Viz JELÍNEK, Jiří, a kol. Trestní právo procesní. 6 aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, str. 681.

změněn napadeného rozsudku. Z tohoto důvodu musí být odvolateli zachováno právo měnit obsah a rozsah svého odvolání v průběhu celého odvolacího řízení.¹²⁴

Považuji za vhodné uzavřít tuto podkapitulu opětovným uvedením skutečnosti, že odvolání musí představovat jasný, určitý a nerozporný projev vůle odvolatele, kterým napadá rozsudek soudu prvního stupně, přičemž se posuzuje zásadně dle svého obsahu, byť je třeba i nesprávně označeno.¹²⁵

4.4 Vzdání se odvolání a jeho zpětvzetí

4.4.1 Vzdání se odvolání

Vzhledem ke skutečnosti, že odvolání je dispozitivní procesní úkon, lze tak podřadit k projevům svobody odvolacího práva oprávněných osob i instituty vzdání se odvolání a zpětvzetí. Zákonodárce stanovil, že se odvolatel může účinně vzdát odvolání jen výslovným prohlášením, přičemž tak může provést nejdříve po vyhlášení rozsudku, nejdéle však do uplynutí lhůty k podání odvolání. Musí tak učinit formou stanovenou pro podání vůči soudu, který napadený rozsudek vydal, popř. i vůči soudu odvolacímu.¹²⁶ V této souvislosti je namístě uvést, že pokud by se osoba vzdala odvolání dříve, eventuálně i později, nebude se jednat o účinné vzdání se odvolání. Taková skutečnost by nevyvolala žádné právní následky, jakož ani účinky.

Tímto prohlášením se musí oprávněná osoba vzdát odvolání výslovně, tj. takovým způsobem, který nezbuzuje pochybnosti o vůli osoby skutečně se vzdát odvolání. Z tohoto důvodu by tedy podmínky vzdání se odvolání nenaplněovala pouhá deklarace osoby o jejím souhlasu s rozsudkem. Rovněž je vhodné postavit najisto skutečnost, že se oprávněná osoba může vzdát využití odvolacího práva ve vztahu k výrokům, které je oprávněna napadnout odvoláním, z čehož zároveň i vyplývá, že pokud se osoba vzdá práva podat odvolání, potom tak činí úplně, tj. nelze se vzdát odvolání pouze částečně.¹²⁷ V této souvislosti je nutné zmínit, že vzdání se odvolání představuje úkon, který je charakteristický svojí neodvolatelností, proto by každá osoba měla pečlivě zvážit, zdali tak učiní. Z judikatury dále vyplývá, že pokud se účinně vzdá odvolání obžalovaný, který není omezen na způsobilosti k právním úkonům, nemůže za něj podat odvolání

¹²⁴ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 622.

¹²⁵ Viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání., § 249 TR.

¹²⁶ Viz JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 6 aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, str. 683.

¹²⁷ Viz např. rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. 02. 2002, sp. zn.: 3 To 87/2002.

ani jeho obhájce.¹²⁸ Šámal k tomuto dodává,¹²⁹ že za shodné situace tak nemůže učinit ani zmocněnec poškozeného či zúčastněné osoby. Je-li však taková osoba omezena na svéprávnosti a vzdá se odvolání, potom je zachováno právo se odvolat ze strany jejího zákonného zástupce.¹³⁰ Pro úplnost doplňuji, že v situaci, kdy se oprávněná osoba účinně vzdala odvolání s tím, že jej i přes tuto skutečnost následně podá, dojde k jeho zamítnutí odvolacím soudem (dle § 253 odst. 1 TŘ). Konečně je třeba uvést, že vzdát se odvolání nemůže osoba za jiného oprávněného k podání odvolání, může tak učinit pouze ve vztahu ke svému odvolacímu právu. To však nevylučuje, aby obžalovaný projevil vůli způsobem nevzbuzujícím pochybnosti, že si nepřeje, aby osoby se samostatným odvolacím právem podaly v jeho prospěch odvolání.

4.4.2 Zpětvzetí odvolání

Jakákoliv z oprávněných osob, jež účinně podala odvolání, je oprávněna jej následně vzít i zpět, a to opět formou výslovného prohlášení vůči soudu, jenž vynesl předmětný rozsudek, avšak může tak učinit i vůči odvolacímu soudu. Úkon zpětvzetí odvolání musí také naplňovat jak formální, tak i obsahové náležitosti obecného podání dle zákona s tím, že je možno odvolání vzít zpět nejpozději do okamžiku, kdy se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Pakliže by bylo vzato zpět později, nebude tento úkon působit žádné právní následky.¹³¹ Rozhodne-li se oprávněná osoba vzít své odvolání zpět, potom tak musí učinit ohledně celého odvolání, tj. nelze vzít odvolání zpět pouze částečně, a to např. ve vztahu jen k některým výrokům předmětného rozsudku soudu prvního stupně, který byl napaden odvoláním.¹³² Odvolatel není oprávněn vzít zpět odvolání podané jinou osobou, může tak učinit pouze ve vztahu k vlastnímu odvolání. Nadto je však nutné uvést, že odvolání podané státním zástupce je oprávněn vzít zpět i nadřízený státní zástupce, eventuálně u odvolání evropského pověřeného žalobce či evropského žalobce tak může učinit i Úřad evropského veřejného žalobce (dle § 250 odst. 2 TŘ). Zákon dále upravuje, že v případě odvolání podaného obhájcem, popř. některou z osob se samostatným odvolacím právem ve prospěch obžalovaného, je možné tato odvolání vzít zpětně pouze s jeho souhlasem, avšak samozřejmě s výjimkou odvolání státního zástupce. Avšak vzal-li státní zástupce své odvolání zpět, je nutné doplnit, že obžalovanému počne plynout nová lhůta k podání odvolání, a to

¹²⁸ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 05. 03. 1965, sp. zn.: 2 Tz 2/65, publikováno pod R 28/1965.

¹²⁹ Viz ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 813.

¹³⁰ Viz tamtéž.

¹³¹ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 624.

¹³² Viz tamtéž.

okamžikem vyrozumění o této skutečnosti. Zpětvzetí odvolání opět představuje úkon, který je v rámci naší platné úpravy považován za neodvolatelný. To znamená, že by došlo k zamítnutí odvolání podaného po zpětvzetí již dříve učiněného odvolání odvolacím soudem, tedy stejně jako v případě podání odvolání po vzdání se tohoto práva. Pro úplnost dodávám, že zpětvzetí odvolání vezme deklaratorním usnesením na vědomí předseda senátu odvolacího soudu za předpokladu, že zde není žádných jiných překážek. Pokud by prozatím nebyla kauza odvolacímu soudu postoupena, rozhodne stejným způsobem předseda senátu soudu první instance (dle § 250 odst. 4 TŘ).

4.5 Řízení u soudu prvního stupně

Podstatou řízení u prvoinstančního soudu po podání odvolání je především zajistit úplný a komplexní podklad pro rozhodnutí odvolacího soudu tak, aby tento mohl rozhodnout o veškerých podaných odvoláních potenciálně jedním jediným rozhodnutím. To znamená, že se nacházíme ve fázi řízení, v níž se předpokládá jistá součinnost soudu prvního stupně, což vychází ze základního principu vhodnosti. Prvotně jsem uvažoval, zdali by se v této části řízení neměly ve větší míře projevat i principy rychlosti řízení a jeho hospodárnosti, kdy jsem vycházel z premisy, že soud prvního stupně není nikterak oprávněn o podaném odvolání rozhodnout, což znamená, že jej nemůže zamítnout, natož ani odmítnout ze zcela formálních důvodů (dle § 253 odst. 1, odst. 3 TŘ) s tím, že nepřipadá v úvahu ani autoremedura.

Výše uvedené tedy znamená, že bylo-li odvolání podáno neoprávněnou osobou, popř. osobou, jež se práva podat odvolání vzdala, výslovně jej vzala zpět v dané věci, jakož i v případech, kdy bylo odvolání podáno opožděně nebo se jedná se o odvolání, které nesplňuje náležitosti obsahu, potom ani v těchto případech dle platné úpravy není oprávněn soud prvního stupně o odvolání rozhodnout. Nejdříve jsem tak považoval za vhodné zejména z hlediska hospodárnosti řízení včetně jeho celkového zrychlení, aby zákonodárce rozšířil pravomoci soudu prvního stupně ve výše specifikovaných případech, kdy by o takovém odvolání mohl rozhodnout, tj. odmítnout jej, popř. zamítnout v souladu se současnou terminologií zákona, a to vše za předpokladu, že by odvolání věcně neprojednával. Na druhou stranu by to pro zákonodárce představovalo povinnost zajistit proti takovému postupu soudu prvního stupně vhodný opravný prostředek, aby nedošlo ke zkrácení práv osob oprávněných k podání odvolání. Měl jsem za to, že vhodným nastavením této problematiky by ze strany zákonodárce bylo řešení, kdy by proti rozhodnutí soudu prvního stupně o podaném odvolání byla přípustná stížnost se suspenzivním účinkem, o níž by byl příslušný rozhodovat soud vyšší instance. Pakliže by tento podané stížnosti vyhověl, z čehož dále vyplývá, že by usnesení prvoinstančního soudu o odvolání zrušil, potom by

již tento soud odvolání věcně projednal jako soud odvolací. Argument podporující toto řešení jsem spatřoval ve skutečnosti, že soud prvního stupně problematiku přípustnosti odvolání sám zkoumá a své poznatky následně předkládá odvolacímu soudu, který ve věci rozhodne. Domníval jsem se, že by takto navržená úprava pravomocí soudu prvního stupně o podaném odvolání vedla k celkovému zrychlení opravného řízení, což je v úzké souvislosti i s principem hospodárnosti, přičemž s těmito závěry se ztotožňují i někteří autoři.¹³³ Následně jsem si uvědomil, že by taková úprava nemusela zcela jednoznačně vést ke zrychlení odvolacího řízení, nýbrž spíše k jeho prodloužení. Soudu prvního stupně by totiž přibyly povinnosti spočívající ve vyhotovení písemného rozhodnutí a jeho doručení oprávněným osobám. Dále by byl nucen sečkat na uplynutí lhůty k podání opravného prostředku, přičemž až následně by předkládal celou kauzu odvolacímu soudu. Nejsem si proto jist, zda by má prvotní myšlenka vedla bez dalšího ke zrychlení odvolacího řízení, pravděpodobně by to způsobilo zcela opačný trend, avšak domnívám se, že je vhodné setrvat na tezi, že by soud prvního stupně měl mít více pravomocí, tj. ve výše specifikovaných případech by měl sám rozhodovat, což by mělo zabránit jisté přetíženosti odvolacích soudů. Je totiž třeba uvést, že zásadu rychlosti nelze vykládat bez kontextu ostatních základních zásad trestního řízení, natož ji nelze bezdůvodně upřednostňovat. I z tohoto důvodu bude zajímavé sledovat, k jakému řešení se zákonodárce přikloní v potenciálně novém trestním řádu. V současné době totiž platí, že v návrhu nového trestního řádu se počítá právě s rozšířením pravomocí soudu prvního stupně, jelikož by měl ve výše specifikovaných případech sám takové odvolání usnesením odmítnout.¹³⁴

V rámci platné právní úpravy odvolání je však třeba uvést, že povinností soudu prvního stupně je zejména činnost směřující k odstranění nedostatků odvolání, dále doručení stejnopisu odvolání dalším stranám, jakož i poskytnutí možnosti se k odvolání vyjádřit. Nelze opomenout, že povinností soudu prvního stupně je rovněž předložit spisy společně s odvoláním odvolacímu soudu (vše dle § 251 TŘ).

K činnosti soudu prvního stupně při odstraňování obsahových nedostatků odvolání je třeba opětovně připomenout, že tzv. *velkou novelou trestního řádu* došlo v rámci přezkumného postupu k přechodu od revizního principu k principu vázanosti odvolacího soudu podaným odvoláním a vytýkanými vadami, s čímž souvisí povinnost odvolatele odvolání řádně odůvodnit a uvést, do

¹³³ Viz např. LANGER, Petr. Je třeba nově upravit odvolání v trestních věcech? *Trestněprávní revue* [online]. 2007(5), s. 128 [cit. 2023-01-19]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqg5pxi4s7gvpxgzrgi4a&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>.

¹³⁴ Viz *Rekodifikace trestního práva procesního*. In: *JUSTICE.CZ* [online]. [cit. 2023-08-21]. Dostupné z <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>. Zejména návrh nového trestního řádu dle stavu k 14. 10. 2022.

jakých výroků rozhodnutí napadá. Dále je povinen specifikovat, jaké vady rozhodnutí, popř. bezprostředně přecházejícímu řízení vytýká. Pro úplnost opětovně uvádím, že touto novelou byla taktéž zavedena povinnost státního zástupce uvést, zdali odvolání podává, byť i jen částečně ve prospěch nebo v neprospěch obžalovaného. Pakliže je odvolání stíženo obsahovými vadami, bude odmítnuto (dle § 253 odst. 3 TR), proto je esenciální, aby byly oprávněné osoby řádně poučeny o následcích nesplnění obsahových náležitostí odvolání. Soud prvního stupně je rovněž povinen poskytnout součinnost v nezbytných případech, a to za účelem odstranění těchto vad. V situacích, kdy odvolání trpí vadami v náležitostech obsahu a bylo-li podáno státním zástupcem, obhájcem za obžalovaného či zmocněncem za poškozeného nebo zúčastněnou osobu, je předseda senátu povinen je vyzvat, aby vady odstranili v pětidenní lhůtě, kterou je z logiky věci povinen stanovit. A contrario nebudou-li vady ve lhůtě odstraněny, odvolání bude odmítnuto. Předseda senátu je tak povinen zpravit a upozornit výše zmíněné osoby, že k této eventualitě může dojít. Předseda senátu obdobně postupuje v případě, kdy odvolání podal sám obžalovaný, byť disponuje obhájcem, jakož i poškozený či zúčastněná osoba se zmocněncem. K výše uvedenému je třeba uvést, že jedná-li se o odvolání, které trpí vadami v náležitostech svého obsahu s tím, že jej podal obhájce obžalovaného, doručí předseda senátu výzvu k odstranění vad pouze obhájci.¹³⁵ Zákodárce v těchto případech předpokládá, že odvolání bylo podáno osobami řádně a kvalifikovaně zastoupenými, a proto postačuje kratší lhůta pěti dnů k odstranění vad.

Jiným způsobem postupuje předseda senátu soudu prvního stupně v případě, kdy obžalovaný není kvalifikovaně zastoupen, tj. nemá obhájce, popř. se jedná o odvolání poškozeného či zúčastněné osoby bez zmocněnce. V těchto případech zákonodárce stanovil diametrálně odlišný způsob, přičemž zřejmě vycházel z premisy, že by tyto osoby mohly být zkráceny na svých právech, a proto jim stanovil delší lhůtu osmi dnů k odstranění vad odvolání. Dále je předseda senátu povinen poskytnout potřebné poučení k odstranění vad. Nadto je třeba uvést, že nevedl-li takový postup k odstranění vad, popř. to vyžadují to okolnosti a povaha projednávané věci, přičemž obžalovaný si obhájce nezvolil, bude mu pro účely odůvodnění odvolání či obhajoby v odvolacím řízení obhájce ustanoven předsedou senátu, přičemž tento postup byl potvrzen i judikaturou (dle § 251 odst. 2 TR).¹³⁶ V takovém případě předseda senátu dále postupuje podle odstavce prvního předmětného ustanovení, tj. dle výše specifikovaného postupu. V této souvislosti bych si dovolil opětovně vyjádřit nesouhlas s krátkou lhůtou. Soud prvního stupně v tomto případě ustanoví obžalovanému obhájce, kterému uloží, aby v pětidenní lhůtě od doručení předmětného

¹³⁵ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 07. 2016, sp. zn.: 11 Tdo 414/2016.

¹³⁶ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 01. 2017, sp. zn.: 6 Tdo 1739/2016.

opatření odvolání řádně odůvodnil. V této lhůtě by tak obhájce měl stihnout prostudovat celý spis včetně rozsudku, setkat se s obžalovaným a věc s ním náležitě prodiskutovat, jakož i odůvodnění odvolání kvalifikovaně formulovat. Nelze opomenout, že v této šibeniční lhůtě by tak měl zvládnout prostudovat spis, což znamená zdárně se objednat k nahlížení do spisu u soudu, dostavit se k němu a se spisem se řádně seznámit, dále se setkat s obžalovaným, který mimochodem může být i ve vazbě, a to potenciálně nikoliv v blízké vzdálenosti. Z těchto důvodů mám za to, že kritika zákonodárce v souvislosti s krátkou lhůtou je v tomto případě ještě víc namístě, přičemž považuji tuto situaci dále za v zásadě neunesitelnou.

Pro úplnost považuji za vhodné uvést, že zákon explicitně neupravuje situaci, kdy odvolání trpí obsahovými vadami s tím, že jej podá osoba se samostatným odvolacím právem ve prospěch obžalovaného, s výjimkou státního zástupce, dále opatrovník obžalovaného, jakož i orgán sociálně-právní ochrany dětí či zákonný zástupce v případě mladistvého. V takovém případě uvádí Fenyk,¹³⁷ že je třeba postupovat obdobně jako v případech výše zmíněných, a to i s přihlédnutím ke skutečnosti, zda je obžalovaný kvalifikovaně zastoupen. Toto podporuje i platná úprava, jelikož zákon explicitně uvádí, že je třeba odstranit vady odvolání u všech oprávněných osob (dle § 251 odst. 3 TR).

Jak výše zmiňuji, tak další činností soudu prvního stupně po podání odvolání je postoupit jej, resp. řádně doručit stejnopis odvolání dalším stranám, aby měly možnost se k němu vyjádřit, což souvisí s principem *audiatur et altera pars*, tedy *ať je slyšena i druhá strana*.

Po uplynutí lhůt k podání odvolání, jakož i lhůt stanovených k odstranění vad v náležitostech podaného odvolání, dojde k doručení stejnopisu odvolání všem dalším stranám a následně předseda senátu soudu prvního stupně předloží spisový materiál odvolacímu soudu, čímž se celá věc posune do řízení před odvolacím soudem.

4.6 Řízení u odvolacího soudu

Jak již bylo výše předesláno, institut odvolání je v naší platné právní úpravě typický právě svým devolutivním účinkem, jehož podstata tkví v tom, že se rozhodnutí o podaném odvolání proti konkrétnímu rozsudku odvaluje na opravnou stolicí, tj. na přímo nadřízený soud vůči soudu, který ve věci rozhodl v prvním stupni. Odvolacím soudem je tedy zpravidla krajský soud, jakož i městský soud, a to v případě, že se odvoláním brojí proti rozsudku okresního soudu a soudů mu postavených na stejnou úroveň. Odvolacím soudem však může být i bezprostředně nadřízený

¹³⁷ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 628.

vrchní soud, pakliže je odvoláním napaden rozsudek krajského soudu v prvním stupni, přičemž takový soud z logiky věci musí spadat do obvodu příslušného vrchního soudu.¹³⁸ Pro forma považují za vhodné na tomto místě uvést ke složení odvolacího soudu, že tento rozhoduje vždy v senátu, který se skládá z jeho předsedy a dvou soudců.¹³⁹

O podaném odvolání rozhodne odvolací soud dle dikce zákona ve veřejném zasedání, popřípadě v neveřejném zasedání, přičemž volba formy závisí dle judikatury jak na typu rozhodnutí odvolacího soudu o podaném odvolání, tak i na stadiu dokazování, resp. na způsobu dokazování, které má odvolací soud v úmyslu provést před vydáním samotného rozhodnutí.¹⁴⁰ Z předmětného judikátu rovněž vyplývá, že shledá-li odvolací soud potřebu vyslechnout svědky v rozsahu, který mu zákon umožňuje, je povinen toto provést v zasedání veřejném.¹⁴¹ Nadto Nejvyšší soud ČR judikoval, že v případech, kdy odvolací soud již konal ve veřejném zasedání, není oprávněn o podaném odvolání ex post meritorně rozhodnout v neveřejném zasedání.¹⁴² Pro úplnost považují za vhodné dodat, že předseda senátu odvolacího soudu je oprávněn činit úkony i mimo veřejné, případně i mimo neveřejné zasedání, a to například tehdy, kdy věc vrátí prvoinstančnímu soudu v případě, že dosud neuplynula lhůta veškerým oprávněným osobám k podání odvolání.¹⁴³ I z této skutečnosti vyplývá, že předseda senátu odvolacího soudu nejprve přezkoumává spisový materiál, a to před nařízením veřejného, popřípadě neveřejného zasedání. Z výše uvedeného tak dále plyne, že předseda senátu přezkoumává spis nejen z formálního hlediska, ale i z materiální stránky, tj. prověřuje, zda je nutné nařídit veřejné zasedání, popř. jsou-li dány předpoklady k rozhodnutí v neveřejném zasedání.

Avšak je možno konstatovat, že veřejné zasedání představuje zpravidla standardní formu, v níž odvolací soud jedná o podaném odvolání, přičemž zde rovněž i činí veškerá rozhodnutí, jejichž vydání lze presumovat v oprávněném řízení. Na tomto místě je třeba také uvést, že zákonodárce zvolil pro řízení o odvolání formu veřejného zasedání právě proto, aby dostatečně diferencoval tuto fázi trestního řízení od hlavního líčení, v němž rozhoduje nalézací soud, které zároveň představuje jádro projednání celé věci. Šámal dále uvádí,¹⁴⁴ že zákonodárce tak učinil rovněž proto, aby dal dostatečně na zřetel, že primární činností odvolacího soudu je přezkoumat

¹³⁸ Viz ustanovení § 252 TRŘ ve spojení s ustanovením § 12 odst. 3, odst. 4 TRŘ.

¹³⁹ Viz ustanovení § 27, § 31 odst. 2 písm. b) zákona o soudech a soudcích.

¹⁴⁰ Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 07. 2015, sp. zn.: 6 Tdo 266/2015.

¹⁴¹ Viz tamtéž.

¹⁴² Viz tamtéž.

¹⁴³ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 629.

¹⁴⁴ Viz ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 815.

zákonnost, správnost, jakož i spravedlnost napadeného rozsudku, popřípadě i řízení, které mu předcházelo. Na konání veřejného zasedání v řízení před odvolacím soudem se použije ustanovení hlavy čtrnácté trestního řádu upravující obecně veřejné zasedání jako takové, přičemž zde nalezneme úpravu jak přípravy, tak i problematiky vztahující se k přítomnosti oprávněných osob. Avšak nelze opomenout ani ustanovení upravující komplexně průběh veřejného zasedání. Dále je třeba uvést, že dle dikce zákona se na veřejné zasedání přiměřeně použije ustanovení o hlavním líčení, tj. zejména na otázky jeho veřejnosti, řízení, počátku, jakož i odročení (dle § 238 TŘ).

K problematice přítomnosti oprávněných osob je třeba dále doplnit, že státní zástupce je povinen se účastnit veřejného zasedání v opravném řízení, zatímco obžalovaný je povinen mít obhájce ve veřejném zasedání, a to ve všech případech, kdy by jej musel mít v hlavním líčení (dle § 263 odst. 2, odst. 3 TŘ). K účasti obžalovaného lze uvést toliko, že se vyžaduje jeho přítomnost tehdy, považuje-li to odvolací soud za nezbytné, přičemž za tímto účelem jej předvolá. Avšak je-li obžalovaný na svobodě, lze veřejné zasedání konat i v jeho nepřítomnosti. A contrario nacházeli se obžalovaný ve vazbě či ve výkonu trestu odnětí svobody, nelze veřejné zasedání o odvolání konat v jeho nepřítomnosti, avšak výjimku představuje eventualita, kdy se obžalovaný výslovně vzdá své účasti na veřejném zasedání. Dále nelze opomenout ani účast obžalovaného mladistvého, která je obligatorní za předpokladu, že se nejedná o uprchlého obžalovaného, z čehož lze implikovat, že bez jeho účasti vůbec nelze konat veřejné zasedání (dle § 64 odst. 1 ZSVM).

Osobně nejsem zcela přesvědčený, zdali je úprava vztahující se k účasti obžalovaného ve veřejném zasedání o odvolání dostatečná, jelikož i ze své studentské praxe v advokátní kanceláři jsem se zprostředkovaně setkal s případy, kdy obžalovaný po podání odvolání na své přítomnosti ve veřejném zasedání trval, avšak zcela účelově se následně opakovaně omlouval. Domnívám se tedy, že by bylo vhodné nastavit úpravu tím způsobem, že by bylo stanoveno, že lze konat veřejné zasedání o odvolání zpravidla v nepřítomnosti obžalovaného s tím, že by byl o veřejném zasedání pouze vyrozuměn. Překážkami konání veřejného zasedání v nepřítomnosti obžalovaného by měly být pouze ty nejnnutnější případy dle uvážení předsedy senátu, který by obžalovaného pro tyto účely následně předvolal. V této souvislosti například Langer uvádí,¹⁴⁵ že situace s obligatorní účastí obžalovaného na veřejném zasedání může za těchto okolností nastat tehdy, je-li nutno doplnit dokazování.

¹⁴⁵ Viz LANGER, Petr. Je třeba nově upravit odvolání v trestních věcech? Trestněprávní revue [online]. 2007(5), s. 128 [cit. 2023-01-19]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqg5pxi4s7gvpxgxzrgi4a&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>.

Pro úplnost rovněž doplňuji, že bylo-li rozsudkem rozhodnuto o dalších spoluobžalovaných, kteří však nepodali odvolání, popř. ve vztahu k nim ani jiné oprávněné osoby nepodali odvolání, potom se k veřejnému zasedání nepředvolávají, ani se o něm nevyrozumívají. Naopak lze konstatovat, že ze zákona explicitně vyplývá, že o konání veřejného zasedání je nutné vyrozumět i ty poškozené, jakož i zúčastněné osoby, které podaly odvolání, popř. by potenciálně mohly být rozhodnutím o podaném odvolání dotčeny. Toto se vztahuje i na jejich případné zákonné zástupce či zmocněnce (dle §233 odst. 1 TŘ).

K samotnému průběhu veřejného zasedání před odvolacím soudem lze ve zkratce uvést, že po zahájení se zkoumají formální předpoklady pro jeho konání, tj. především problematika přítomnosti osob, avšak i další podmínky ve smyslu zákona, kdy se například zkoumá, zda byly dodrženy lhůty k přípravě u osob, jež byly k veřejnému zasedání předvolány, popř. o jeho konání vyrozuměny. Následně předseda senátu odvolacího soudu přednese odvoláním napadený rozsudek, jakož i zprávu, v níž shrne stav celé věci, tj. podstatný obsah dosavadního řízení. Nicméně tyto úkony je oprávněn delegovat i na jiného člena senátu. V takovém případě hovoříme o tzv. *zpravodaji*. Avšak je třeba zdůraznit, že přednesení rozsudku společně se zprávou o stavu věci nelze subsumovat pod fázi dokazování. Nelze tak modifikovat skutková zjištění ve věci, nadto je třeba konstatovat, že zpravodaj není oprávněn napadený rozsudek ani hodnotit.

Je-li veřejnému zasedání přítomen odvolatel, měl by dále přednést své odvolání a odůvodnit jej. V jeho nepřítomnosti přečte odvolání předseda senátu, případně jím pověřený člen senátu. Všechny osoby, které mohou být rozhodnutím o podaném odvolání potenciálně dotčeny, jsou oprávněny přednést jednak svá vyjádření k odvolání, jednak i návrhy k provedení či doplnění dokazování. Stejnými oprávněními disponuje z logiky věci i státní zástupce. V případě, že je výše uvedená osoba nepřítomna veřejnému zasedání, potom požádá-li o to, popř. se její vyjádření nachází ve spise, přečte jej předseda či jím pověřený člen senátu. Tak tomu není v případě státního zástupce, jehož účast na veřejném zasedání je obligatorní. Pro úplnost je třeba zmínit, že je-li ve věci podáno více odvolání, je každá ze stran oprávněna se vyjádřit i k dalším odvoláním, což je třeba vykládat jako oprávnění vyjádřit se nad rámec vlastního odvolání.¹⁴⁶ Po této fázi následuje dokazování, resp. mu ještě předchází rozhodnutí senátu odvolacího soudu o tom, zda je třeba dokazování doplnit. Pakliže dospěje k závěru, že je třeba tak učinit, musí rozhodnout, jak bude doplněno, v jakém rozsahu a jakými důkazními prostředky. Považuji za vhodné na tomto místě

¹⁴⁶ Viz FENYK, Jaroslav, Dagmar ČÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 631.

opětovně uvést, že odvolací soud sice může provést dokazování, avšak to nesmí být rozsáhlé a obtížně proveditelné, jelikož by tím de facto nahrazoval činnost nalézacího soudu. Z výše uvedeného lze vyvodit, že dokazování je v opravném řízení fází v zásadě fakultativní, což je značný rozdíl od hlavního líčení, v němž dokazování představuje podstatnou a zároveň i obligatorní část.

Senát odvolacího soudu tedy provede návrhy na doplnění dokazování, aby disponoval náležitým podkladem pro své rozhodnutí, s čímž souvisí i možnost rozhodnout spolehlivě. Na provádění důkazů se přiměřeně použije ustanovení upravujících dokazování v hlavním líčení, tj. včetně ustanovení regulujících, že dokazování mají provádět v zásadě obžaloba a strana obhajoby, mezi kterými lze spatřovat jeden zásadní rozdíl, kdy obžaloba je oprávněna, zatímco státní zástupce je povinen tak činit. Nicméně není-li obžalovaný přítomen veřejnému zasedání o podaném odvolání, ač k němu byl řádně předvolán, popř. o jeho konání vyrozuměn s tím, že zároveň byl řádně poučen o důsledcích své nepřítomnosti bez uvedení řádné omluvy, presumuje se, že obžalovaný souhlasí s přečtením protokolů o výsledku svědků či znalců, jakož i s přehráním záznamu o výsledku. Na tomto místě je třeba opětovně zmínit vliv *velké novely trestního řádu*, která do jisté míry zasáhla i do dokazování před odvolacím soudem, jelikož v jejím důsledku došlo k výraznému zesílení apelačního principu na úkor kasace. V platné právní úpravě tak je odvolací soud oprávněn opětovně provést některé důkazy, které již byly provedeny v hlavním líčení, jakož i důkazy, které nalézacím soudem provedeny nebyly, čímž je odvolací soud oprávněn se odchýlit od skutkových zjištění prvoinstančního soudu. Avšak z hlediska doplnění či změny skutkového stavu věci je odvolací soud oprávněn přihlídnout pouze k důkazům, jež byly provedeny ve veřejném zasedání odvolacím soudem. Z výše uvedeného vyplývá, že skutkový stav nemůže odvolací soud dotvářet izolovaně od skutkových zjištění prvoinstančního soudu. Je nesporné, že posílením apelačního principu v rozhodování odvolacího soudu došlo ke zrychlení trestního řízení, nicméně nelze opomínat, že se v odborných kruzích hovoří o možnosti ještě většího posílení apelačního principu, a to i v souvislosti s pracemi na novém trestním řádu. Potom je však třeba se zamyslet, zdali je to úvaha opravdu správná, jelikož v případě, kdy v opravném řízení dojde k výrazné a podstatně změně skutkového stavu, bude obžalovaný výrazně zkrácen ve svém právu na obhajobu, jelikož proti takové změně se již nebude moci bránit řádným opravným prostředkem. Nejsm si proto jistý, že ještě větší posílení apelačních prvků představuje správnou cestu, proto bude zajímavé sledovat, jakým směrem se zákonodárce nakonec ubere. Odborná literatura totiž dříve hovořila i o zavedení trojinstančního řízení, kdy by dalším řádným opravným prostředkem byl institut tzv. *revizního přezkoumání* Nejvyšším soudem ČR, kterým by bylo možno brojit proti

rozhodnutí odvolacího soudu.¹⁴⁷ Mám však pocit, že v takovém případě by došlo k neúměrnému zatížení Nejvyššího soudu.

Výklad vztahující se k dokazování ve veřejném zasedání před odvolacím soudem lze uzavřít tak, že je třeba tuto část vnímat jako prostředek, kterým odvolací soud buď dojde k závěru, že zjištěný skutkový stav prvoinstančního soudu je správný, nebo zjistí, že výsledky dokazování v hlavním líčení jsou zpochybněny, což ve svém důsledku znamená, že napadený rozsudek skutečně obsahuje vady.

Odvolací soud však může konat i v neveřejném zasedání, které je však čistě fakultativní (dle § 263 odst. 1 TR). V zásadě se jedná prostředek sloužící k zrychlení a zjednodušení odvolacího řízení. Předseda senátu odvolacího soudu jej nařídí v případě, že není nutné projednat věc ve veřejném zasedání, přičemž tato teze v sobě skrývá zejména ty případy, kdy není ve věci nutné provádět dokazování, popř. se odvolání meritorně vůbec neprojednávají.¹⁴⁸ Dále je nutné sem subsumovat i případy, kdy nelze zjištěné vady ve veřejném zasedání zcela napravit. Rovněž je třeba i zmínit, že odvolací soud je oprávněn věc vyřídit částečně v neveřejném zasedání a ve zbytku rozhodnout ve veřejném zasedání.¹⁴⁹ Považuji za správné na tomto místě blíže rozebrat rozhodnutí odvolacího soudu v neveřejném zasedání, přičemž v další podkapitole se zaměřím pouze na analýzu rozhodnutí senátu odvolacího soudu ve veřejném zasedání.

Odvolací soud je v neveřejném zasedání zásadně limitován co do formy rozhodnutí, jelikož bez meritorního projednání je oprávněn odvolání zamítnout či odmítnout z čistě formálních důvodů. Zkoumá tak, zda bylo odvolání podáno oprávněnou osobou včetně určení otázky, zda bylo podáno řádně. V tomto duchu lze hovořit o tzv. *první skupině rozhodnutí* odvolacího soudu v neveřejném zasedání, přičemž z výše uvedeného lze vyvodit, že se jedná o rozhodnutí, která jsou spíše formálního charakteru. Odvolací soud je tak činí čistě na podkladu spisového materiálu, a to z důvodu urychlení řízení a jeho hospodárnosti. Blíže lze uvést, že se jedná o případy, a to postupně dle dikce zákona, kdy bylo odvolání podáno opožděně, osobou neoprávněnou, jakož i osobou, která se dříve práva podat odvolání vzdala, popřípadě opětovně podala odvolání, které předtím vzala výslovně zpět. V těchto případech senát odvolání zamítne, z čehož lze implikovat, že dále již nekoná přezkum napadeného rozsudku. Nadto je však třeba uvést, že odvolací soud nemůže

¹⁴⁷ Viz např. VOČKA, Vladimír. K některým otázkám navrhované úpravy odvolacího řízení v rámci rekonstrukce trestního práva procesního. *Trestněprávní revue* [online]. 2008(8) [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqhbpxi4s7hbpxgxzsgqzq&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>.

¹⁴⁸ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 07. 2015, sp. zn.: 6 Tdo 766/2015-22.

¹⁴⁹ Například v situaci, kdy odmítne odvolání některé z oprávněných osob pro nedostatek zákonem vyžadovaných obsahových náležitostí.

zamítnout jako opožděné odvolání, které podala oprávněná osoba po uplynutí lhůty z důvodu nesprávného poučení ze strany soudu (dle § 253 odst. 1, odst. 2 TŘ). Dále se jedná o případ, kdy odvolání nesplňuje zákonem vyžadované obsahové náležitosti. Nicméně odvolací soud společně s přezkoumáním, zda odvolání tyto formální náležitosti naplňuje, se zaměřuje i na otázku, jestli je odvolání dostatečně odůvodněno, aby bylo patrné, do jakých výroků je předmětný rozsudek napaden, a to včetně specifikace vytýkaných vad rozsudku či mu předcházejícího řízení. Opět zde lze spatřovat vliv *velké novely trestního řádu*, na jejímž podkladu došlo k zavedení principu vázanosti soudu podaným odvoláním, s čímž recipročně souvisí, že bylo upuštěno od revizního principu. V tomto smyslu je třeba rovněž uvést, že odvolací soud zkoumá, zda je odvolání státního zástupce podáno ve prospěch či v neprospěch obžalovaného. Odvolací soud výše uvedená odvolání odmítne (dle § 253 odst. 3 TŘ).

Ze zákona však vyplývají jisté případy, které se zcela neztotožňují s výše uvedenými závěry. Jednak je třeba zmínit, že odvolací soud není oprávněn odmítnout odvolání osob, které nebyly náležitě poučeny o formálních náležitostech kladených na odvolání, jakož i o důsledcích, které nastanou v případě, že jejich odvolání tyto náležitosti nebudou naplňovat (dle § 253 odst. 4 TŘ). Dále se jedná o případ, kdy oprávněné osobě bez obhájce či zmocněnce nebyla poskytnuta pomoc za účelem odstranění vad jejího odvolání (dle § 253 odst. 4 TŘ).¹⁵⁰ V situaci, kdy státní zástupce opomene uvést, zda odvolání podává ve prospěch nebo v neprospěch obžalovaného, se v první řadě předpokládá určitá činnost ze strany soudu první instance, který je povinen vyzvat jej k nápravě, stanovit mu k tomu lhůtu a poučit ho o důsledcích nesplnění této výzvy. Pakliže by tak prvoinstanční soud neučinil, nemůže odvolací soud *ex post* odmítnout takové odvolání státního zástupce.¹⁵¹ Mám za to, že v těchto případech je v naprostém pořádku, že odvolací soud rozhoduje v neveřejném zasedání, jelikož se zde nepresumuje meritorní projednání věci, z čehož lze implikovat, že nebudou nikterak doplňována skutková zjištění s tím, že odvolací soud v zásadě rozhoduje na podkladě spisu, což je v souladu s obecným cílem zrychlit trestní řízení. Je třeba zmínit i případy, kdy odvolací soud v neveřejném zasedání napadený rozsudek zruší a dále učiní rozhodnutí o předložení věci k určení příslušnosti v tomto rozsahu, jakož i takové případy, kdy věc postoupí jinému orgánu, zastaví trestní stíhání, podmíněně jej zastaví, popř. přeruší, a to vše za podmínek, které jsou stanoveny zákonem (dle § 257 odst. 1 TŘ). K tomuto lze obecně stanovit,

¹⁵⁰ Viz dále usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 08. 2002, sp. zn.: 11 Tdo 423/2002.

¹⁵¹ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 10. 2003, sp. zn.: 5 Tdo 1205/2003.

že odvolací soud činí rozhodnutí, které měl již dříve učinit prvoinstanční soud s tím, že ve většině z uvedených případů v zásadě nahrazuje jeho činnost.¹⁵²

Následně lze hovořit i o tzv. *druhé skupině rozhodnutí* odvolacího soudu v neveřejném zasedání, kam lze podřadit zejména zrušení napadeného rozsudku a vrácení věci prvoinstančnímu soudu, popř. státnímu zástupci k došetření, a to pro vady, které nejsou odstranitelné ve veřejném zasedání. Jedná se o tak zásadní vady napadeného rozsudku ve skutkovém zjištění, popř. mu předcházejícího řízení, které mají za důsledek, že je nutné opakovat hlavní líčení ve věci, eventuálně by odvolací soud byl nucen činit rozsáhlé a těžko proveditelné dokazování (dle § 258 odst. 1 TŘ). Nicméně podmínkou pro rozhodnutí odvolacího soudu v neveřejném zasedání v těchto případech je skutečnost, že je povinen zrušit celý rozsudek v rozsahu podaného odvolání, tj. ohledně všech výroků, které byly odvoláním napadeny, jakož i ohledně všech dotčených osob. Musí se tedy jednat o zcela zřejmé vady, tj. již na podkladu spisového materiálu ve věci, přičemž ke zrušení takového rozsudku není nutné ústní projednání věci, ani účasti stran. Do této skupiny pro úplnost zařazuji i zastavení trestního stíhání včetně jeho přerušení odvolacím soudem, a to bez zrušení napadeného rozsudku dle podmínek stanovených zákonem. Rovněž považuji za vhodné uvést, že v neveřejném zasedání senát odvolacího soudu rozhoduje formou usnesení.

V závěru této podkapitoly bych se chtěl vypořádat i s principy, které se aplikují při rozhodování odvolacího soudu. Nejprve je třeba uvést, že se při jeho rozhodování uplatňuje veškerých principů opravného řízení,¹⁵³ proto je již nebude rozebírat obecně, tj. zaměřím se pouze na jejich aplikaci při rozhodování odvolacího soudu, přičemž se pokusím tak učinit pregnantně.

V první řadě se budu věnovat *principu vázanosti soudu podaným odvoláním*, přičemž je nutné opětovně zmínit, že tento princip byl zaveden na úkor omezeného revizního principu, a to jako důsledek *velké novely trestního řádu*, která nám přinesla v oblasti rozsahu přezkumné činnosti odvolacího soudu významnou změnu. Podstata tohoto principu spočívá v tom, že odvolací soud v zásadě přezkoumá pouze ty oddělitelné výroky rozsudku, které odvolatel napadá, popř. i správnost předcházejícího řízení, z čehož vyplývá, že obligatorní náležitostí odvolání je povinnost odvolatele své odvolání odůvodnit tak, aby bylo patrné, jaké výroky napadá a specifikovat, v čem spatřuje vady rozsudku prvoinstančního soudu. Je však třeba říci, že tento princip neplatí absolutně, jelikož zákonodárce stanovil jisté výjimky, aby tato zásada nebyla pouhou formální překážkou pro přezkum jinak správně specifikovaných vad rozsudku odvolatelem. Nejprve je tedy možno rozebrat výjimku, jejíž podstata spočívá v tom, že odvolatelem vytýkaná vada rozsudku

¹⁵² Viz ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání., § 263 TŘ.

¹⁵³ Viz kapitola č. 2 práce.

má původ v jiném než napadeném výroku. V tomto případě odvolací soud v rámci své činnosti přezkoumá i správnost navazujícího výroku za předpokladu, že odvolatel byl oprávněn proti němu podat odvolání. Jako příklad je možno uvést situaci, kdy byl skutek nesprávně kvalifikován jako čin přísněji trestaný, přičemž odvolání obžalovaného směřuje pouze proti výroku o trestu, který z logiky věci považuje za příliš přísný, avšak z podstaty jím podaného odvolání je zřejmé, že spatřuje vadu i ve výroku o vině. Dále ze zákona plyne, že podá-li odvolatel odvolání do výroku o vině, potom odvolací soud vždy přezkoumá i výrok o trestu, jakož i další výroky, které navazují na výrok o vině, tj. i tehdy, kdy odvolatel proti těmto výrokům výslovně nebrojí (dle § 254 odst. 3 TŘ). Další výjimku lze spatřovat za použití logického argumentu a *contrario* k ustanovení § 254 odst. 1 TŘ v tom, že odvolací soud je povinen přezkoumat všechny výroky včetně správnosti předcházejícího řízení, které jsou neoddělitelné od výroků napadených odvoláním. Co se týká vztahu revizního principu se zásadou vázanosti soudu, potom mám za to, že přechod k druhému zmíněnému byl správný. Lze jej tak hodnotit v zásadě kladně, jelikož v případě uplatňování revizního principu docházelo k neaktivitě stran, zatímco princip vázanosti je naopak nutí aktivně vyvíjet iniciativu. Na druhou stranu však nelze opomenout veliký benefit revizního principu, který umožňuje široký přezkum napadaného rozsudku. V této souvislosti má úvaha vést k tomu, zda by odvolací soud v případě, kdy odvolatel neuvede žádnou argumentaci, která by vedla ke specifikaci vad, neměl takové odvolání vykládat v tom smyslu, že je jím napaden vlastně celý rozsudek. Samozřejmě je to problematika, která patří spíše do odborných kruhů s tím, že jedna strana by mohla namítat, že by se jednalo vlastně o krok zpět, nicméně nelze tuto výhodu revizního principu opomenout. Nadto lze uvést, že podobný institut obsahují i některé zahraniční úpravy, kdy lze zmínit například sousední Německo.¹⁵⁴ Poslední větou k principu vázanosti soudu lze uvést, že došlo-li k napadení části rozsudku, která se týká pouze některé z více osob, dojde k přezkumu správnosti napadených výroků včetně předcházejícího řízení pouze ohledně této osoby.

Jistým korektivem předcházející věty, tj. v zásadě i průlomem do této skutečnosti, je další princip, a to *beneficium cohaesionis* čili *dobrodiní spočívající v souvislosti*. Jeho podstatu lze spatřovat v tom, že pokud rozhodl odvolací soud ve prospěch některého z obžalovaných, některého spoluobžalovaného či zúčastněné osoby, potom odvolací soud rozhodne vždy i ve prospěch dalších osob, pakliže jim prospívá společný důvod, na jehož základě odvolací soud ve prospěch výše specifikovaných osob rozhodl, a to i přes skutečnost, že tyto další subjekty odvolání nepodaly, ani v jejich prospěch odvolání podáno nebylo (dle § 261 TŘ).

¹⁵⁴ Viz ustanovení § 318 Strafprozeßordnung (StPO).

Při rozhodování odvolacího soudu se aplikuje i princip *zákazu reformationis in peius* neboli *zákazu změny k horšímu*. Uplatňuje se ve prospěch obžalovaného, přičemž zákonodárce tímto principem zamezil obavám, že podá-li odvolání, tak nemůže dojít k zhoršení postavení obžalovaného. S tímto rovněž souvisí, že bylo zabráněno tomu, aby se obžalovaní neobávali napadnout rozsudek do co možná nejširšího rozsahu. Jeho uplatnění tak lze spatřovat tehdy, byl-li rozsudek zrušen, a to pouze v důsledku odvolání podaného ve prospěch obžalovaného s tím, že je nepodstatné, zdali jej podal obžalovaný sám, státní zástupce či jiná oprávněná osoba v jeho prospěch. Dále je podstatou tohoto principu, že bylo-li podáno odvolání pouze ve prospěch obžalovaného, potom nemůže dojít ke změně rozsudku v jeho neprospěch, tj. nemůže dojít k jakékoliv změně, která by měla za následek zhoršení postavení obžalovaného včetně případné změny ve skutkových zjištěních, což by ve svém důsledku mohlo znamenat překvalifikování skutku na závažnější trestný čin, než pro který byl obžalovaný uznán vinným. Tento princip se uplatňuje jak při rozhodování odvolacího soudu, avšak platí i pro následující řízení, tj. po vrácení věci prvoinstančnímu soudu k novému projednání a rozhodnutí, jakož i v případě vrácení věci státnímu zástupci k došetření.

Osobně nejsem přesvědčen, že postupným rozšiřováním principu *zákazu reformationis in peius* došlo k nastavení vhodné právní úpravy, jelikož lze konstatovat, že v současné době je tento princip v zásadě absolutní. Platí tak nejen ve vztahu k samotnému výsledku trestního řízení, čímž je již uložený trest, avšak uplatňuje se i vůči všem dalším výroků napadeného rozhodnutí ve prospěch obžalovaného, tj. včetně výroku o vině, výroku o náhradě škody či o ochranném opatření. Domnívám se, že aplikace principu *zákazu reformationis in peius* by postačovala pouze ve vztahu k výroku o trestu, tj. zákaz uložit přísnější trest, než který byl uložen napadeným rozsudkem, jakož i k výroku o náhradě škody a o ochranném opatření. Naopak jeho aplikaci i na výrok o vině nepovažuji za příliš šťastnou, jelikož ve svém důsledku to může vést až k formalizaci odvolacího práva. Obžalovaný totiž může podat odvolání v zásadě kdykoliv, protože může laicky řečeno jenom získat. Nicméně lze implikovat, že to může vést až k porušení jedné ze základních zásad trestního řízení, a to zásady materiální pravdy. Naopak jako kritický argument tohoto mého myšlenkového pochodu by mohl zaznít názor, že by se obžalovaný obával zhoršení svého postavení. Já s tím nesouhlasím, jelikož vztah principu *zákazu reformationis in peius* k výroku o vině je dle mého názoru ve většině případů v jakémsi pouhém morálním odsouzení daného skutku, byť nelze přehlédnout i případné přesahy do jiných právních oblastí, kdy typicky můžeme zmínit vztah výpisu z rejstříku trestů a pracovního práva, jelikož lze implikovat jiné dopady na obžalovaného při odsouzení za nedbalostní trestný čin, nebo za dolůzní trestný čin. Nelze však

opomenout, že i v některých západních zahraničních úpravách princip zákazu změny k horšímu není na výrok o vině uplatňován, kdy lze opětovně uvést jako příklad německou úpravu. Koneckonců obžalovaný se může sám svobodně rozhodnout, zdali odvolání podá, popřípadě že tak neučiní, a to na základě komplexního zhodnocení a přesvědčení o uváděných námitkách v jeho podání.¹⁵⁵

Domnívám se proto, že by bylo vhodné, kdyby zákonodárce, a to i s ohledem na diskuze ohledně nového trestního řádu, zúžil rozsah aplikace principu zákazu k horšímu, a to pouze ve vztahu k výrokům o trestu, náhradě škody a ochranném opatření. Jak výše zmiňuji, je to otázka odborné debaty, avšak na druhou stranu bych tento postup nedoporučoval v případě, kdy by docházelo k dalšímu posilování apelace nad kasací, jelikož by mohlo dojít v řízení před odvolacím soudem k podstatné změně skutkových zjištění. V takovém případě by se naopak princip zákazu reformationis in peius dle mého názoru měl i nadále vztahovat na výrok o vině. Langer dále zmiňuje,¹⁵⁶ že by bylo vhodné rozšířit tento princip i na zúčastněnou osobu, přičemž s tímto názorem se ztotožňuji. Odvolací soud totiž může dospět na základě odvolání podaného zúčastněnou osobou k tomu, že jí případně mají být zabráný ještě další věci, o čemž následně i rozhodne. V důsledku této obavy se může zúčastněná osoba zdráhat podat odvolání, proto mám za to, že by bylo vhodné de lege ferenda rozšířit princip zákazu reformationis in peius i na zúčastněnou osobu.

4.7 Rozbor rozhodnutí odvolacího soudu

V rámci této podkapitoly považuji za vhodné prvně uvést, že rozhodnutí odvolacího soudu v neveřejném zasedání je rozebráno v dřívější části práce,¹⁵⁷ a proto se nyní zaměřím pouze na rozhodnutí odvolacího soudu ve veřejném zasedání. Pro úplnost je nutné říci, že odvolací soud může ve veřejném zasedání učinit i rozhodnutí, která se obvykle vydávají v neveřejném zasedání, avšak to odvolací soud nekonal, případně okolnosti pro vydání takového rozhodnutí zjistil odvolací soud až ex post, tj. již v době konání veřejného zasedání. Jedná se tak o *usnesení o zamítnutí odvolání*, *usnesení o odmítnutí odvolání* (dle § 253 TŘ), dále však může odvolací soud

¹⁵⁵ VOČKA, Vladimír. Problematika právní úpravy a trestněprocesní praxe principu zákazu reformace in peius. *Trestněprávní revue* [online]. 2007(7) [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqg5pxi4s7g5pxgxzsgayq&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>.

¹⁵⁶ Viz LANGER, Petr. Je třeba nově upravit odvolání v trestních věcech? *Trestněprávní revue* [online]. 2007(5), s. 128 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqg5pxi4s7g5pxgxzrgi4a&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>.

¹⁵⁶ Viz ustanovení § 233 odst. 1 TŘ.

¹⁵⁷ Viz kapitola č. 4.6 této práce.

vydat *usnesení o přerušení trestního stíhání, aniž by zrušil odvoláním napadený rozsudek* (dle § 255 TŘ), jakož i *usnesení o zrušení napadeného rozsudku či jeho části a v rozsahu tohoto zrušení učiní odvolací soud další úkony* (dle § 257 TŘ). Všechny tyto případy jsou rozebrány již dříve, avšak poslední zmíněné rozhodnutí bude blíže specifikováno i v této podkapitole.

Usnesení o vrácení věci prvoinstančnímu soudu s příkazem, aby rozhodl o chybějícím výroku či k doplnění neúplného výroku (dle § 259 odst. 2 TŘ). Pod termínem *chybějící výrok* je třeba chápat výrok, který není obsažen v napadeném rozsudku, byť jeho vyslovení některá ze stran navrhla. Lze si to představit kupříkladu na situaci chybějícího výroku o náhradě škody, byť poškozený svůj nárok řádně a včas uplatnil. Pod chybějící výrok však již nelze subsumovat situaci, kdy odvolací soud dospěje k závěru, že soud první instance měl uložit další trest, a to vedle již uloženého trestu. Pod termínem *neúplný výrok* se skrývá takový výrok, který neobsahuje veškeré zákonem vyžadované obsahové náležitosti. Typickým příkladem bude omise výroku o zařazení do příslušného typu věznice, a to u výroku o nepodmíněném trestu odnětí svobody, dále u výroku o ochranném léčení může chybět forma jeho výkonu, tj. chybějící výrok o ústavní či ambulantní formě. V těchto případech tedy odvolací soud rozhodne usnesením o vrácení věci prvoinstančnímu soudu, aniž by předmětný rozsudek či jeho část zrušil, a to s příkazem, aby o takovém výroku rozhodl. Soud první instance následně rozhodne o chybějícím či neúplném výroku rozsudkem v hlavním líčení, proti kterému bude opět přípustné odvolání.¹⁵⁸ Nicméně není vyloučeno, aby odvolací soud sám v této věci rozhodl, a to bez zrušení napadeného rozsudku či jeho části. Tento postup není zákonem explicitně upraven, lze jej však vyvodit z výše citovaného ustanovení zákona za použití logického argumentu a similiti, a to i s přihlédnutím k převažujícímu apelačnímu principu. Odvolací soud tak rozhodne *rozsudkem o doplnění rozsudku o chybějící výrok či neúplný výrok doplní*. Odvolací soud je oprávněn tímto postupem zjednat nápravu, avšak je to možné pouze za předpokladu, že dospěl k závěru, že ostatní výroky napadeného rozsudku jsou zákonné, odůvodněné a případně i došel k tomu, že rozsudku předcházející řízení netrpí vadami.¹⁵⁹

Usnesení či rozsudek, kterým odvolací soud zruší napadený rozsudek (dle § 258 odst. 1 TŘ). V tomto případě hovoříme o typu rozhodnutí odvolacího soudu v situacích, kdy napadený rozsudek trpí závažnými vadami s tím, že jejich nápravu nelze zjednat pouhým doplněním chybějícího či neúplného výroku. Předmětný rozsudek odvolací soud zruší usnesením, a to společně s dalším rozhodnutím, přičemž tyto budou dále specifikovány. Odvolací soud naopak

¹⁵⁸ Viz Trestní řád: Komentář. § 259 odst. 2 TŘ, [ASPI|Wolters Kluwer ČR, a. s. [online]. [cit. 2023-02-15].

¹⁵⁹ Viz ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 826.

rozhodne rozsudkem o zrušení napadeného rozsudku či jeho části pouze tehdy, kdy rovněž sám ve věci meritorně rozhodne (dle § 259 odst. 3 TŘ). Nyní blíže rozeberu jednotlivé důvody, přičemž považuji za vhodné doplnit, že jejich výčet je taxativní. Odvolací soud zruší napadený rozsudek:

- I. *pro podstatné vady řízení předcházejícího rozsudku, a to především pro porušení ustanovení, která mají zabezpečit objasnění věci či právo obhajoby, pakliže mohly mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku.* Pod termínem podstatné vady si je třeba představit zejména tak flagrantní nedostatky spočívající v postupu orgánů činných v trestním řízení, které ve svém důsledku mohly mít jistou relaci na nesprávnost či nezákonnost přezkoumávané části rozsudku. Typickým příkladem je nezahájení trestního stíhání pro skutek, pro který byl obžalovaný obžalován a následně i odsouzen. Dále však i situace, kdy obžalovaný neměl obhájce, byť byl dán důvod nutné obhajoby. Jedná se o tak podstatné vady, ke kterým mohlo dojít již v přípravném řízení, avšak i v řízení před prvoinstančním soudem. Nicméně nelze dojít k závěru, že každá taková vada má eo ipso za následek zrušení přezkoumávané části rozsudku, jelikož z judikatury vyplývá, že podstatná vada musí mít jistou relaci na nesprávnost či nezákonnost rozsudku, tj. musí být způsobilá negativně ovlivnit napadený rozsudek.¹⁶⁰
- II. *pro vady rozsudku, a to zejména pro nejasnost či neúplnost skutkových zjištění týkajících se přezkoumávané části rozsudku, jakož i proto, že se ohledně této části soud nevyřadil se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí.* Těmito vadami míní zákonodárce nedostatky předmětného rozsudku, pro něž nelze jeho správnost v řízení před odvolacím soudem vůbec přezkoumat. Případně by odvolací soud musel vyvinout takovou činnost, kterou by dotvářel skutková zjištění, čímž by v důsledku nahrazoval činnost prvoinstančního soudu. Typickými příklady mohou být situace, kdy rozsudek vůbec neobsahuje odůvodnění, výroky rozsudku jsou v rozporu s jeho odůvodněním, dále mohou být výroky vnitřně rozporné, kdy by obžalovaný byl například pro stejný skutek odsouzen i zproštěn apod. Tyto vady musí být tak významné, že jsou s to potenciálně způsobit zpochybnění správnosti přezkoumávané části předmětného rozsudku. Pakliže však prvoinstanční soud postupoval při hodnocení důkazů v souladu se zákonem (dle § 2 odst. 6 TŘ), potom

¹⁶⁰ Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 02. 2013, sp. zn.: 3 Tdo 148/2013, usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2017, sp. zn.: 6 Tdo 1524/2017.

je daný rozsudek v zásadě bezvadný, tj. odvolací soud nemůže zrušit rozsudek pouze pro své vlastní odlišné přesvědčení.¹⁶¹

- III. *vzniknou-li pochybnosti o správnosti skutkových zjištění ohledně přezkoumávané části rozsudku, pokud k objasnění věci je třeba důkazy opakovat nebo provádět důkazy další, což by znamenalo nahrazovat činnost soudu prvního stupně odvolacím soudem.* Odvolací soud může dojít k závěru o pochybnostech spočívajících ve správnosti skutkových zjištění, a to jak po přezkoumání spisu, tak i na podkladu nových skutečností a důkazů obsažených v odvolání, popř. i z doplněného dokazování v odvolacím řízení za zákonných podmínek. Jedná se tedy o případy, kdy skutková zjištění nejsou dostatečná, přičemž po provedení dokazování může dojít ke změně skutkových zjištění. Příkladem může být neprovedení veškerých potřebných důkazů prvoinstančním soudem.
- IV. *bylo-li v přezkoumávané části rozsudku porušeno ustanovení trestního zákona.* Jedná se o situace nesprávného použití či interpretace ustanovení trestního zákona prvoinstančním soudem, přičemž tato ustanovení byla v předmětném rozsudku aplikována, popřípadě vůbec použita nebyla, ač je prvoinstanční soud aplikovat měl. Příkladem takového porušení může být i nesprávný výrok o ochranném opatření, kdy bylo uloženo ochranné léčení ambulantní formou, ač měla být stanovena forma ústavní.¹⁶²
- V. *je-li uložený trest v přezkoumávané části rozsudku nepřiměřený.* V tomto případě se jedná o důvod pro zrušení rozsudku odvolacím soudem za předpokladu, že druh či výměra uloženého trestu jsou v rozporu se zákonem, resp. s kritérii stanovenými zákonem pro uložení trestu,¹⁶³ což ve svém důsledku vede k tomu, že je takový trest v rozporu se základním principem trestního práva, tj. se zásadou přiměřenosti trestních sankcí.
- VI. *je-li rozhodnutí o uplatněném nároku poškozeného v přezkoumávané části rozsudku nesprávné.* V tomto případě je nutno vykládat tento důvod jako jakoukoliv vadu rozhodnutí v adhézním řízení, tj. jakákoliv nesprávnost rozhodnutí o řádně a včas uplatněném nároku poškozeného k náhradě majetkové újmy či k vydání bezdůvodného obohacení, přičemž je nevýznamné, zda vada vyvěrá z podstatné

¹⁶¹ Trestní řád: Komentář. § 258 odst. 1 písm. b) TR, [ASPI|Wolters Kluwer ČR, a. s. [online]. [cit. 2023-02-15].

¹⁶² Viz Trestní řád: Komentář. § 258 odst. 1 písm. d) TR, [ASPI|Wolters Kluwer ČR, a. s. [online]. [cit. 2023-02-15].

¹⁶³ Tedy ve smyslu hlavy V. trestního zákoníku.

vady samotného řízení, chybného dokazování nebo z důvodu nesprávné aplikace ustanovení hmotného práva apod. Z judikatury je možno zmínit typický příklad takové situace,¹⁶⁴ tj. opomene-li prvoinstanční soud, resp. pokud zcela ignoruje řádně a včas uplatněný nárok insolvenčního správce na náhradu škody či k vydání bezdůvodného obohacení s tím, že místo toho rozhodne o nároku uplatněném neoprávněnou osobou, potom odvolací soud může tuto vadu zhojit právě zrušením napadeného výroku ve smyslu tohoto ustanovení. Nicméně považuji za vhodné zde uvést, že pod tento důvod nelze subsumovat případ, kdy vada výroku o náhradě majetkové újmy či k vydání bezdůvodného obohacení má svůj původ ve výroku o vině. V takovém případě by odvolací soud byl povinen postupovat dle výše uvedených důvodů, tj. zrušit rozsudek dle některého z důvodů § 258 odst. 1 písm. a) až d) TR.

VII. *není-li v souladu s dohodou o vině a trestu, jejíž schválení státní zástupce soudu navrhl; to neplatí, jde-li o výrok o uplatněném nároku poškozeného, který s dohodou o vině a trestu nesouhlasil, nebo poškozeného, jehož řádně uplatněný nárok dohodě o vině a trestu neodpovídá.* Jedná se o důvod, který byl přidán v souvislosti se zavedením institutu dohody o vině a trestu, přičemž soud schvaluje dohodu odsuzujícím rozsudkem, a to v takové podobě, v níž byla dohoda o vině a trestu sjednána, resp. v podobě, jejíž schválení státní zástupce soudu navrhl.

Po zrušení napadeného rozsudku, resp. jeho vadné části je třeba z logiky věci dalšího postupu odvolacího soudu, který má v zásadě více možností, jež může zvolit za účelem zjednání nápravy:

- a. omezí se pouze na zrušení odvoláním napadeného rozsudku, přičemž tak učiní za předpokladu, že samotným zrušením rozsudku dojde k odstranění vady. Zároveň zde není potřeba učinit další rozhodnutí ve věci. Typicky tak bude konat při zrušení výroku, který neměl být soudem první instance vůbec učiněn, tj. např. výrok o peněžitém trestu, který byl učiněn společně s trestem propadnutí majetku,
- b. vrátí celou věc prvoinstančnímu soudu k novému projednání a rozhodnutí. Odvolací soud je však v tomto případě zákonodárcem omezen, jelikož se může pro tento způsob rozhodnout za předpokladu, že vadu nelze odstranit ve veřejném zasedání před odvolacím soudem, což znamená, že skutková zjištění nalézacího soudu jsou natolik nedostatečná, že je nutno hlavní líčení opakovat, popř. by odvolací soud byl nucen činit rozsáhlé a obtížně

¹⁶⁴ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 04. 2016, sp. zn.: 5 Tdo 407/2016.

proveditelné dokazování, přičemž by tímto v zásadě nahrazoval činnost prvoinstančního soudu. K tomuto postupu by se odvolací soud však měl uchýlovat zcela výjimečně, jelikož na základě *velké novely trestního řádu* došlo k výraznému posílení apelačního principu. To znamená, že zákonodárce vyžaduje, aby odvolací soud vady napadeného rozsudku napravoval především sám. Nicméně je otázka, zdali je tento postup opravdu postupem ultima ratio, ke kterému by se měl odvolací soud uchýlovat zcela výjimečně, jelikož není v souladu s principy rychlosti, hospodárnosti řízení, jakož i celkové procesní ekonomie. Kupříkladu Koudela totiž zmiňuje,¹⁶⁵ že realita je diametrálně odlišná, a to v tom smyslu, že u většiny soudců prvoinstančních soudů stále panuje přesvědčení, že i nadále převažuje kasační princip nad apelačním, což je v přímém rozporu s platnou právní úpravou. Mimo jiné by taková praxe znamenala neúměrné prodlužování trestního řízení,

- c. vrátí věc státnímu zástupci k došetření. I z judikatury vyplývá,¹⁶⁶ že se jedná o zcela výjimečný postup, kterým se celá věc vrací až do stadia přípravného řízení. Odvolací soud se uchýlí k tomuto postupu tehdy, je-li řízení stíženo závažnou procesní vadou, pro níž nelze v řízení před soudem pokračovat a zároveň ji ani nelze v tomto řízení odstranit. Jedná se například o situaci, kdy byla podána obžaloba pro jiný skutek, než pro který bylo zahájeno trestní stíhání. Nejvyšší soud rovněž uvádí, že se musí jednat o takovou procesní vadu, k jejíž nápravě by nedošlo ani opakováním hlavního líčení, a proto je třeba se celé věci opětovně věnovat ve fázi přípravného řízení.¹⁶⁷ Považuji za vhodné v této souvislosti doplnit, že odvolací soud je povinen vymežit v odůvodnění předmětného usnesení o vrácení věci státnímu zástupci k došetření, jak je třeba přípravné řízení doplnit, tj. jaké úkony je nezbytné provést, a to společně se specifikací vad. Státní zástupce není vázán právním názorem odvolacího soudu, avšak je povinen se řídit jeho pokyny. To znamená, že je nucen učinit veškeré úkony, jejichž provedení odvolací soud nařídil. Pro úplnost doplňuji, že dojde-li k vrácení věci státnímu zástupci k došetření výlučně na základě odvolání podaného ve prospěch obžalovaného, potom v následujícím řízení platí zásada zákazu reformationis in peius,

¹⁶⁵ Viz KOUDELA, Radomír. Možnosti zrychlení trestního řízení. *Trestněprávní revue* [online]. 2012(11-12) [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembgijpxi4s7geyv6mjsl5zv6mrwhe&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>.

¹⁶⁶ Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 05. 2009, sp. zn.: 4 Tz 27/2009, usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2012, sp. zn.: 5 Tz 86/2012.

¹⁶⁷ Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2012, sp. zn.: 5 Tz 86/2012.

- d. odkáže poškozeného na civilněprávní řízení, případně na řízení před zcela jiným orgánem. Tato eventualita rovněž vychází z principu procesní ekonomie, jelikož není účelné, aby se opětovně konalo řízení před soudem prvního stupně pouze pro otázku občanskoprávní povahy, tj. pro náhradu majetkové újmy, nemajetkové újmy či k vydání bezdůvodného obohacení. Hovoříme tak o situaci, kdy byl zrušen pouze výrok, kterým byl poškozenému přiznán jeho nárok, přičemž otázky viny a trestu byly pravomocně vyřešeny. Jako modelový příklad můžeme zmínit odkázání poškozeného s nárokem na náhradu nemajetkové újmy spočívající ve ztížení společenského uplatnění, a to právě na občanskoprávní řízení.¹⁶⁸ Pro úplnost je nutné na tomto místě doplnit, že ve všech výše uvedených případech rozhoduje odvolací soud formou usnesení,
- e. sám ve věci rozhodne rozsudkem. Opakovaně v průběhu práce zmiňuji, že by tento postup měl být tím preferovaným nad výše uvedenými, jelikož je v souladu s tezí převažujícího apelačního principu s prvky kasace, přičemž nelze opětovně nezmínit vliv *velké novely trestního řádu* v této oblasti. Odvolací soud může sám ve věci rozhodnout, byl-li skutkový stav prvoinstančním soudem zjištěn správně, přičemž rozhodne pouze na základě jiného právního posouzení skutkových zjištění, a to včetně situací, kdy byl skutkový stav vhodně doplněn či změněn v rámci dokazování před odvolacím soudem. Nicméně toto neplatí absolutně, jelikož se může odchýlit od skutkového stavu zjištěného prvoinstančním soudem tehdy, provedl-li opětovně důkazy nebo provedl důkazy nové, které v hlavním líčení provedeny nebyly. Z tohoto lze implikovat, že odvolací soud není oprávněn sám ve věci rozhodnout, aniž by provedl některé důkazy, což znamená, že změna skutkových zjištění nemůže spočívat pouze v odlišném hodnocení provedených důkazů před nalézacím soudem. Odvolací soud je však povinen hodnotit důkazy i v kontextu s důkazy provedenými prvoinstančním soudem v hlavním líčení. Dalšími omezeními pro vlastní rozhodnutí odvolacího soudu ve věci jsou skutečnosti, že sám nemůže uznat obžalovaného vinným pro skutek, pro nějž byl zproštěn napadeným rozsudkem, jakož i skutečnost, že není oprávněn zpřísnit právní kvalifikaci skutku, pakliže toto přísnější posouzení nemohl potenciálně učinit ani prvoinstanční soud. Úvaha zákonodárce je zde zřejmá, tj. aby nedošlo k podstatnému zhoršení postavení obžalovaného rozhodnutím odvolacího soudu, proti němuž již nelze brojit řádným opravným prostředkem.

¹⁶⁸ Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 07. 2022, sp. zn.: 4 Tdo 462/2022.

Závěrem této podkapitoly bych se chtěl ještě blíže vyjádřit ke vztahu principu apelace a kasace, resp. zdali je vztah mezi nimi nastaven správně.

V zásadě lze říci, přičemž na to narážím v průběhu celé práce, že oba principy disponují jak pozitivními, tak i negativními vlastnostmi, tj. mají své plusy i mínusy, a proto nastavení vhodného stavu mezi nimi není jednoduché. Zákodárce po *velké novele trestního řádu* zavedl, že odvolací řízení je vedeno apelačním principem s prvky kasace, přičemž postupným plynutím času od této novely zaznívaly hlasy, že by mělo dojít k ještě většímu posílení apelace. Tato teze má samozřejmě i své kritiky s tím, že podstata jejich argumentace spočívá v tom, že by docházelo k přesunu těžiště soudního řízení k odvolacímu soudu, jelikož by v zásadě nahrazoval činnost prvoinstančního, resp. nalézacího soudu, což by *ad absurdum* mohlo vést ke konání vlastně druhého hlavního líčení. Nicméně nelze opomenout ani kritický argument apelace, jelikož silný apelační princip vede k oslabení práva na obhajobu. Obžalovaný na něm může být zkrácen v důsledku zásadní změny skutkového stavu odvolacím soudem, přičemž proti této změně již není oprávněn brojit řádným opravným prostředkem. A contrario kasační princip, resp. odvolací řízení založené na kasačním principu jej zase činí velmi formálním a složitým. Vyžaduje totiž odbornou právní pomoc ze strany advokáta, avšak jeho hlavní výhodu lze spatřovat ve skutečnosti, že ve věci rozhoduje soud, který je s ní nejvíce seznámen včetně toho, že se v ní i nejlépe orientuje. Naopak jako nevýhodu lze uvést, že čistý kasační princip často vede k justičnímu ping-pongu, který mimo jiné odkládá pravomocné vyřešení dané kauzy, avšak zhoršuje věc i z důkazního hlediska postupným plynutím času.

Odborná veřejnost se proto shoduje na tom, že ideálním stavem je právě kombinace obou principů s tím, že je na zákonodárci, aby se rozhodl, ke kterému z nich se více nakloní. Je třeba znovu připomenout, že v minulosti se v rámci diskuzí o ještě větším posílení apelačního principu zmiňovalo zavedení trojinstančního řízení.¹⁶⁹ Na první pohled se to zdá jako logické, jelikož dojde-li k zásadní, tj. zejména pro obžalovaného k negativní změně ve skutkovém stavu v řízení před odvolacím soudem, potom je nutno zabezpečit, že obžalovaný bude oprávněn napadnout rozhodnutí odvolacího soudu dalším řádným opravným prostředkem. Avšak tento návrh lze kritizovat jednak tím, že by došlo k neúměrnému prodlužování trestního řízení, jednak by to bylo v rozporu i s principem hospodárnosti. Nadto je třeba uvést, že dlouhodobým cílem je celkové zrychlení trestního řízení, proto mi tato alternativa nepřijde vhodná.

¹⁶⁹ Viz např. kapitola 4.6 práce.

Vzhledem ke všemu výše uvedenému tak docházím k závěru, že současná právní úprava je zákonodárcem nastavena vhodně, jelikož umožňuje poměrně široký přezkum napadeného rozsudku soudu prvního stupně. Tím spíše lze implikovat, že aplikace některého z principů ve své čisté podobě zkrátka není možná, resp. nebyla by ani vhodná. Mám za to, že v naší právní kultuře není potřeba ještě více posilovat apelační princip, avšak pokud by se k tomuto kroku zákonodárce v budoucnosti odhodlal, domnívám se, že by bylo nutno celé trestní řízení reformovat, tj. zejména zavést další řádný opravný prostředek, se kterým by obžalovaný mohl disponovat. Osobně s tímto postupem nesouhlasím, neboť by tím došlo k prodlužování trestního řízení, což je v rozporu s tezí zachovávanou po mnoho let, kdy je cílem trestní řízení naopak urychlit.

4.8 Řízení u prvoinstančního soudu po vrácení věci odvolacím soudem

Soud první instance koná další řízení ve věci pouze v tom případě, že došlo ke zrušení vadné části napadeného rozsudku, s čímž souvisí i následné vrácení věci soudu prvního stupně, aby celou kauzu v potřebném rozsahu opětovně projednal a rozhodl. Avšak je nutné sem podřadit i situaci, kdy nebude rozsudek zrušen s tím, že odvolací soud tak pouze vrátí věc soudu prvního stupně s příkazem, aby doplnil chybějící či neúplný výrok rozhodnutí. Z výše uvedeného vyplývá, že prvoinstanční soud znovu nejedná o těch částech rozsudku, které odvolacím soudem zrušeny nebyly, jakož ani v tom rozsahu, v němž odvolací soud sám rozhodl rozsudkem. V těchto výrocích totiž rozsudek nabyl právní moci, z čehož mimo jiné vyplývá, že dále nemohou být předmětem zkoumání.

Soud prvního stupně je při novém projednání a rozhodnutí ve věci vázán právním názorem, který vyslovil odvolací soud. Je tak povinen provést úkony a doplnit skutečnosti, které odvolací soud ve svém rozhodnutí nařídil. Z judikatury rovněž plyne potvrzení, že závazný právní názor se vztahuje i na situace, kdy prvoinstanční soud rozhoduje po vrácení věci v novém složení senátu.¹⁷⁰ Soud prvního stupně tak musí respektovat právní názor odvolacího soudu a postupovat s ním ve shodě. A contrario by došlo k porušení principu dvojinstančnosti soudního řízení a rozhodování. Pod termín závazný právní názor je třeba subsumovat veškeré otázky hmotného a procesního práva, které jsou a potenciálně i mohou být významné pro meritorní rozhodnutí s tím, že je nutno sem podřadit i závazný právní názor týkající se dokazování, tj. ohledně otázek provádění důkazů. Avšak odvolací soud není nikdy oprávněn nařizovat prvoinstančnímu soudu, jakým způsobem by měl hodnotit jednotlivé důkazy, resp. jaké důkazní závěry z nich má vyvozovat. Může jej však upozornit na skutečnost, v jakém směru je třeba dokazování opakovat či doplnit tak, aby došlo ke

¹⁷⁰ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 05. 2001, sp. zn.: 7 To 66/2000.

zjištění skutkového stavu, o němž není důvodných pochybností.¹⁷¹ Na tomto vymezení závazného právního názoru panuje mezi odbornou veřejností v zásadě shoda, nicméně v aplikační praxi často dochází k situacím, kdy odvolací soud může prostřednictvím závazného právního názoru překročit pravomoci, které mu byly zákonodárcem stanoveny, resp. vybočit z mezí, v nichž může ovlivnit rozhodnutí nalézacího soudu. Avšak nelze opomenout, že ke sporné situaci v justici může dojít i opačným směrem, což znamená, že se prvoinstanční soud může protivit zrušujícímu rozhodnutí odvolacího soudu, tj. v zásadě vést i polemiku, co všechno je závazným právním názorem odvolacího soudu v dané věci. Takové justiční spory následně mohou vést až několikanásobnému zrušení rozsudku soudu prvního stupně, což je samozřejmě v rozporu s principem rychlosti a hospodárnosti trestního řízení. V této souvislosti můžeme zmínit i mediálně probíranou kauzu *Nečesaný*.¹⁷² V té padlo na čtrnáct rozhodnutí jak soudů obecných, tak i Ústavního soudu, přičemž k pravomocnému skončení celé věci došlo až v březnu 2019, tj. po více než šesti letech, kdy jej obžaloby zprostil Vrchní soud v Praze. Spor ohledně závazného právního názoru nebyl v zásadě ohledně samotné existence tohoto principu, avšak ohledně jeho obsahu. Čili co z něho v dané věci pro Krajský soud v Hradci Králové vyplývá, a to ať již ze závazného právního názoru Vrchního soudu v Praze, tak i ohledně názoru vysloveného Nejvyšším soudem ČR, jelikož v dané kauze bylo dvakrát podáno dovolání. K tomuto lze dodat, že se v aplikační praxi odvolací soud ohledně závazného právního názoru velmi často omezí pouze na vágní formulaci, aniž by blíže specifikoval své pokyny, přičemž Sokol ve svém příspěvku explicitně uvádí,¹⁷³ že: „... mělo by jít o pokyn jednoznačný, bezpodmínečný a bezvariantní tak, aby jej soudce musel vykonat jen a pouze jedním jediným možným způsobem a aby cokoli jiného znamenalo zřetelné a jednoznačné porušení příkazu vyšší instance.“ Mám tedy za to, že tato oblast by si zasloužila větší pozornost, jelikož se v praxi může stát, že nalézací soud po zrušení rozsudku odvolacím soudem rozhodne laicky řečeno dle přání odvolacího soudu, což je v rozporu se základními zásadami trestního řízení.

Avšak došlo-li ke zrušení rozsudku pouze na základě odvolání podaného výlučně ve prospěch obžalovaného, potom se vztahuje na celé řízení po zrušení vadné části rozsudku princip zákazu reformationis in peius, tj. nejenom na další řízení před soudem první instance, ale vzhledem ke skutečnosti, že proti dalšímu rozhodnutí lze brojit řádnými opravnými prostředky, vztahuje se

¹⁷¹ Viz Trestní řád: Komentář. § 264 TR, [ASPI|Wolters Kluwer ČR, a. s. [online]. [cit. 2023-02-20].

¹⁷² Viz např. Kriminalisté ani během dalšího vyšetřování útoku na kadeřnici z Hořic nenašli viníka. Případ odložili. In: *Irozhlás.cz* [online]. Praha [cit. 2023-08-22]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/kauza-necesany-utok-na-kadernici-z-horic-odlozeni-pripadu_2012041245_zuj.

¹⁷³ Viz SOKOL, Tomáš. Závazný právní názor nadřízeného soudu v trestním řízení. In: GŘIVNA, Tomáš, ed. *Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám. Čtvrtstoletí hledání spravedlnosti na Nejvyšším soudě ČR*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 551. ISBN 978-80-7400-709-5.

tak tento princip i na případné následující opravné řízení ve věci, přičemž Jelínek upozorňuje na skutečnost,¹⁷⁴ že tomu tak je i v případě, kdy v tomto dalším stadiu eventuálně podá odvolání státní zástupce v neprospěch obžalovaného. Ani za tohoto předpokladu totiž nemůže dojít ke zhoršení jeho postavení, které je založeno původním rozhodnutím.

5 KOMPARACE INSTITUTU ODVOLÁNÍ S VYBRANÝMI ZAHRANIČNÍMI ÚPRAVAMI

Závěrečnou kapitolu své práce jsem se rozhodl pojmut jako kapitolu srovnávací, což ostatně vyplývá již z jejího samotného nadepsání, přičemž jsem se rozhodl naši platnou právní úpravu porovnat s úpravami dvou států. Za účelem komplexní komparace institutu odvolání jsem se pokoušel vybrat západoevropský stát s relativně stabilní právní úpravou, avšak neomezil jsem se pouze na něj, jelikož jsem dále vybíral i jeden z postsocialistických států, tj. stát s podobným historickým vývojem. Považuji za vhodné k systematické této kapitoly uvést, že vždy rozeberu organizaci soudní soustavy, následně se vypořádám s organizací veřejné žaloby, přičemž závěrem se budu věnovat již samotnému porovnání právní úpravy odvolání daného státu s naší právní úpravou.

Ze západoevropských států jsem k porovnání platné právní úpravy odvolání zvolil našeho západního souseda, tj. Německo. Tato volba byla poněkud nasnadě, jelikož se na německou právní úpravu opakovaně odkazují i v textu práce. Dalším důvodem je samozřejmě skutečnost, že je to náš největší sousední stát, nicméně nelze opomenout hlavní argument pro toto zvolení, kterým je jeho stabilní právní úprava. Německý trestní řád¹⁷⁵ byl totiž přijat nedlouho po sjednocení Německé říše, což mimo jiné představuje i milník vzniku svébytného státního celku s tím, že lze uvést, že německý trestní řád pochází již z roku 1877. Vzhledem k tak vzdálenému datu je logické, že zákoník prošel nesčetnými novelizacemi, přičemž v této souvislosti nelze opomenout, že k roku 1987 byl německý trestní řád opětovně vyhlášen. Je však nutné konstatovat, že od té doby prošel zákoník znovu mnohými novelizacemi, což je zcela zřejmé, jelikož od opětovného vyhlášení trestního řádu uběhlo již více než 35 let.

Ze států bývalého socialistického bloku jsem si pro srovnání právní úpravy vybral Slovensko. Mohla by vyvstat otázka, proč srovnávám právní úpravu s úpravami dvou států, tj.

¹⁷⁴ Viz JELÍNEK, Jiří, a kol. Trestní právo procesní. 6 aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, str. 714.

¹⁷⁵ Tzv. Strafprozessordnung (dále jen „StPO“).

nikoliv pouze s úpravou jednoho státního celku. Odpověď na ni se přímo nabízí, jelikož cílem práce je komplexně rozebrat institut odvolání včetně srovnání se zahraničními úpravami. Dle mého názoru je tak vhodné pro zevrubnou komparaci učinit srovnání naší právní úpravy se státem, jehož právní úprava je stabilní, jakož i s právní úpravou státu, který prodělal podobný vývoj, tj. s jedním z postsocialistických států. Nadto nelze opomenout skutečnost, že Slovensko představuje stát, k němuž máme vzhledem ke společné historii nejblíže.

5.1 Srovnání se Spolkovou republikou Německo

5.1.1 Organizace německé trestní soudní soustavy

Nejprve považuji za správné přiblížit, že chceme-li blíže rozebrat soustavu trestních soudů v Německu, potom nám nepostačí pouze StPO. Je tak třeba nahlédnout i do dalších právních předpisů, tj. zejména do zákona o organizaci soudů,¹⁷⁶ který upravuje mimo jiné i věcnou příslušnost soudů, avšak v rámci tohoto výčtu nelze opomenout ani Základní zákon,¹⁷⁷ jelikož německá ústava představuje jádro právního řádu.

Německá soudní soustava se skládá stejně jako v České republice ze čtyř instancí, přičemž tyto tvoří postupně obvodové soudy, zemské soudy, vrchní zemské soudy a Spolkový soudní dvůr. Úpravu věcné příslušnosti obvodových soudů nalezneme v ustanovení § 24 odst. 1 GVG, přičemž ji německý zákonodárce vymezil negativně. To znamená, že obvodový soud je příslušný k projednání věci tehdy, není-li příslušný zemský soud, případně není-li dána příslušnost ani vrchního zemského soudu. Rovněž zde považuji za vhodné poukázat na odlišnost od naší právní úpravy, jelikož věcná příslušnost v Německu není vedena kategorizací trestných činů na přečiny a zločiny, nýbrž spíše očekáváním státního zástupce ve výši trestní sazby, která v dané věci bude soudem pravděpodobně uložena, resp. že tento potenciálně uložený trest nebude převyšovat čtyři léta (dle § 24 odst. 1 bod 2. GVG). Z výše zmíněného lze a contrario vyvodit, že věcně příslušným bude již zemský soud. Pro úplnost doplňuji, že kategorizace trestných činů se projevuje až v otázce obsazení soudu, poněvadž obvodový soud rozhoduje v trestních věcech méně závažných samosoudcem, popř. v senátu, který se skládá se z předsedy senátu, tj. soudce, jakož i dvou dalších přísedících, v čemž se projevuje laický prvek. Dělicím kritériem v tomto případě je očekávání státního zástupce, že soudem nebude uložen trest odnětí svobody převyšující dvě léta (dle § 25

¹⁷⁶ Tzv. Gerichtsverfassungsgesetz (dále jen „GVG“) rovněž z roku 1877, opětovně vyhlášen k roku 1975.

¹⁷⁷ Tzv. Grundgesetz z roku 1949.

bod 2. GVG), avšak samosoudce rozhoduje u obvodového soudu i v případě trestního stíhání založeného soukromou žalobou.¹⁷⁸

Zemské soudy¹⁷⁹ tvoří druhý článek německé soudní soustavy s tím, že v souladu s výše uvedeným výkladem mohou rozhodovat jako prvoinstanční soudy, avšak konají i jako soudy odvolací, a to proti rozsudkům obvodových soudů. Zemské soudy rozhodují o odvolání v malých trestních komorách, které se skládají z předsedy senátu a dvou dalších laických členů (dle § 76 odst. 1 GVG). Jak uvádí ve svém příspěvku Říha,¹⁸⁰ tato skutečnost je v Německu vydatně kritizována, resp. především to, že zemský soud jakožto soud odvolací rozhoduje v zásadě ve shodném složení senátu. Kritika ze strany veřejnosti je zřejmá a pochopitelná, jelikož z hlediska majority společnosti může být postrádán větší odborný prvek. Veřejnost totiž může tuto skutečnost vnímat tak, že ze strany zákonodárce nedošlo k náležitému zajištění přezkoumání rozsudku soudu první instance odbornějším senátem odvolacího soudu, který by se dle názorů měl skládat pouze ze soudců profesionálů.

Další soudní instanci představují vrchní zemské soudy,¹⁸¹ které mohou konat jako soudy prvního stupně, pakliže rozhodují v mimořádně závažných věcech, které se svým významem dotýkají celého státu jako spolkové republiky s tím, že typickým příkladem může být trestný čin vraždy. Vrchní zemské soudy však jsou i soudy revizními, jelikož rozhodují o speciálním opravném prostředku, kterým je právě revize. Ta může směřovat proti rozsudkům malé trestní komory zemského soudu, tj. vůči rozsudku, kterým bylo rozhodnuto o odvolání proti rozsudku obvodového soudu. Dále rozhodují i v případě, byl-li revizí napaden přímo rozsudek obvodového soudu, aniž by tak bylo podáno odvolání ve věci. Vrchní zemský soud rozhoduje v senátu, který se skládá z jeho předsedy a dalších dvou soudců.

A konečně Spolkový soudní dvůr,¹⁸² který je vrcholným orgánem německé justice. Je příslušný k projednávání revizí, které směřují proti rozsudkům vrchních zemských soudů, kdy tyto rozhodovaly jako soudy prvního stupně. Dále rozhoduje i o revizích, kterými byly napadeny rozsudky zemských soudů, pakliže rozhodovaly ve velké trestní komoře, tj. nikoliv o podaném odvolání. Pro úplnost považuji za vhodné zdůraznit, že v tomto složení soudu rozhoduje zemský soud ve věci samotné v prvním stupni. V těchto případech rozhoduje Spolkový soudní dvůr

¹⁷⁸ Viz § 25 bod 1. GVG ve spojení s § 374 StPO.

¹⁷⁹ Viz část 5., ustanovení § 59 a násl. GVG.

¹⁸⁰ Viz ŘÍHA, Jiří. Soustava trestních soudů v Německu. *Trestněprávní revue* [online]. 2015, (7-8), s. 182 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgvpxi4s7g5ptqx3tl4ytqmq&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>.

¹⁸¹ Viz část 8., ustanovení § 115 a násl. GVG.

¹⁸² Viz část 9., ustanovení § 123 a násl. GVG.

v pětičlenných senátech, které se z logiky věci skládají pouze ze soudců. Pro komplexní doplnění je třeba uvést, že Spolkový soudní dvůr rozhoduje za účelem sjednocení judikatury ve velkém trestním senátu.¹⁸³

5.1.2 Organizace německé veřejné žaloby

Výklad k organizaci státního zastupitelství ve Spolkové republice Německo počnu opětovně vymezením pramenů právní úpravy. V této souvislosti je třeba znovu připomenout, že Německo je federací, což znamená, že i v rámci justice panuje dvojkolejnost, kdy můžeme hovořit jednak o spolkové úrovni, tj. dotýkající se celé federace, jakož i o zemské úrovni, která se rovná jednotlivým spolkovým zemím. Zároveň je třeba zmínit, že srovnáme-li úpravu státního zastupitelství na ústavní úrovni, potom lze shledat významnou diferenci, jelikož v Základním zákoně nenalezneme vymezení státního zastupitelství na rozdíl od Ústavy ČR.¹⁸⁴ Rovněž je třeba uvést, že německý právní řád neobsahuje předpis, který by komplexně upravoval postavení a organizaci státního zastupitelství, proto je třeba nahlédnout do GVG, kde nalezneme část desátou upravující právě státní zastupitelství, tj. ustanovení § 141 až 152 GVG, avšak nelze opomenout ani StPO.

Rovněž je třeba zmínit, že z dikce GVG vyplývá, že soudní soustava je sice čtyřstupňová, avšak soustavu státního zastupitelství tvoří pouze tři stupně, jelikož u obvodových soudů zpravidla nejsou zřízena samostatná státní zastupitelství. Působnost zde vykonává státní zastupitelství při zemských soudech, popř. tak může činit v jednoduchých věcech i vyšší úředník státního zastupitelství.¹⁸⁵ Výše uvedeným se tedy kontinuálně přesouváme k prvnímu stupni, který v rámci organizace tvoří státní zastupitelství působící u zemských soudů. Dalším stupněm je vrchní státní zastupitelství, které vykonává působnost u jednotlivých vrchních zemských soudů, čímž můžeme uzavřít organizaci státního zastupitelství na zemské úrovni. Avšak v rámci toho je třeba ještě rozebrat vztah mezi nimi, přičemž lze zmínit, že vrchní státní zastupitelství je orgánem vykonávajícím dohled nad státními zastupitelstvími u zemských soudů s tím, že orgánem dohledu nad činností vrchního státního zastupitelství je již příslušné zemské ministerstvo spravedlnosti.

Na úrovni federální lze stručně uvést třetí stupeň v rámci organizace státního zastupitelství v Německu, kterým je spolkové státní zastupitelství působící u Spolkového soudního dvoru.

¹⁸³ Viz ustanovení § 132 odst. 1, odst. 2 a odst. 3 GVG.

¹⁸⁴ K tomu viz hlava třetí upravující moc výkonnou, čl. 80 Ústavy ČR.

¹⁸⁵ Viz ustanovení § 142 a 142a GVG.

5.1.3 Odvolání podle německé právní úpravy

V rámci výkladu k odvolání v trestním řízení ve Spolkové republice Německo považuji za vhodné nejprve obecně vymezit řádné opravné prostředky, kterými jsou stížnost,¹⁸⁶ odvolání¹⁸⁷ a revize,¹⁸⁸ která se v mnohém podobá našemu institutu dovolání, avšak zároveň se i velmi odlišují. To lze implikovat již ze skutečnosti, že revize je řádným opravným prostředkem, což znamená, že tímto institutem lze brojit proti rozhodnutí, které dosud není v právní moci, zatímco naše dovolání představuje mimořádný opravný prostředek. V této části práce se tak nebudu věnovat pouze úpravě odvolání, jelikož mám za to, že odvolání a revize spolu v německém právu velmi úzce souvisí, z čehož vyplývá, že nelze komplexně rozebrat problematiku opravného řízení v případě opomenutí jednoho z těchto institutů.

Z výše uvedeného výkladu k organizaci německé justice lze vyvodit, že odvoláním lze brojit proti rozsudkům obvodových soudů v prvním stupni, přičemž lze napadnout meritorní rozsudek jak samosoudce, tak i senátu obvodového soudu složeného z předsedy senátu a dvou laických přísedících, přičemž dle dikce zákona je odvolání směřující proti těmto rozsudkům v zásadě přípustné (dle § 312 StPO). Nicméně je třeba doplnit, že v méně závažných věcech je oprávněn rozhodnout o přípustnosti odvolání sám odvolací soud, a to například v situaci, kdy byl obžalovanému uložen peněžitý trest ve výměře nepřesahující patnáct denních sazeb (dle § 313 odst. 1 StPO). V této souvislosti je nutné dále rozvést, že o odvoláních jsou povolány rozhodovat soudy zemské, které o nich rozhodují v malých trestních komorách skládajících se z předsedy senátu a opět dvou přísedících – laiků, a to vše i v souladu s předchozím výkladem, kde rovněž uvádím kritiku vztahující se k této problematice.¹⁸⁹ ¹⁹⁰ Již z výše uvedeného lze vyvodit dva značné rozdíly od naší platné právní úpravy odvolání. Zaprvé lze odvoláním platně napadnout pouze rozsudek obvodového soudu v prvním stupni, avšak proti rozsudku zemského soudu, který rozhodoval jako soud prvního stupně, již odvoláním brojit nelze. V takovém případě se lze bránit prostřednictvím řádného opravného prostředku revize, což bude rozebráno dále. Druhý rozdíl lze demonstrovat na složení senátu odvolacího soudu, jelikož v naší platné úpravě rozhodují odvolací soudy o podaném odvolání zásadně ve tříčlenných senátech, které se skládají z předsedy senátu a dvou dalších soudců, což má garantovat prvek odbornosti. K tomu lze dále uvést, že rozsudek soudu prvního stupně má být erudovaně přezkoumán třemi soudci profesionály, přičemž není

¹⁸⁶ Beschwerde, srov. ustanovení § 304 až 311a StPO.

¹⁸⁷ Berufung, srov. ustanovení § 312 až 332 StPO.

¹⁸⁸ Revision, srov. ustanovení § 333 až 358 StPO.

¹⁸⁹ Srov. ustanovení § 76 odst. 1 GVG.

¹⁹⁰ Srov. s podkapitolou 5.1.1 práce.

podstatné, zda se jedná o přezkum rozsudku vydaného samosoudcem či senátem. Právní úprava v Německu je však odlišná, byť v prvním stupni u obvodového soudu může rovněž rozhodovat samosoudce, jakož i tříčlenný senát stejně jako u nás, avšak odvolací soud rozhoduje o podaném odvolání taktéž v tříčlenném senátu složeném z předsedy a dvou laických přísedících. Jak výše uvádím, je tato skutečnost předmětem kritiky, přičemž v očích veřejnosti tím je napadána samotná opodstatněnost opravného řízení.

Německý zákonodárce rovněž stanovil, že odvolání je třeba podat u soudu prvního stupně do sedmi dnů od vyhlášení rozsudku s tím, že tak lze učinit ústně do protokolu, popřípadě písemnou formou (dle § 314 odst. 1 StPO). Nebyl-li však obžalovaný přítomen vyhlášení rozsudku, počíná mu běžet lhůta k podání odvolání samotným doručením předmětného rozsudku (dle § 314 odst. 2 StPO). Z tohoto lze implikovat, že byť v průběhu práce opakovaně kritizují nedostatečně dlouhou lhůtu k podání odvolání, tak v Německu je tato lhůta dokonce ještě o jeden den kratší.

K samotným principům lze uvést toliko, že německé odvolací řízení je vedeno úplným revizním principem, což znamená, že v rámci řízení o podaném odvolání dochází k novému projednání věci jak ve skutkových zjištěních, tak i v právních otázkách. V zásadě tak dochází ke konání druhého hlavního líčení ve věci, resp. toto představuje úplnou revizi této fáze konané u soudu prvního stupně. V této souvislosti je třeba doplnit, že dle dikce zákona platí pro toto stadium ustanovení upravující hlavní líčení u prvoinstančního soudu, tj. v těch otázkách, které nejsou upraveny speciálně (dle § 323 odst. 1 a § 332 StPO). Dále je třeba uvést, že odvolatel není povinen odůvodnit své odvolání, z čehož lze a contrario vyvodit, že odvolací soud není jeho námitkami vázán. Nicméně odvolatel je oprávněn se omezit na námitky vůči oddělitelným výrokům napadeného rozsudku soudu prvního stupně s tím, že neučiní-li tak, považuje se rozsudek za napadený v celém svém rozsahu (dle § 318 a 327 StPO). V odvolacím řízení je rovněž přípustné uvádět nové skutečnosti a důkazy, což obecně vyplývá již ze skutečnosti, že je vedeno úplným revizním principem (dle § 323 odst. 3 StPO). Pro úplnost je třeba taktéž zmínit, že z logiky věci odvolání disponuje devolutivním účinkem, jakož i účinkem suspenzivním (dle § 316 odst. 1 StPO). Bylo-li odvolání shledáno jako důvodné, potom odvolací soud napadený rozsudek zruší a sám ve věci rozhodne rozsudkem, a contrario odvolání zamítne (dle § 328 odst. 1 StPO). Rovněž považuji za vhodné doplnit, že bylo-li podáno odvolání výlučně ve prospěch obžalovaného, potom v souladu s principem zákazu reformationis in peius nemůže dojít ke zhoršení jeho postavení, avšak tento princip neplatí absolutně, jelikož se nevztahuje na výrok o vině, tj. na změnu ve skutkových zjištěních (dle § 331 odst. 1 StPO). Z výše uvedeného tedy vyplývá, že se úpravy

odvolání u nás a v Německu v lecčem shodují, ale v mnohých otázkách se i rozlišují, což je dle mého názoru způsobené i rozštěpením řádných opravných prostředků, jelikož velmi silným institutem je právě i revize, o které se v krátkosti rozepíšu.

Revize představuje řádný opravný prostředek, který slouží k nápravě právních vad. Je tak určena k přezkumu, zda revizí napadený rozsudek byl vydán v souladu se zákonem, tj. v souladu s hmotněprávními normami, jakož i v souladu s ustanoveními, které upravují podmínky řízení. Lze to formulovat i tak, že právní norma v dané věci nebyla použita správně, popřípadě nebyla aplikována vůbec, byť použita býti měla. Cílem revize jako opravného prostředku je tedy napravit vadné části rozsudku, k jejichž vzniku došlo v průběhu soudního řízení s tím, že tyto mají jistou relaci na rozsudek jako takový. Revizí lze napadnout rozhodnutí odvolacího soudu, tj. rozhodnutí zemského soudu o odvolání proti rozsudku obvodového soudu v prvním stupni, avšak tímto opravným prostředkem lze napadnout i rozsudky zemských soudů v první instanci, proti nimž je přípustná toliko jen revize, tj. nikoliv odvolání s tím, že lze hovořit o tzv. *skokové revizi* (dle § 335 StPO). Stejně tomu tak je i v případě rozsudku vrchního zemského soudu v prvním stupni, kdy přípustným opravným prostředkem proti němu je opět pouze revize (dle § 333 StPO). Revizními soudy tak jsou vrchní zemské soudy, jakož i Spolkový soudní dvůr. Zákonodárce rovněž stanovil možnost volby, a to u rozsudků, které jsou způsobilé k napadení prostřednictvím odvolání, přičemž oprávněná osoba se může svobodně rozhodnout, zdali podá ve věci odvolání, popřípadě revizi (dle § 335 odst. 1 StPO). Z tohoto lze dále vyvodit, že pro podání revize není dána podmínka nejprve podat odvolání v dané kauze. Z dikce zákona rovněž vyplývá, že revizi je třeba podat u soudu, jehož rozsudek se tímto opravným prostředkem napadá, a to opět do sedmi dnů od vyhlášení rozsudku, přičemž tak lze učinit ústně do protokolu, jakož i písemně (dle § 341 odst. 1 StPO). Jedná se tak o obdobnou úpravu jako v případě odvolání.

Další nuancí od našeho dovolání je skutečnost, že revize disponuje suspenzivním účinkem (dle § 343 odst. 1 StPO). Rozdílem od úpravy odvolání v německém právním řádu je, že revize musí být odůvodněna tak, aby bylo patrné, v jakém rozsahu rozsudek napadá, jaké vady mu vytýká a čeho se domáhá. Vzhledem ke skutečnosti, že může nastat situace, kdy prvoinstanční rozsudek obvodového soudu může být napaden jak odvoláním, tak i revizí, potom je třeba uzavřít, že se projedná odvolání ovšem za předpokladu, že nebylo vzato zpět, popřípadě nebylo zamítnuto. Pro úplnost je třeba doplnit, že proti takovému rozsudku, kterým bylo rozhodnuto o odvolání ve smyslu předcházející věty, je přípustná revize (dle § 335 odst. 3 StPO).

5.2 Srovnání se Slovenskou republikou

5.2.1 Organizace slovenského trestního soudnictví

Nejprve považuji za vhodné se vyjádřit k rozpadu České a Slovenské Federativní Republiky, tj. nastínit historický kontext tohoto významného milníku. Federální shromáždění ČSFR přijalo dne 25. 11. 1992 ústavní zákon č. 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní republiky, jenž nabyl účinnosti k 08. 12. 1992, přičemž stanovil, že uplynutím 31. 12. 1992 dochází k zániku České a Slovenské Federativní Republiky s tím, že od 1. ledna následujícího roku budou sukcesorskými státy Česká republika a Slovenská republika jako samostatné a svrchované státní celky. V této souvislosti považuji za vhodné dále uvést, že Česká národní rada a Národní rada Slovenské republiky byly pověřeny, aby společně s příslušnými vládami položily základy svébytných států.

K pramenům právní úpravy soudní moci u našich sousedů je nutno rovněž upřesnit, že Ústava¹⁹¹ jakožto jádro slovenského právního řádu obsahuje úpravu soudní moci v hlavě sedmé, přičemž oddíl první je věnován Ústavnímu soudu SR, zatímco druhý oddíl se věnuje úpravě obecných soudů. Z článku 143 Ústavy dále explicitně vyplývá, že se soustava soudů skládá z Nejvyššího soudu Slovenské republiky a dalších soudů, jejichž bližší úprava je ponechána zákonu. Nyní se budu blíže věnovat samotné úpravě trestního soudnictví, přičemž po zániku federace byla na Slovensku stále platná a účinná kodifikace trestního práva procesního ještě z dob trvání společného státního celku, tj. právě zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. Nicméně na rozdíl od naší právní úpravy se slovenský zákonodárce rozhodl k nahrazení původního trestního řádu právním předpisem zcela novým, jelikož již v roce 2005 byl přijat nový trestní řád, a to zákon č. 301/2005 Zb., trestný poriadok (dále jen „*TP*“), který nabyl účinnosti k 01. 01. 2006 (dle § 569 TP). Lze shrnout, že elementárním cílem rekodifikace trestního práva procesního bylo trestní řízení zrychlit, zjednodušit a celkově zefektivnit, čímž měla být zaručena mnohem účinnější ochrana práv fyzických a právnických osob, včetně ochrany jejich zájmů, jakož i zájmů celé slovenské společnosti. Dále je třeba nahlédnout i do zákona Národní rady Slovenské republiky č. 757/2004 Zb., o súdech, který ve svém § 5 shrnuje soustavu obecných soudů. Z tohoto ustanovení tak explicitně vyplývá, že soudní soustavu tvoří soudy okresní, soudy krajské, Nejvyšší správní soud, Nejvyšší soud, jakož i Specializovaný trestní soud.¹⁹² Již z výše uvedeného lze vyvodit jednu zásadní změnu od našeho právního řádu, tj. skutečnost, že slovenská soudní soustava je v zásadě

¹⁹¹ Ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky.

¹⁹² Tj. okresné sudy, krajské sudy, Najvyšší správny súd SR, Najvyšší súd SR, Špecializovaný trestný súd.

třístupňová, přičemž to vyplývá i z výkladového ustanovení § 10 odst. 4 TP, kdy soustavu postupně tvoří okresní soudy, krajské soudy a Nejvyšší soud SR, avšak tato elementární soustava je doplněna právě Specializovaným trestním soudem, o kterém se budu zmiňovat níže. Úpravu trestního soudnictví následně nalezneme v části první, hlavě druhé, dílu prvním TP (ustanovení § 11 – 24 TP).

V zásadě lze říci, že soudem prvního stupně je soud okresní za předpokladu, že zákon nestanoví jinak (dle § 15 odst. 1 TP). Co se týká samotného složení soudu, lze konstatovat, že před okresním soudem může rozhodovat i samosoudce, a to o přečinech a zločinech, avšak nikoliv už o zvláště závažných zločinech s dolní hranicí trestní sazby trestu odnětí svobody dvanáct let (dle § 349 odst. 1 TP). Jinak rozhoduje před okresním soudem v prvním stupni senát složený z předsedy senátu a dvou laických přísedících (dle § 14 zákona o súdech). Úprava věcné příslušnosti je na Slovensku složitější, jelikož zákonodárce rozlišuje okresní soudy, okresní soudy v sídle krajského soudu, které mimo jiné konají o zvláště závažných zločinech s dolní hranicí sazby trestu odnětí svobody dvanáct let, jakož i o skutcích spáchaných organizovanou skupinou, zločineckou skupinou či teroristickou skupinou, avšak nelze opomenout ani okresní soudy upravené zvláštním právním předpisem, které rozhodují obecně o vojenských trestných činech, kam lze z logiky věci subsumovat trestné činy vojáků. Avšak je třeba opětovně zdůraznit, že soudem prvního stupně je okresní soud, ledaže zákon určí jinak. Na tomto místě se dostáváme k úpravě Specializovaného trestního soudu, který byl zřízen zákonem č. 291/2009 Zb., o Špecializovanom trestnom súde. Tento je v zásadě soudem prvního stupně, a to v případech taxativně vypočtených zákonem (dle § 14 TP), přičemž lze zjednodušit, že je věcně příslušným v případech nejzávažnější kriminality. Typicky tak koná řízení o trestném činu úkladné vraždy. V této souvislosti je třeba říci, že proti jeho rozsudku je možno podat odvolání, o kterém bude rozhodovat Nejvyšší soud SR. Ke složení tohoto soudu lze dále uvést, že rozhoduje v senátu složeném z předsedy a dalších dvou soudců.

Druhý stupeň trestního soudnictví tvoří krajské soudy, které z logiky věci vedou řízení o opravném prostředku podaném proti rozhodnutí okresního soudu, okresního soudu v sídle soudu krajského, jakož i proti rozhodnutím okresních soudů upravených zvláštním zákonem. Nicméně na tomto místě je třeba zdůraznit, že výše uvedené neplatí absolutně, čímž míním, že krajské soudy nemusí být nutně pouze soudy druhého stupně, nýbrž v jistých situacích mohou konat i jako soudy prvoinstanční. K tomu dojde například tehdy, nebude-li Specializovaný trestní soud schopen ustanovit senát z důvodu vyloučení všech soudců apod. V takovém konkrétním případě bude příslušný k rozhodování Krajský soud v Banské Bystrici. Pro úplnost považuji za vhodné doplnit,

že krajské soudy v trestních věcech rozhodují v tříčlenných senátech, které se skládají z předsedy senátu a dalších dvou soudců (dle § 16 odst. 1 zákona o súdech).

Třetím článkem soudní soustavy je Nejvyšší soud Slovenské republiky, který je příslušný k rozhodování jak o řádných, tak i o mimořádných opravných prostředcích. Nejvyšší soud SR tak rozhoduje o podaných řádných opravných prostředcích, kterými se brojí proti rozhodnutí Specializovaného trestního soudu, jakož i krajského soudu v prvním stupni. V těchto případech rozhoduje Nejvyšší soud SR v tříčlenném senátu, který se skládá z logiky věci pouze ze soudců profesionálů. Z výše zmíněného dále vyplývá, že tento soud je rovněž příslušným pro rozhodování o podaném mimořádném opravném prostředku, který lze podat proti rozhodnutí jakéhokoliv soudu v trestních věcech. Nicméně zde rozhoduje Nejvyšší soud SR již v rozdílném složení, tj. v pětičlenném senátu, přičemž tento se opětovně skládá pouze ze soudců.

Závěrem považuji za nutné konstatovat, že tříčlanková soudní soustava může na první pohled působit dojmem, že danou problematiku ulehčuje a zjednodušuje, avšak ve skutečnosti je slovenská soudní soustava poměrně složitá. Nakonec nejsem zcela přesvědčen, že je vhodné, aby Nejvyšší soud SR byl jak druhoinstančním soudem, tak i soudem třetí instance, tj. stolicí rozhodující o řádných i mimořádných opravných prostředcích v trestních věcech. Říha k tomuto například explicitně zmiňuje,¹⁹³ že: „*taková kumulace u téhož soudního orgánu není řešením koncepčně protikorupčním, ale spíše naopak vytvářejícím pro korupci prostor.*“

5.2.2 Organizace slovenské veřejné žaloby

Orgánem zastupujícím veřejnou žalobu na Slovensku je prokuratura,¹⁹⁴ jejíž úpravu nalezneme v samostatné hlavě osmé Ústavy SR, přičemž článek 150 stanovuje, že v jejím čele stojí generální prokurátor, kterého jmenuje a odvolává prezident republiky, a to na návrh parlamentu. Dále je třeba k pramenům právní úpravy zmínit zákon č. 153/2001 Zb., o prokurátúre (dále jen „ZOP“), který definuje prokuraturu jako samostatnou a hierarchicky uspořádanou soustavu státních orgánů, která se vyznačuje vztahem nadřízenosti a podřízenosti (dle § 2 ZOP). Výše zmiňuji, že soudní soustava na Slovensku tvoří tři stupně, s čímž koresponduje i organizace prokuratury, jelikož ji tvoří generální prokuratura, krajské prokuratury a konečně i prokuratury okresní (dle § 38 odst. 1 ZOP).

¹⁹³ Viz. ŘÍHA, Jiří. Trestní soudnictví v zahraničí - mezinárodní srovnání. *Trestněprávní revue* [online]. 2015(5), s. 105 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgvpxi4s7gvpxgzrqa2q&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>.

¹⁹⁴ Prokurátúra Slovenskej republiky.

V této souvislosti považuji za vhodné se vypořádat s místní působností jednotlivých stupňů, přičemž pro generální prokuraturu stanovil zákonodárce celostátní působnost. Zároveň se jedná o ústřední orgán státní správy a z logiky věci představuje i nejvyšší orgán prokuratury. Místní působnost krajských a okresních prokuratur se již dále shoduje s obvody krajských, potažmo okresních soudů.

Z výše uvedeného tak vyplývá, že nejnižším stupněm prokuratury je okresní prokuratura, v jejímž čele stojí okresní prokurátor, který je povinen zabezpečit řádné fungování tohoto orgánu. Jak jsem již také zmiňoval, platí zde vztahy nadřízenosti a podřízenosti, což znamená, že okresní prokurátor je odpovědný krajskému prokurátorovi, popř. i generálnímu prokurátorovi, tj. právě prostřednictvím krajského prokurátora. Další stupeň představují krajské prokuratury, které jsou nadřízeným orgánem pro všechny okresní prokuratury v daném obvodu. V čele stojí krajský prokurátor, který za svoji činnost odpovídá generálnímu prokurátorovi s tím, že ten je následně odpovědný vůči parlamentu.

Nadto je však třeba uvést, že pro řízení před Specializovaným trestním soudem je příslušný speciální prokurátor a prokurátor Úřadu speciální prokuratury, který je součástí generální prokuratury (dle § 46 odst. 2 ZOP). Pakliže bych to velmi zjednodušil, potom je tento speciální orgán příslušný k zastupování veřejné žaloby zejména v kauzách souvisejících s korupcí.

5.2.3 Odvolání podle slovenské právní úpravy

Úpravu odvolání nalezneme v třetí části, hlavě šesté trestného poriadku nadepsané *Odvolanie a konanie o ňom* (dle § 306 – 329 TP). Lze říci, že stejně jako v českém právním řádu je slovenská úprava odvolání vybudována na širokém základě, přičemž tímto oprávněným prostředkem je možno brojit v zásadě proti jakémukoliv rozsudku soudu prvního stupně, který dosud není v právní moci (dle § 306 odst. 1 TP). Na tomto místě ovšem budu sám se sebou polemizovat, jelikož předcházející věta neplatí absolutně, čímž mířím k tomu, že schválí-li soud navrženou dohodu o vině a trestu, potom proti takovému rozsudku není odvolání přípustné (dle § 334 odst. 4 TP). Na této skutečnosti lze ilustrovat první rozdíl mezi právními úpravami, jelikož český zákonodárce sice zpřísnil podmínky pro napadení rozsudku, kterým byla schválena dohoda o vině a trestu, avšak tuto možnost zcela nevyloučil, jelikož odvolatel je oprávněn brojit proti tomuto rozsudku, pakliže není v souladu s podobou dohody o vině a trestu, jejíž schválení bylo státním zástupcem navrženo (dle § 245 odst. 1 TŘ). Ze zákona dále explicitně vyplývá, že odvolání disponuje suspenzivním účinkem (dle § 306 odst. 2 TP), přičemž i z výše uvedeného výkladu lze dovodit, že odvolání způsobuje rovněž účinek devolutivní.

Okruh oprávněných osob k podání odvolání je v zásadě shodný s naší úpravou s tím, že jejich odvolací právo je i obdobně široké (dle § 307 - 308 TP). Jsou tak oprávněny s ním svobodně disponovat, tj. rozhodnout se k podání či nepodání odvolání, jsou oprávněny se práva podat odvolání vzdát a již podané odvolání mohou vzít zpět (dle § 312 – 313 TP), přičemž jistou garancí svobodného uplatňování tohoto práva je aplikace principu *zákazu reformationis in peius*, jehož konstrukce je v zásadě taktéž velmi podobná s českou právní úpravou (dle § 322 odst. 3, § 327 odst. 2 TP). Považuji za vhodné na tomto místě uvést, že jak vzdání se odvolání, tak i jeho zpětvzetí představují neodvolatelné úkony. Avšak rozdílná bude zcela nepřekvapivě úprava lhůty k podání odvolání, která je na Slovensku delší. Činí patnáct dnů od oznámení rozsudku a podává se u soudu, který napadený rozsudek vydal (dle § 309 odst. 1 TP). Slovenský zákonodárce prodloužil odvolací lhůtu z osmi dnů na patnáct až rekodifikací, přičemž záměrem bylo sjednotit úpravu jak s občanskoprávním řízením, tak i se správním řízením.

Odvolání je třeba podat u soudu, který vydal napadený rozsudek, a to právě ve lhůtě patnácti dnů od oznámení předmětného rozsudku. V této souvislosti považuji za vhodné doplnit, že k oznámení rozsudku dojde jeho doručením, byl-li vyhlášen v nepřítomnosti oprávněné osoby, a *contrario* samotným vyhlášením v přítomnosti dané osoby (dle § 309 odst. 1 TP). Na tomto místě budu se slovenským zákonodárcem jemně polemizovat, jelikož považuji tuto úpravu za lehce problematickou, jelikož bude-li oprávněná osoba přítomna vyhlášení rozsudku, potom dojde k jeho oznámení, čímž jí počne plynout lhůta k podání odvolání. Problém spatřuji ve skutečnosti, že v takovém případě může dojít k tomu, že osobě může být doručen opis rozsudku až po uplynutí lhůty k podání odvolání, což znamená, že nebude mít dostatečný podklad k tomu, aby mohla erudovaně vylicít vady, které v rozsudku či mu předcházejícím řízení spatřuje. Na druhou stranu je toto mínění třeba zmírnit tím, že slovenské opravné řízení se řídí omezeným revizním principem, s čímž souvisí i skutečnost, že slovenský zákonodárce nemá takové nároky na odůvodnění odvolání jako ten český, tj. nemůže být odmítnuto v případě nesplnění obsahových náležitostí.

V případě, že se rozsudek oznamuje obžalovanému, jakož i jeho obhájci a zákonnému zástupci, lhůta počne plynout oznámením, které bylo učiněno nejpozději. Rovněž je třeba doplnit, že orgánu sociálně-právní ochrany dětí plyne lhůta k podání odvolání samostatně, což je rozdíl od ostatních oprávněných osob, kterým lhůta končí stejným dnem jako obžalovanému, tj. zejména osobám se samostatným odvolacím právem, přičemž z tohoto výčtu je třeba z logiky věci vyloučit prokurátora, kterému lhůta plyne taktéž samostatně. Odvolání lze podat v jakékoliv formě stanovené pro obecné podání, tj. ústně do protokolu, písemně, pomocí prostředků elektronické komunikace, jakož i pomocí již archaických prostředků pro dnešní dobu, tj. telexafem či

telegrafem. Co se týká jeho obsahu, potom je v něm třeba specifikovat, proti kterým výrokům napadeného rozsudku směřuje, případně zda se jím brojí i proti řízení, které rozsudku předcházelo (dle § 311 odst. 1 TP). V této souvislosti doplňuji, že zákon stanovuje další povinnosti pro odvolání podané prokurátorem, obhájcem za obžalovaného a zmocněncem poškozeného či zúčastněné osoby, jelikož tyto musí být odůvodněné natolik, aby bylo nesporné, do kterých částí je předmětný rozsudek napaden, jaké vady jsou rozsudku, případně i předcházejícímu řízení vytýkány.

V souladu s přecházejícím výkladem lze uzavřít, že odvolání disponuje devolutivním účinkem, tj. rozhodnutí o podaném odvolání se přenáší na soud vyššího stupně, kterým je krajský soud v případě, že se brojí proti rozsudku okresního soudu v prvním stupni, avšak odvolacím soudem může být i Nejvyšší soud, a to v případě, že se odvoláním brojí proti rozsudku Specializovaného trestního soudu či krajského soudu v prvním stupni, což je důsledek skutečnosti, že soudní soustava na Slovensku tvoří tři stupně. Odvolání se podává u soudu, jehož rozsudek je napaden, přičemž účelem řízení u prvoinstančního soudu je především odstranit vady odvolání spočívající zejména v jeho obsahu.

Zásadní rozdíl mezi oběma právními úpravami lze spatřovat ve způsobu vyřizování odvolání, jelikož na Slovensku i po rekodifikaci převažuje kasace, byť s prvky apelace, což je rozdíl od naší úpravy, jelikož *velkou novelou trestního řádu* byla nastolena zcela opačná situace, tj. naše odvolací řízení je vedeno apelačním principem s prvky kasace. To znamená, že slovenský odvolací soud není oprávněn se odchýlit od skutkového zjištění nalézacího soudu, a contrario je oprávněn sám ve věci rozsudkem rozhodnout v případě, že byl skutkový stav nalézacím soudem správně zjištěn, případně byl vhodně doplněn o důkazy, které byly provedeny odvolacím soudem. Pokud by se chtěl odchýlit od skutkového zjištění soudu prvního stupně, potom již není oprávněn sám ve věci rozhodnout rozsudkem a převládne kasace, tj. odvolací soud napadený rozsudek zruší a vrátí celou věc soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí. Ten je potom vázán právním názorem vysloveným odvolacím soudem.

Z výše uvedeného stručného výkladu k odvolání dle slovenské právní úpravy lze vyvodit jisté rozdíly od naší právní úpravy, kdy lze zmínit především rozdíl ve lhůtě k podání odvolání, nicméně nelze opomenout ani rozdíly v předmětu odvolání. Dále lze zmínit, že se obě právní úpravy liší i způsobem vyřizování odvolání, jelikož české odvolací řízení je vedeno apelačním principem s prvky kasace, zatímco na Slovensku převažuje kasace, jež je vhodně doplněna o prvky apelace. Avšak nelze opomenout ani nuance spočívající ve způsobu oznámení rozhodnutí včetně rozsahu přezkumu napadeného rozsudku odvolacím soudem.

ZÁVĚR

Tématem diplomové práce je odvolání v trestním řízení, z čehož vyplývá, že cílem bylo pregnantně rozebrat platnou právní úpravu naprosto klíčového opravného prostředku, kterým odvolání bezpochyby je. Za tímto účelem bylo nezbytné zanalyzovat tuto problematiku komplexně, tj. včetně historického vzhledu do vývoje institutu odvolání na našem území, jakož i jeho zařazením do systému opravných prostředků v českém právním řádu, a to včetně rozboru základních zásad opravného řízení. Diplomová práce tak usilovala o zhodnocení platné právní úpravy odvolání, tj. z hlediska analýzy oprávněných osob k podání, předmětu, odvolacích důvodů, rozboru obsahu odvolání a jeho následného podání oprávněnou osobou, přičemž nebyly opomenuty ani neodvolatelné úkony vzdání se odvolání a následné zpětvzetí, nakonec bylo čtenáři komplexně přiblíženo odvolací řízení včetně rozebrání rozhodnutí odvolacího soudu o podaném odvolání. Dílčím cílem práce bylo přednést úvahy předních odborníků ke sporným a problematickým otázkám v souvislosti se současnou právní úpravou odvolání, přičemž jsem se mimo jiné snažil s těmito názory polemizovat a následně zaujmout vlastní stanovisko k jednotlivým sporným institutům s tím, že jsem za tímto účelem využil i ustálené judikatury. Z výše uvedeného tak nepřímou vyplývá, že dalším cílem bylo uvést jednotlivá řešení na palčivé otázky, jež vyvstávají jak z teorie, tak především z praxe. Tím je míněno pokusit se naznačit řešení *de lege ferenda*, a to i s přihlédnutím k provedené komparaci institutu odvolání s německou právní úpravou, jakož i s úpravou, kterou nalezneme ve slovenském právním řádu.

V samotném úvodu se zamýšlím, zdali je právní úprava odvolání stále dostatečná, jelikož základním pramenem trestního práva procesního je zastaralý trestní řád, který byl čteně novelizován, avšak v této souvislosti je třeba uvést, že samotné odvolací řízení bylo po dlouhou dobu poměrně stabilní, a to až do velké novely trestního řádu, která jej však diametrálně pozměnila. Zároveň nelze opomenout ani opakující se snahy o rekodifikaci trestního práva procesního, jelikož cílem je přijetí moderního předpisu, který bude odpovídat evropským standardům včetně konceptu restorativní justice. I přes výše uvedené si dovoluji tvrdit, že platná právní úprava odvolání a odvolacího řízení je stále dostačující, byť není dokonalá, což je však pochopitelné vzhledem ke stáří trestního řádu. Klíčová je totiž stále polemika o zdlouhavosti trestního řízení, tj. včetně odvolacího řízení, přičemž původně jsem měl za to, že k jistému urychlení odvolacího řízení by mohlo dojít rozšířením pravomocí soudu prvního stupně tak, aby mohl z formálních důvodů rozhodnout o odvolání, tj. odmítnout jej či zamítnout, aniž by jej věcně

projednal, k čemuž se přikláněli i někteří autoři.¹⁹⁵ Je třeba uvést, že v takovém případě by bylo nutné zavést opravný prostředek proti takovému rozhodnutí soudu prvního stupně, aby nedošlo ke zkrácení práva na obhajobu, přičemž jsem navrhoval nastolení stížnosti se suspenzivním i devolutivním účinkem. Následně jsem s tímto názorem polemizoval, poněvadž jsem dospěl k závěru, že by to mohlo přinést naprosto odlišné účinky, jelikož by soud prvního stupně byl povinen vyhotovit písemné rozhodnutí, dále doručit jeho opis oprávněným osobám, následně by byl nucen posečkat na uplynutí lhůty k podání stížnosti a až poté by mohl předložit celou věc odvolacímu soudu, což by ve svém důsledku vedlo spíše k prodloužení odvolacího řízení s tím, že by to bylo v rozporu i s principem hospodárnosti.

Souvislost s urychlením odvolacího řízení lze spatřovat i ve správném nastavení vztahu mezi principem apelace a kasace. Tuto skutečnost lze demonstrovat i na postupném vývoji institutu odvolání na našem území, jelikož odvolací řízení upravené trestním řádem z roku 1950 bylo vedeno apelačním principem s prvky kasace, zatímco úpravou trestního řádu z roku 1956 došlo k převážení této situace, tj. pro odvolací řízení byl determinující kasační princip, který byl doplněn o prvky apelace. Dalším milníkem ve vývoji bylo přijetí současné základní normy trestního práva procesního, tj. zákona č. 141/1961 Sb., který setrval v myšlence, že rozhodovat se má především před soudem prvního stupně, převládala tak stále kasace nad apelací. Velká novela trestního řádu však přetransformovala způsob vyřizování o podaném odvolání tak, že rozhodujícím je apelační princip, který je vhodně doplněn o prvky kasace, což znamená, že právě odvolací soud by měl rozhodnout, přičemž k vrácení věci soudu první instance k novému projednání a rozhodnutí by se měl uchýlovat pouze výjimečně, tj. v případech, kdy jsou skutková zjištění natolik nedostatečná, že by bylo nutné činit rozsáhlé, případně obtížně proveditelné dokazování před odvolacím soudem, čímž by prakticky docházelo k nahrazování činnosti soudu prvního stupně. Tento postup dle názoru zákonodárce skýtá záruky rychlejší nápravy vadných rozhodnutí, přičemž z praxe vyplývá, že lze dát zákonodárci za pravdu. Nelze však za touto tezí stát absolutně, jelikož se domnívám, že některé odvolací soudy ke kasaci stále přistupují i v jiných než ve výjimečných případech. V této souvislosti je přitom třeba uvést, že předpokladem je, že by se do budoucna měla apelace ještě více posilovat. Domnívám se však, že současná úprava mezi apelací a kasací je nastavena zákonodárcem vhodně a další posilování apelačního principu by mohlo vést k oslabení práva na obhajobu, proto mám za to, že by ještě větší posílení apelace bylo již nežádoucí.

¹⁹⁵ Viz podkapitola 4.5 práce.

Dalším návrhem de lege ferenda k urychlení odvolacího řízení je možnost konání veřejného zasedání bez nutné účasti obžalovaného, tj. konalo by se zpravidla v nepřítomnosti obžalovaného, avšak ten by byl o jeho konání vyrozuměn, z čehož lze implikovat, že by došlo k zachování jeho práva na účast. Tímto postupem by došlo k zamezení situací, kdy obžalovaný tvrději trvá na své účasti ve veřejném zasedání, ač se účelově omlouvá, a to i opakovaně. Zákonodárce by měl v této souvislosti stanovit pouze nejzásadnější překážky pro konání veřejného zasedání v nepřítomnosti obžalovaného.

Dále bych se chtěl stručně vyjádřit ke lhůtě k podání odvolání, která činí osm dnů od doručení opisu rozsudku, přičemž dle zákonodárce se jedná o dostatečný časový úsek. V tomto bodě budu oponovat výše uvedeným atributům, které by měly zrychlit odvolací řízení, zatímco prodloužení lhůty k podání odvolání způsobí efekt opačný, avšak zásada rychlosti je jen jednou z mnoha základních zásad trestního řízení, což znamená, že ji nelze vykládat izolovaně, ani nemůže být bezdůvodně preferována. Nedostatečnou úpravu lhůt v odvolacím řízení lze ilustrovat i na případu, kdy bude obžalovanému pro účely odůvodnění odvolání či jeho obhajoby v odvolacím řízení soudem ustanoven obhájce, kterému zároveň uloží, aby do pěti dnů od doručení opatření odvolání odůvodnil. V této šibeniční lhůtě je tak obhájce povinen prostudovat spis včetně předmětného rozsudku, což znamená, že se musí objednat k nahlížení do spisu, fyzicky se k němu dostavit, nahlédnout do něho a dále spis prostudovat. Taktéž by měl stihnout se setkat s obžalovaným, přičemž ten se může nacházet ve vazbě potenciálně i na druhém konci republiky. I na této skutečnosti lze demonstrovat, že lhůty jsou v odvolacím řízení zkrátka neúměrně krátké, přičemž totéž lze říci i o lhůtě pro podání odvolání. Proto bych de lege ferenda navrhoval její prodloužení z osmi dnů na patnáct, čímž by došlo ke sjednocení úpravy s občanskoprávním řízením, jakož i se řízením správním. V této souvislosti nelze opomenout, že jsem se tímto návrhem inspiroval i z provedeného srovnání se zahraničními úpravami. Je totiž třeba konstatovat, že po rozpadu federace jsme byli společně se Slovenskem na stejné startovní pozici, přičemž slovenský zákonodárce se rozhodl k prodloužení lhůty k podání odvolání z osmi dnů na patnáct až rekonfigurací, tj. přijetím trestního řádu v roce 2005, čímž mimo jiné došlo i ke sjednocení úpravy se řízením správním a občanskoprávním. Naopak se nelze inspirovat německou úpravou, dle které lze podat odvolání ve lhůtě sedmi dnů od vyhlášení rozsudku soudu prvního stupně, jelikož německé odvolací řízení je vedeno úplným revizním principem, přičemž německý zákonodárce ani neklade na odvolatele povinnost své odvolání odůvodnit, z čehož lze implikovat, že jeho námitkami ani není vázán.

Spornou otázku rovněž představuje širší uplatňování zásady zákazu reformationis in peius, která se postupně rozpínala až do současné podoby, kdy je uplatňování této zásady absolutní, tj. nemůže dojít k jakékoliv změně, která by měla za následek zhoršení postavení obžalovaného, bylo-li podáno odvolání výlučně v jeho prospěch. De lege ferenda bych navrhol zúžení aplikace této zásady tak, aby se nevztahovala na výrok o vině, jelikož ve valné většině případů se jedná o pouhé morální odsouzení skutku, přičemž opětovně vycházím i z provedené komparace, jelikož dle německého vzoru se zásada zákazu reformationis in peius na změnu ve skutkových zjištěních neaplikuje. K výše navrhovanému zúžení bych však přistoupil pouze za předpokladu, že nebude docházet k ještě většímu posilování apelačního principu nad kasací. Někteří autoři rovněž zmiňují, že by bylo vhodné de lege ferenda rozšířit aplikaci této zásady i na zúčastněnou osobu, s čímž souhlasím.¹⁹⁶

Dosud jsem se věnoval jednotlivým problematickým a sporným otázkám, nicméně domnívám se, že je třeba učinit i změnu koncepční, jelikož dosavadní trestní řád již nevyhovuje moderním evropským standardům, a proto mám za to, že je nutné, aby plánovaná rekodifikace spatřila světlo světa, čímž bychom nabyli moderního kodexu trestního práva procesního. Na druhou stranu mám stále za to, že úprava odvolacího řízení v platné právní úpravě je vyhovující, proto se domnívám, že v této oblasti není třeba činit radikální změny, postačí eliminovat nedostatky platné právní úpravy, a to i s přihlédnutím k potřebám, které vyvstaly v praxi. Vzhledem ke všemu výše uvedenému tak mám za to, že tato práce splnila cíle, které byly vytyčeny v úvodu.

¹⁹⁶ Viz. podkapitola 4.6 práce.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

JELÍNEK, Jiří, a kol. Trestní právo procesní. 6. aktualizované vydání podle stavu k 1. 1.2022. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0.

FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 951 s. ISBN 978-80-7598-306-0.

NOVOTNÝ, František. Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o, 2017, 458 stran; 21 cm. ISBN 978-80-7380-677-4.

ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4.

BLÁHOVÁ, Ivana. *Rekodifikace trestního práva procesního v letech 1948-1950*. Praha: Auditorium, 2017. ISBN 978-80-87284-59-9.

DRAŠTÍK, Antonín a Jaroslav FENYK. Trestní řád: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2017, 2 svazky (xxviii, 1383 stran, xxi, 1117 stran); 24 cm. ISBN 978-80-7552-600-7.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, ISBN 978-80-7502-395-7.

GŘIVNA, Tomáš, ed. *Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám. Čtvrtstoletí hledání spravedlnosti na Nejvyšším soudě ČR*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 551. ISBN 978-80-7400-709-5.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Rekodifikace trestního práva procesního. In: *JUSTICE.CZ* [online]. [cit. 2022-04-28]. Dostupné z <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestním řízení soudním (trestní řád) [online]. In: POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČR. [cit. 2022-05-02]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0486_08.htm.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestním řízení soudním (trestní řád) [online] In: POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČR. [cit. 2022-05-02] Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1954ns/tisky/t0095_09.htm.

Důvodová zpráva k zákonu č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). [online] In: ASPI|Wolters Kluwer ČR, a. s. [online]. [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/32409/1/2/duvodova-zprava-c-lit32409cz-duvodova-zprava-k-zakonu-c-141-1961-sb-o-trestnim-rizeni-soudnim-trestni-rad>.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 265/2001 Sb. *Beck-online* [online]. [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgayv6mrwgvpwi6q&rowIndex=0>.

Trestní řád: Komentář. |*ASPI|Wolters Kluwer ČR, a. s.* [online]. [cit. 2022-06-11]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/61/1/2>.

PÚRY, František a Alexander SOTOLÁŘ. Poznámky k rozhodování odvolacího soudu v trestním řízení po tzv. velké novele trestního řádu. *Bulletin advokacie* [online]. 3/2005 [cit. 2022-06-14]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gnpxgxzw&rowIndex=0>.

LANGER, Petr. Je třeba nově upravit odvolání v trestních věcech? *Trestněprávní revue* [online]. 2007(5), s. 128 [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview->

[document.seam?documentId=nrptembqg5pxi4s7gvpngxzrgi4a&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search](https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqg5pxi4s7gvpngxzrgi4a&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search).

VOČKA, Vladimír. K některým otázkám navrhované úpravy odvolacího řízení v rámci rekodifikace trestního práva procesního. *Trestněprávní revue* [online]. **2008**(8) [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqhbpxi4s7hbpxgxzsgqzq&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>.

VOČKA, Vladimír. Problematika právní úpravy a trestněprocesní praxe principu zákazu reformace in peius. *Trestněprávní revue* [online]. **2007**(7) [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqg5pxi4s7g5pxgxzsgayq&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>.

KOUDELA, Radomír. Možnosti zrychlení trestního řízení. *Trestněprávní revue* [online]. **2012**(11-12) [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgipxi4s7geyv6mjsl5zv6mrwhe&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>.

ŘÍHA, Jiří. Soustava trestních soudů v Německu. *Trestněprávní revue* [online]. 2015, (7-8), s. 182 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgvpxi4s7g5ptqx3tl4ytmq&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>.

ŘÍHA, Jiří. Trestní soudnictví v zahraničí - mezinárodní srovnání. *Trestněprávní revue* [online]. **2015**(5), s. 105 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgvpxi4s7gvpngxzrga2q&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>.

Kriminalisté ani během dalšího vyšetřování útoku na kadeřnici z Hořic nenašli viníka. Případ odložili. In: *Irozhlas.cz* [online]. Praha [cit. 2023-08-22]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/kauza-necesany-utok-na-kadernici-z-horic-odlozeni-pripadu_2012041245_zuj.

3. Seznam použitých právních předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů

Ústavní zákon č. 524/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní Republiky

Strafprozeßordnung (StPO)

Gerichtsverfassungsgesetz (GVG)

Grundgesetz

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky

Zákon č. 301/2005 Zb., trestný poriadok

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 757/2004 Z. z., o súdoch

Zákon č. 291/2009 Zb., o špecializovanom trestnom súde

Zákon č. 153/2001 Zb., o prokuratúre

4. Seznam použité judikatury

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 10. 2003, sp. zn. 5 Tdo 1205/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 05. 05. 1988, sp. zn. 6 Tz 12/88

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15. 07. 1985, sp. zn. 5 To 11/85

Směrnice pléna Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 04. 06. 1962, sp. zn.: Pls 1/62

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 03. 2010, sp. zn.: 8 Tdo 277/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 05. 2004, sp. zn.: 11 Tdo 509/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 08. 03. 2005, sp. zn.: 11 Tdo 195/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 08. 2002, sp. zn.: 11 Tdo 423/2002

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. 02. 2002, sp. zn.: 3 To 87/2002

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 05. 03. 1965, sp. zn.: 2 Tz 2/65

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 07. 2016, sp. zn.: 11 Tdo 414/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 01. 2017, sp. zn.: 6 Tdo 1739/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 07. 2015, sp. zn.: 6 Tdo 766/2015-22

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 02. 2013, sp. zn.: 3 Tdo 148/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2017, sp. zn.: 6 Tdo 1524/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 04. 2016, sp. zn.: 5 Tdo 407/2016

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 05. 2009, sp. zn.: 4 Tz 27/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2012, sp. zn.: 5 Tz 86/2012

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 05. 2001, sp. zn.: 7 To 66/2000

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 07. 2022, sp. zn.: 4 Tdo 462/2022

ODVOLÁNÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Abstrakt

Tato diplomová práce rozebírá právní úpravu odvolání v trestním řízení. Úvod přibližuje motivaci autora pro zvolení právě tohoto tématu, dále jsou zde vytyčeny základní cíle práce. Hlavním záměrem autora bylo důkladně rozebrat platnou právní úpravu institutu odvolání, přičemž cílem bylo učinit komplexní rozbor. Za tímto účelem autor postupně rozebírá zařazení institutu odvolání do systému opravných prostředků, základní zásady opravného řízení, jakož i vývoj odvolání na území České republiky. Dílčím cílem práce bylo uvést problematiku otázek související s odvoláním, polemizovat nad nimi a navrhnout jejich řešení de lege ferenda. V této souvislosti jsou rovněž uvedeny názory předních odborníků včetně klíčových soudních rozhodnutí. Konečně bylo cílem porovnat právní úpravu odvolání se zahraničními právními úpravami, kdy se autor rozhodl pro porovnání institutu odvolání s úpravou v německém a slovenském právním řádu.

První kapitola práce se tak věnuje obecné charakteristice opravných prostředků v trestním řízení. Autor se postupně vyjadřuje k podstatě a účelu opravného řízení a pokračuje zařazením institutu odvolání do systému opravných prostředků. Další dvě kapitoly navazují na úvodní část práce, jelikož cílem bylo obecně představit čtenáři odvolání tak, aby se v této problematice prvotně zorientoval, proto jsou kontinuálně rozebrány základní zásady opravného řízení s vývojem institutu odvolání na území České republiky od 2. poloviny 20. století. Čtvrtá kapitola představuje esenciální část práce, jelikož se věnuje rozboru platné právní úpravy odvolání v českém právním řádu. Autor se tak postupně vyjadřuje k oprávněným osobám k podání odvolání, jeho předmětu a důvodům, pokračuje rozbohem obsahu odvolání a jeho podáním, jakož i instituty vzdání se odvolání a zpětvzetí. Majoritní část této kapitoly je však věnována samotnému odvolacímu řízení a rozboru rozhodnutí odvolacího soudu. Autor se v této části věnuje i sporným otázkám, jež souvisí s odvoláním. Poslední kapitolu pojal autor komparativně, přičemž postupně porovnává právní úpravu odvolání s německým právním řádem, u kterého je předpoklad stability, jakož i se slovenskou právní úpravou, u níž bylo očekávání podobného vývoje jako v České republice. V závěru autor hodnotí, zdali byly naplněny cíle práce vytyčené v úvodu a dále navrhuje řešení de lege ferenda k problematickým dílčím otázkám.

Klíčová slova: odvolání, trestní řízení, opravný prostředek

APPEALS IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Abstract

This thesis analyses the legal regulation of appeals in criminal proceedings. The introduction describes the author's motivation for choosing this particular topic, as well as the basic goals of the work the thesis. The main intention of the author was to thoroughly analyze the valid legal regulation of the institute of appeal, with the aim of making a comprehensive analysis. For this purpose, the author gradually discusses the inclusion of the institute of appeal in the system of remedies, the basic principles of the remedial proceedings as well as the development of appeals in the Czech Republic. A partial aim of the thesis was to present problematic issues related to the appeal, to argue over them and to propose their *de lege ferenda* solution. In this context, the views of leading experts, including key court decisions, are also presented. Finally, the aim was to compare the legal regulation of appeal with foreign legal regulations. The author decided to compare the institute of appeal with the regulation in the German and Slovak legal systems.

The first chapter of the thesis is devoted to the general characteristics of remedies in criminal proceedings. The author gradually comments on the essence and purpose of the remedial proceedings and continues with inclusion of the appeal in the system of remedies. The next two chapters follow the introductory part of the thesis, as the aim was to introduce the appeal to the reader in a way that would initially orient him in this issue, therefore the basic principles of remedial proceedings are continuously analysed with the development of the appeal in the Czech Republic since the 2nd half of the 20th century. The fourth chapter represents an essential part of the thesis, as it deals with the analysis of the valid legal regulation of appeals in the Czech legal system. The author thus gradually comments on the persons entitled to file the appeal, its subject matter and reasons, continues with an analysis of the content of the appeal and its submission, as well as the institutes of waiving the appeal and its withdrawal. However, the majority of this chapter is devoted to the appellate proceedings themselves and the analysis of the decision of the appellate court. In this part, the author also deals with questionable issues related to the appeal. The author has approached the last chapter in a comparative way, gradually comparing the legal regulation of appeals with the German legal system, which is presumed to be stable, as well as with the Slovak legislation, which was expected to develop similarly to that in the Czech Republic. In the conclusion, the author evaluates whether the objectives of the thesis have been fulfilled and further proposes solution to the problematic partial issues.

Keywords: appeal, criminal proceedings, remedy